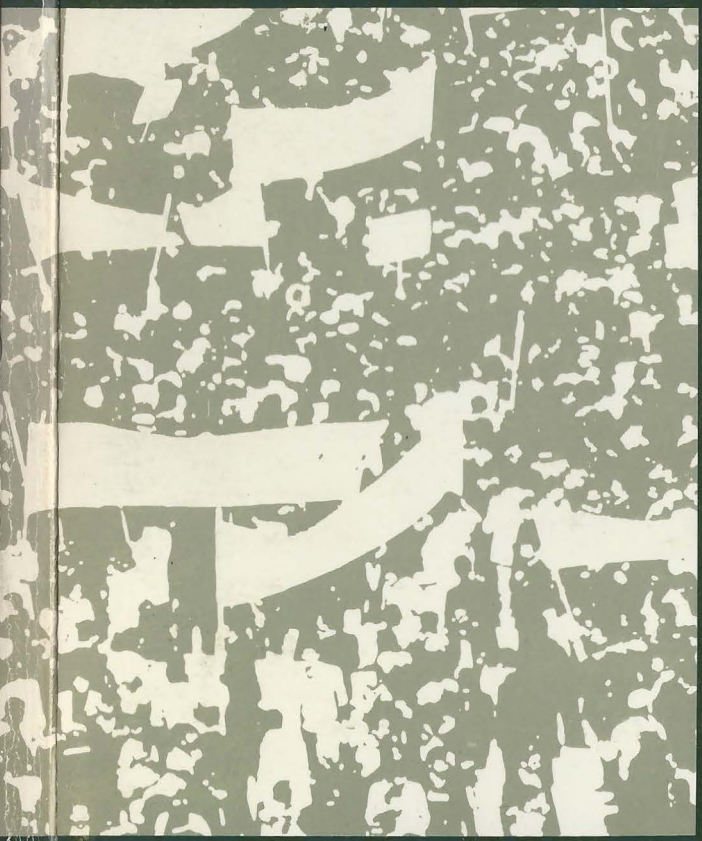
İŞYERİ KOMİTELERİ / HACAY YILMAZ

BİR ÖRGÜTLENME BİÇİMİ
İŞYERİ KOMİTELERİ
ve siyasal görevlerimiz

HACAY YILMAZ

MER YAYINLARI

HACAY YILMAZ

●

BİR ÖRGÜTLENME BİÇİMİ İŞYERİ KOMİTELERİ VE SİYASAL GÖREVLERİMİZ

HACAY YILMAZ

BİR ÖRGÜTLENME BİÇİMİ İŞYERİ KOMİTELERİ VE SİYASAL GÖREVLERİMİZ

MER YAYINLARI

MER YAYINLARI : 1

Yazışma Adresi:

MER YAYINLARI
P.K. : 13 16
SİRKECİ - İSTANBUL

Baskı : KETENCİ Matbaacılık

İstanbul 1991

İÇİNDEKİLER

YAYINEVİNDEN 7
SUNU 9
GİRİŞ 11

I. BÖLÜM

TARİHSEL DENEYLER 17
RUS ÖRNEĞİ - FABRİKA KOMİTELERİ 19
İTALYA ÖRNEĞİ - KONSEYLER 31
İSPANYA İŞÇİ KOMİSYONLARI 35
KİM NASIL YAKLAŞIYOR ? 41
TABAN ÖRGÜTLENMESİ VE İŞYERİ KOMİTELERİ / Yeni Demokrasi 43
İŞYERİNDEKİ DEVRİMCİ YIĞIN ÖRGÜTLENMELERİ OLARAK İŞYERİ KOMİTELERİ / Emeğin Bayrağı 57
İŞYERİ KOMİTE VE KONSEYLERİ / İşçilerin Sesi 68
İŞYERİ KOMİTELERİ ÜZERİNE / Teori 78
NASIL YAKLAŞMALIYIZ ? 79
TÜRKİYE'DE KOMİTELER 81

II. BÖLÜM

EYLEM - BİLİNÇ İLİŞKİSİ, EKONOMİK EYLEMİN "SİYASALLIĞI" VE DEVRİMCİ GÖREV 97
ÖNCÜ İŞÇİ 111
YAPTIKLARIMIZ VE YAPILMASI GEREKENLER 123
Son Söz Yerine 137

Sevim Belli'ye

YAYINEVİNDEN ...

İŞYERİ KOMİTELERİ üzerine Hacay Yılmaz'ın bir araştırması ve değerlendirmesi olan bu kitap MER YAYINLARI'nın yayımladığı ilk kitap oluyor. Yayınevimizin eski bir Tariş işçisi olan Hacay'ın bir çalışmasıyla faaliyetine başlaması izleyeceğimiz yayım politikası için de bir ipucu olarak görülmelidir. MER YAYINLARI yeni yazarlara olanak sağlamak, çalışmalarını çeşitli yerlerde dağınık bir biçimde değerlendirmek zorunda kalan ve bu arada kitap veya broşür kaleme almaktan çok, dergi yazılarıyla yetinen yazarları teşvik etmek amacındadır. Zaten böyle bir anlayışa sahip olan ve daha önce üç kitabı yayımlanmış bulunan Hacay'ın dördüncü kitabı yayınevimizin telif eserlerle ilgili yayım politikasına da uygun düşen bir örnek oluşturmaktadır.

Çeviri eserlerle ilgili yayım politikamızı belirleyen çerçeve ise esas olarak Marksizmin içinde bulunduğu bunalımdır. Böylesi bir bunalıma sürüklenilmesinin nedenlerine değinen, tarihsel arka planına ilişkin bilgi ve belgeler içeren ve bu bunalımdan devrimci bir çıkış yolu arayan yabancı kaynaklar ve eserler yayım faaliyetlerimizde önceliği alacaktır. Bu anlayışa uygun ilk örnek ise hazırlıklarını tamamladığımız ve Hacay'ın bu kitabının hemen ardından yayımlanacak olan Moshe Lewin'in LENİN'İN SON MÜCADELESİ adlı kitabıdır. Lenin'in son yıllarını, o yıllarda meydana gelen tartışmalar ve olaylar içinde Lenin'in yerini ve çabalarını konu edinen kitap, Sovyetler Birliği'nin bugün içine sürüklen-

diği duruma ilişkin tarihsel bilgi ve belgeleri de aktarmaktadır.

Yayınevimiz bu doğrultuda başka çeviri eserler yayımlamayı sürdürmenin yanısıra, bir de sosyalist bir çeviri dergisinin hazırlıklarını tamamlamış bulunmaktadır. Üç ayda bir (Aralık, Mart, Haziran, Eylül) yayımlanacak "Dünyadan YANSIMA" adlı çeviri dergisi, MER YAYINLARI ÇEVİRİ KİTAP DİZİSİ olarak çıkacak ve ilk sayısı Aralık ayının başında okurlara ulaşmış olacaktır. Bu yayınımızın da amacı, mevcut bunalımdan devrimci bir çıkış yolu bulmaya çalışan, bunu arayan tartışmaları Türkiye'ye taşımaktır. Böylece Türkiyeli Marksistlerin de dünyada sürmekte olan tartışmaların bir parçası olabilmelerine, bu tartışmalara katılabilmelerine küçük de olsa bir katkıda bulunmayı arzuluyoruz.

Hacay'ın bu kitabı vesilesiyle yayınevimiz hakkında kısa bir bilgi vermeye çalıştık. Önümüzdeki günlerde yeni kitaplarda, yeni yayınlarda buluşmak ve yeni yazarlarla tanışıp, onlara olanaklar sağlamak umuduyla...

MER YAYINLARI

SUNU

Bu kitabı yazdığım günlerde, emperyalist savaş tüm hızıyla devam ediyordu. İnsanların üzerine tonlarca bomba yağıyordu. Ve insanlar katlediliyordu. Emperyalistler petrole karşılık kan akıtıyorlardı oluk, oluk. Bilimsel-teknik gelişme bu manzarayı evlere taşıdı. İnsanlar soğuk kış günlerinde, sıcak odalarından savaşı ve barbarlığı seyretti. Emperyalistlerin bu savaşına karşı çıkmak gibi bir görevimiz vardı. Aktif tavır gerekliydi. Bir imza, bir kaç protesto gösterisinde bulunmak elbette ki yetmiyordu. Sonuçta seyirci kalmanın acısını duydum günlerce. Ama çalışmam az da olsa bu acıyı hafifletiyordu. Çünkü, biliyorum ki, emperyalist savaşlara ve barbarlıklara son verecek, onları durduracak yegane güç proletaryanın uluslararası birliği ve bir işçi devrimi olacaktır. Ancak böyle bir devrim, kapitalizme ve savaşlara son verebilir. Ben de çalışmanın, bu devrimin öncülerinin örgütlenme ve mücadelesine katkı olacağına inanmakla, içimdeki acının hafiflediğini hissediyordum. Zaten başka yolu da yok: Ya barbarlık, ya sosyalizm!

Evet, savaş bitti. Barbarlık "galip" geldi. Milliyetçilik ve dincilik emperyalizmin önünde diz çöktü. Bundan sonra, Vietnam'ın çirkin Yankisi, Vietnam korkusunu, milliyetçilik "zaferiyle" halkının nezdinde gidermeye çalışacaktır! Dünya halkları ve proletaryası buna izin vermemeli. Bu savaş bir gerçeği daha gösterdi; emperyalizmin karşısında, ulusal ve sınıfsal anlamda gerçek direnişler komünistlerin önderliğinde gösterilir!

Çalışmamda dostlardan yardım gördüm. Emeklerini paylaştım. Her birine teşekkür etmek istiyorum. Yardımları olmasaydı, belki de yazmaya vakit ayıramayacağım sevgili M. Çevik arkadaşıma, bıkmadan beni dinleyen, önerilerde bulunan sevgili Hakan'a, her zaman olduğu gibi bu çalışma süresince de zorlukları paylaşan, streslerimi çeken M. Serçe'ye, işçi dostlarım Nezahat ve Muazzez'e teşekkürlerimi sunuyorum.

H.Yılmaz

GİRİŞ

Rus Devriminin uluslararası önemini, Bolşeviklerin belli başlı özelliklerini belirttikten sonra; Avrupa işçi hareketinde gelişen sağ ve "sol" anlayışlarla hesaplaşmak anlamında, 1921 yılında, Ekim Devrimi'nden 4 yıl sonra kaleme alınan "Sol Komünizm" broşürünün, "Bazı Sonuçlar" bölümünde Lenin, önermelerde bulunur:

"Halklar ve ülkeler arasında ulusal ve siyasal farklar olduğu sürece -ki bu farklar, dünya ölçüsünde proletarya diktatörlüğü kurulduktan sonra bile uzun, pek uzun zaman devam edecektir-, bütün ülkelerin işçi sınıfı hareketinin uluslararası taktik birliği, bu farklılıkların silinmesini değil, ulusal ayrılıkların yok edilmesini değil, (şu anda bu anlamsız bir hayaldir) tam tersine, komünizmin temel ilkelerini (sovyet iktidarı ve proletarya diktatörlüğünü) belli özelliklerinde doğru bir biçimde değiştirecek uygulamanın ulusal ve siyasal farklılıklarına, doğru bir biçimde uyarlamasını ve uygulanmasını gerektirir. Herkes için aynı olan uluslararası sorunu, işçi sınıfı hareketi içindeki oportünizmi ve sol doktrinciliği yenme, burjuvaziyi iktidardan düşürme, sovyetler cumhuriyetini ve proletarya diktatörlüğünü kurma sorununu, her ülkenin ele alışındaki somut tarzda, özel olarak, ulusal ne varsa onu aramak, incelemek, sezmek ve kavramak, işte geçirmekte olduğumuz tarihsel anda bütün ileri ülkelerin (yalnızca ileri ülkelerin değil) baş görevi budur..." (Sol Komünizm, Sol Yayınları)

Düşlenen yeni bir dünya için sorun, sınıfın önünün açılması ve örgütlenmesi. Tüm çabalar buna yönelik. İnsanların kendi tarihlerini yazacakları, özgür insanların olduğu bir toplum, komünist toplum idealinin gerçekleşmesi için verilen savaşta, dün olduğu gibi bugün de, enternasyonalist pro-

letarya savaşın olmazsa olmaz öncüsü olacaktır. Devrimci sosyalistler, bu ilkeyle hareket ederler. Komünizme giden yolun proletarya diktatörlüğünden geçeceğini bilirler. Onlar, devrimci Marksizmin varlık koşulu olan Marks'ın şu sözlerini unutmazlar:

"Bana ilişkin olarak, ne modern toplumdaki sınıfların varlığını, ne de aralarındaki savaşımı bulmuş olma şerefi benimdir. Benden çok önce, burjuva tarihçiler bu sınıflar savaşımının tarihsel gelişimini betimlemiş ve burjuva iktisatçılar bunun ekonomik anatomisini dile getirmiş bulunuyorlardı. Benim yeni olarak yaptığım şey: 1) Sınıflar varlığının üretimin tarihsel gelişme evrelerinden (Historische Entwicklungsphasen der Produktion) başka bir şeye bağlı olmadığını; 2) Sınıflar savaşımının zorunlu olarak proletarya diktatoryasına götürdüğünü; 3) Bu diktatoryanın kendisinin de bütün sınıfların ortadan kalkmasına geçişten başka bir şey olmadığını tanıtlamak oldu (Marks'ın 5 Mart 1852 tarihli Weydemeyer'e yazdığı mektup. Aktaran; Lenin, Devlet ve İhtilal, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, ikinci baskı, say: 44).

Bugün birileri, proletarya diktatörlüğünü reddediyor. Hatta sınıflar savaşını rafa kaldırıyor. Ama, buna karşın halâ kendilerine "Marksist" diyor. Bunlar kendilerine Marksist derken; Marksizmin devrimci özünü, içeriğini boşaltarak, onu sürmekte olan sınıf savaşımından koparark, bayağılaştırıyor ve bu anlamda filozof konumuna indirgeyerek burjuvaziye hizmet ediyorlar.

Dünyamızda baş döndürücü değişmeler yaşanıyor. Olayların hızına yetişmek ne mümkün. Bürokratik "sosyalizm"ler yıkıldı, yıkılıyor. Yıkılan bu bürokratik "sosyalist" devletler pupa yelken kapitalizme gidiyor. İflas ve yıkım kapitalizme giderken birilerini de altına almak istiyor. Kapitalist kalemşörler, uluslararası basın tröstleri, ajanslar koro halinde bağırıyor: "Komünizm iflas etti. Marksizm iflas etti" Lenin'in dediği gibi, "her defasında binlerce kez öldürdükle-

ri Marksizmi bir kez daha öldürüyorlardı". Ne kadar komik değil mi? Emperyalist - kapitalist ittifak korosunun, tek başına Marksizmi öldürmeye gücü yetmeyeceğinden korkan dönekler, hemen onların yardımına koştular. Bir zamanların bürokratik "sosyalist" devletlerini kayıtsız şartsız destekleyen, borazanlığını yapan, rehber edinen şarlatanlar bugün, gene onların yanında kapitalist koroya katılmakta kendilerini sorumlu gördüler.

Bunları tanımlamak için şarlatan kavramının uygun olacağını düşünüyorum. Çünkü bunlar, daha dün, "komünizmi" kendilerinin temsil ettiğini, kendileri dışında "komünist" olmadığını ilan ederken; bugün tersinden gene de ileriye doğru gidişin temsilcilerinin kendileri olduğunu ilan ediyorlar! İleriyi temsil eden gelişme ve yenileşme dedikleri şey, kapitalizme uşaklık ederek, yıllar öncesinden kendi burjuvalarının safına geçen döneklerin getirdikleri "sav"lar: "Sınıf savaşımı bitmiştir. Proletarya diktatörlüğü, Leninizm vs. geçerliliğini yitirmiştir". Şimdi bu "yeni"lerin Bernstein'lara, Kautsky'lere ait olduğunu bilmeyen var mı? Neyse ki, bizim yenilikçilerimizden birileri daha "dürüst" davranabiliyor, konuşuyor: "Bize en yakın parti ANAP'tır". Şarlatanlarımız kapitalizme, hem de ANAP savunusu bir kapitalizme aşık oldular. Öyle ya, beybabaları da zaten pupa yelken kapitalizme koşmuyor mu? O da başkan Bush'a aşık değil mi? Allah mesut etsin. Ama sonları, kapitalizmle birlikte tarihin çöp sepeti olacaktır. Artık bunlarla, bu noktadan sonra Marksizm alanında tartışmak, Marksizmle birlikte tüm değerleri de bayağılaştırmak olur. Bunlarla nasıl hesaplaşılacağı, burjuva ideolojisi ve kapitalizme karşı tavır kadar açık olduğuna inanıyorum.

"Komünizmin iflas ettiğini" ilan eden kapitalist koro, bunun böyle olmadığını, kendi korkularını da bir biçimde dışa vuruyor. Bu korkuyu burjuvazinin akıllı kalemşörlerinin satır aralarında bulabilirsiniz. Zaten tarihsel deneyler gös-

termiştir ki, kapitalizmin insanlığa açlık, sefalet ve savaşlardan başka vereceği değerli şeyi yoktur. Gerçekte, Marksizmin, Lenizmin ölmediğini, sınıf savaşlarının ortadan kalkmadığını; tersine Marksizme yamanmış kötülüklerin çürüdüğünü görüyoruz. Ne yazık ki, bu çürümede Marksizm de yara aldı. Prestij kaybına uğradı. Kitleler nezdindeki prestij kaybının geçici olduğu bilinmelidir. Ama geçiciliğin ne zamana kadar devam edeceği biraz da enternasyonalist devrimci sosyalistlerin çabalarına bağlı. O halde işimiz her zamankinden daha zor. Daha büyük bir enerjiyle çaba sarf etmemiz gerekir. Bu çabalarımız arasında, Marksizm alanı içindeki dostlarımızla hatalarımız, eksiklerimiz ve sapmalarımız üzerine kıyasıya tartışmak olacaktır. "Görevimiz" diyordu Lenin, Marx'tan alıntı yaparak; "bilinen düşmanlarımızdan çok, doğrudan doğruya 'sözde dostlarımızı' hedef alan kıyasıya bir eleştiriden ibarettir. Böyle hareket etmekle, ucuz demokratik bir popülerlikten seve seve vazgeçiyoruz" (Aktaran; E.H. Carr Bolşevik Devrimi, Metis Yayınları, s. 43). Eleştirilerde hedefimiz bellidir: Başarıldığı oranda, devrimci proletaryanın devrim ve sosyalizm savaşının yol ve yöntemlerine ilişkin açılımlar getirmek, önünü açmaya çalışmak. Sorunlarımızı aşarak ilerlemekten başka seçeneğimiz yok. Dünyayı değiştirmeyi düşünüyoruz. Dünyayı yorumlayan filozoflar olmayacağımıza göre, tartışmalarımızı pratiğimize yön verecek ve onun önünü açacak olan olaylar ve olgular üzerinden yürüteceğiz. Sınıf savaşının ihtiyacına yanıtlar arayacağız. Kendi sorunlarımıza yanıtlar arayacağız. Nihayet, şu an işçi ve sosyalist hareketin gündeminde yeralan önermeler üzerinden yazımızı konumlandıracağız. Tarihsel deneyler ışığında, verili koşullarda hesaba katılarak, işçi hareketinin sorunlarına nasıl yaklaşılacağına dair önermelerde bulunacağız. Mevcut öneriler ve pratikler eleştirilecek. Eleştirilerle birlikte alternatifimizi getireceğiz. Kendimizi başkalarının artı ya da eksileri üzerinden değil, kendi alternatiflerimiz, önerilerimiz üzerinden tanıtmanın daha

doğru olduğuna inanıyorum. Buna o kadar inanıyorum ki, sosyalist hareketin bir biçimde bunu içselleştirmesi gerekir diyorum. Bana öyle geliyor ki, yazılanların çoğu eleştiriden öteye geçmiyor; insanlar alternatif temelinde kendilerini ifade etmekten imtina ediyorlar. Eleştiri elbette önemlidir. Ama salt eleştirilerle de sınıf savaşı yürümez.

Bugün tartıştığımız konuların geçmişten daha zengin olduğunu düşünüyorum. Örneğin, geçmişte, işçi hareketinin örgütleri derken salt parti ve sendikaları anlıyor iken, bugün bunların ötesinde işçi örgütlerinin olduğunu hemen herkes bir biçimde tartışma gündemine sokabiliyor. Dediğim gibi bu bir zenginliktir ve ileriye gitmemizde itici rol oynamaktadır. Bir itici rolü de, işçi hareketinin kendiliğinden gündeme getirdiği pratikler oluşturuyor. Bu kitaptaki tartışma konularımızı, özörgütler (komiteler - konseyler vs.), bilinçeylem, öncü işçi, ne yapmalıyız vs. oluşturacak.

Tartışmalara yenilen bir sosyalist hareketin taraftarları olarak katılıyoruz. Ama yenilgi psikozunu çoktan attığımızı, ya da atmamız gerektiğini düşünüyorum. Artık çoşkuya koştuğumuza inanıyorum. Herşeye karşın, bir yenilginin ardından söylenen şu sözler Türkiye'li devrimcileri, devrimci sosyalistleri ve sınıfı da ifade edecektir:

"Berlin'de düzen hüküm sürüyor! Sizi budala zaptiyeler! Kum üzerine kurulu sizin düzeniniz. Devrim daha yarın olmadan, "zincir şakırtıları içinde yine doğrulacaktır" ve sizleri dehşet içinde bırakıp, trampet sesleri arasında şunu bildirecektir:

"Vardım, varım, varolacağım!..."
(Rosa Luxemburg, Spartakistler Ne İstiyor?)

I. BÖLÜM

TARİHSEL DENEYLER

a) RUS ÖRNEĞİ - FABRİKA KOMİTELERİ:

Rusya bir laboratuvardır, Ekim Devrimi, dünya devriminin deneyidir. Bu laboratuvarın, bütün ülkelerin proletaryasına ve dünya devrimine yeniden ve yeniden aktarılması gerekiyor. Öyle ki, bir noktasının dahi karanlıkta kalmamacasına. Türkiye işçi sınıfı laboratuvarla, denebilir ki, gerçek anlamda yeni tanışmaya başladı. Sosyalist demokrasi, özörgütler, iktidar organları, bürokrasi vs. tartışmalarını laboratuvarın işçi sınıfının hizmetine açılması olarak düşünüyorum. Ne yazık ki, bu tartışmaların, Eylül yenilgisinin ardından ve dünyadaki sağ dalganın üzerine gelmesi, önemini azaltmıştır. Uç noktalarda karşı çıkışlar, yorumlar olsa bile, laboratuvarın içinde yer alan söylemlerin, kavramların literatürümüze girmesini bir biçimde resmi bürokratik anlayışın dışına çıktığımızın göstergesi olarak değerlendiriyorum. Bu söylemleri devrimci tarzda telaffuz ettikçe resmi tarihle çelişmekten korkmamalıyız. Ekim Devrimi'nin devrimci telaffuzunun Leninizm olduğu, her türlü bürokratik ve sivil toplumcu anlayışların panzehiri olduğu gerçeği düşünen beyinler tarafından bilinir. Yeter ki, niyetler kötü olmasın. Ekim Devrimi deneyinin devrimci analizi onun kavramlarını ve söylemlerini kullanmak, sivil toplumcu, liberter, uvriyerist, sosyal reformist vs. bir dizi sözümona anti - bürokratik anlayışlarla da hesaplaşmak, devrimin gerçeğine sahip çıkmak demektir.

Biz bu laboratuvar içinde, Rus fabrika komitelerini -ben buna işçi komiteleri de diyeceğim - araştırmaya, görmeye çalışacağız. Araştırmamızın genişliği ve derinliği elimizdeki malzemelerle sınırlı olacaktır.

Sorun şöyle konuluyor:

Rusya'da fabrika komitelerinin doğması ve gelişmesine ilişkin çeşitli yaklaşımlar olmasına karşın; bu yaklaşımların

hemen hepsinin üzerinde görüş birliğine vardıkları nokta, fabrika komitelerinin Rusya'da devrimci dönemlerde, hareketlilik içerisinde doğduğu ve yaygınlaştığıdır. 1905 Devrimi'nde sovyetler gibi, ilk defa gündeme gelen komiteler, 1917 Şubat Devrimi'yle daha bir yaygınlaşmıştır. Gene hemen herkesin ortak noktası, komiteleri işçilerin kendiliğinden kurmalarıdır.

Rusya'nın özgünlüğünde, "proletarya" diyor Anna Mihaylovna Pankratova*, "yasama yaptırımı olmaksızın, kendiliğinden bütün örgütlenmelerini yaratmaya başladı: İşçi vekilleri sovyetleri, sendikalar ve fabrika komiteleri" (aktaran; Maurice Brinton, Bolşevikler ve İşçi Denetimi, Ayrıntı Yayınları)

Komitelerin kendiliğinden kurulmasının yanısıra, yaygınlaşması ve Rusya'nın değişik bölgelerinde kurulması için sovyetler iradi müdahalede bulunmuşlardır. 1917 Şubat Devrimi'nden sonra sovyetler ayrı, komiteler ayrı olarak oluşur. Yaygınlaşması için mücadele eden sovyetlerin amacının ne olduğu, fabrika komitelerinden ne beklediklerini, diğerlerinin görüşleri tam olarak bilinmemesine karşın, Petrograt Sovyeti'nin bildirisinde şöyle dile getiriliyor: "Fabrika ve atölye yönetiminin denetlenmesi, işgücünün uygun biçimde örgütlenmesi için, fabrika ve atölye komiteleri derhal kurulmalıdır. Bunlar işgücünün boşa harcanmaması ve tesislerdeki çalışma koşullarının düzeltilmesini sağlamaktır"

Rusya'da fabrika komiteleri nasıl oluştular? Oluşturulması ve yaygınlaştırılması için neden çalışıldı? Sendikalar ve asıl olarak da partiyle ilişkileri nasıl oldu? Gelecek topluma nasıl evrildiler? Tüm bu sorulara verilecek yanıtlar: a) Rusya'nın özgünlüğünü; b) Fabrika komitelerini daha yakından

* Anna Mihaylovna Pankratova'nın tanıtımı şöyle: 1919 yılında Odessa Üniversitesi'nde öğrenci iken partiye -Bolşevik Parti'ye- katılır. Rus işçi hareketi üzerine birçok yapıtı var. Moskova Üniversitesi'nde ve Sosyal Bilimler Akademisi'nde profesörlük yaptığı 1952 yılında, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne seçilir.

tanımamızı, c) Bu konuda Bolşeviklerle diğer akımlar arasındaki ayrımları bilmemizi sağlayacaktır.

Elimizdeki belgelerden, Rusya'da fabrika komitelerinin oluşmasının arkasındaki nedenlerin başında ekonomik sorunların geldiğini görüyoruz. Komitelerin oluşma amacı, işçilerin o anki bilinç konumuyla yakından, hatta tamamen ilgili. Tarihçilerin ve araştırmacıların belirttiklerine göre, işçiler daha çok yaşam standartlarını korumak, geliştirmek ve işlerinin güvence altına alınmasını sağlamakla ilgilenirler. Carmen Siriani, 1917 Şubat devrimi sonrasında bile, fabrika komitelerinin taleplerini şu noktalarda toplar:

"Sekiz saatlik mesai, parça başı ödeme yerine, günlük ücret, kadınlara eşit ödeme, işçilerin üzerlerinin aranmaması, yemek pişirmek için sıcak su, kantin ve tuvalet kurulması, fabrikalarda havalandırma yapılması, işçilerin değil, şirketin alet edevat sağlaması, ücretlerin haftalık ödenmesi, çocukların çalıştırılmaması, yönetimin işçilere nazik davranması, işten çıkarılması halinde iki haftalık ücret verilmesi, ücret artışı... Devrimin ilk haftalarında üzerinde en çok durulan istek, sekiz saatlik mesaiydi.. "(Carmen Siriani, İşçi Denetimi Ve Sosyalist Demokrasi, Belge Yayınları)

Bu taleplerden anlaşılacağı üzere, altı çizilmesi gereken nokta, fabrika komitelerinin, çıkışı bir (ekonomik örgütün) sendikanın ileri sürmesi gereken talepleri, hatta çok ilkel talepleri temel alması. Bundan dolayıdır ki, Rusya'da komitelerin, kendilerini sendikaların yerine ikame ettikleri çoğu kere iddia edilmektedir. Gerçekten de Rusya'da fabrika komitelerinin sendikalar gibi çalıştıkları ve daha sonra sendikalarla çatıştıklarını görmekteyiz. Bu durumun önemli ölçüde Rusya'nın özgünlüğünden kaynaklandığı açık. Birincisi ve en önemlisi, Rusya'da kısa evreler hariç, tüm örgütlenmelerle birlikte sendikaların da yasak olması. Bu durum aynı zamanda, tarih bilimcileri tarafından bir yanıyla devrimci savaşım açısından olumluluk olarak değerlendiriliyor. Komitelerin sendikaların yerini aldığına dair kanıtlar şöyle:

"Sendikal örgütlenme için önemli ölçüde potansiyel bulunmasına rağmen, sendikalar kalıcı bir yapı geliştiremediler ve işçi sınıfı yaşamı ile mücadelesine tam olarak katılamadılar..."

Bolşevik Çalışma Komiseri Schmith'in belirttiği üzere, "Fabrika komiteleri oluşturulduğu anda, sendikalar gerçekte daha ortada yoktu. Boşluğu fabrika komiteleri doldurdu..." (Maurice Brinton, Bolşevikler ve İşçi Denetimi, Ayrıntı Yayınları)

İsaac Deutcher Rusya'da sendikaların yasak olmasını biraz da olumluluk olarak değerlendirenlerden:

"Sendikacılığı bastırırken Çar yönetimi farkına varmadan devrimci siyasi örgüte prim vermişti. Yasadışı etkinlikte bulunmak isteyen militanlar partilere çekiliyordu. Ve işçi kitleleri (sendikalarda görev almış işçiler de dahil) de hem siyasi, hem de ekonomik mücadelelerinde kendilerine vasi aradıkları için partilere giriyorlardı.." (aktaran: Carmen Siriani, İşçi Denetimi Ve Sosyalist Demokrasi, Belge Yay.)

Gene Sorbonne Üniversitesi öğretim üyesi Jean Eleinstein'e göre;

"Sendika, grev gibi işçi haklarını savunma araçlarına gelince bunlardan yararlanmak zordu. Köyden gelen bu işçiler, uzun süre işverenlere direnemediler. Bunun bir nedeni de sendikaların yasadışı, grevlerin yasak olmasıydı. İlk sendikalar 1905 devrimi arifesinde yasadışı olarak kurulur. St. Petersburg Basım İşçileri Sendikası böyledir. Aynı yılın Ekim ayında, sonra 1906'da bir yasa, sendikaların yaşamına sözde izin verir. Ama kent sendikaları ilk ulusal ve mesleki sendikaların örgütlenmesini yasaklar. Memurlar, banka memurlarına ve tarım işçilerine sendika üyesi olma hakkı verilmez. Varolan sendikaları polis sıkı sıkıya denetlemekteydi. Yönetim, her türlü araçla bu sendikaların örgütlenmesini önlemeye çalışmıştı. 1906 ile 1910 arasında 550 sendika feshedildi, 600 sendikanın kurulmasına izin verilmedi. Sendikal çalış-

malardan dolayı 900 işçi tutuklandı. 400 işçi de Sibirya'ya sürüldü.

"Sonuç gerçek kitlesel sendika örgütlerine sahip olmanın olanaksızlığıydı. Bunun çok önemli sonuçları vardır. Çünkü sendika hareketi zorunlu olarak, politik örgütlenmelere yönelecektir. Bu hiç kuşkusuz, Rus sosyal demokratlarının politikasını kolaylaştırıyordu. Yine bu reformcu akımın gelişmesini engellediği gibi Bolşeviklerin bu dönemde, büyük işletmelerde sıkıca örgütlenme olanağı bulmalarını bir ölçüde açıklamaktadır..." (aktaran: Hacay Yılmaz, İşçi Sınıfı Eylemlerinin Meşruluğu, Koral Yay.)

Bu uzun ve sıkıcı alıntıları yapmamın, önemli bir nedeni de, Türkiye'ye ilişkin saptamalarda bulunurken, tarihsel ve konjonktürel ayrımların çoğu kere unutulmasına bir yanıt olacağını düşünüyorum. Bunu ileride açmam gerekecek, şimdi tekrar konumuza dönerek devam edelim.

Fabrika komiteleri, her ne kadar ekonomik taleplerle ortaya çıkmış olsalar da, bir *özörgütlenme,* işçilerin doğrudan denetim ve yönetim organları olarak görülür. Kendileri bu konumlarının bilincinde olmasalar bile, durum böyle. Bunun içindir ki, özellikle devrimden sonra çeşitli yerlerde, değişik tavırlar sergilemişlerdir. Gerek Bolşeviklerin belirli koşullara göre, gerekse de Bolşeviklerin dışındaki akımların fabrika komitelerine ait düşüncelerini ve bu örgütler karşısındaki tavır alışlarını, hem kendilerinden, hem karşıtlarından dinleyelim.

Yukarıda da belirttiğim gibi, laboratuvarın devrimci analizi sınırlanınca, Leninizmin karşıtlarının zorlamaları elbetteki ortalığı kaplamaya çalışacaktır. Kendisi bir anti - Bolşevik olan "İşçi Denetimi Ve Sosyalist Demokrasi" adıyla Türkçeye çevrilen kitabın yazarı Carmen Siriani söz konusu kitabında, zorlamalarla birlikte şu saptamaları yapıyor:

"Her ne kadar fabrika komitelerinin motivasyonu başlangıçta savunmaya ve programatik amaçlara yönelikse de,

ana amaçları normalleştirilmiş fakat *reform yapılmış kapitalist düzen altında etkin üretim yapılmasını garanti etmekti.* (a.b.ç) Bu fikir, işçi kontrolünün sosyalist devrimde yönetim sistemi için bir ekol olduğu anlayışına dönüştü. Bu bağlamdaki ilk açık bildirilerden biri, 24 Nisan'da işçilerin oyunun % 90'dan fazlasını alarak seçilmesinden ancak iki hafta sonra Petrograd'da bulunan dev ve militan Putilov maden tesislerinin fabrika komitesinden geldi. "Belirli tesislerdeki işçiler bir yandan özyönetimi öğrenirken, bir yandan da kendilerini, fabrikaların özel kişilere ait olması sisteminin yıkılacağı ve üretim araçlarının işçi sınıfına devredileceği güne hazırlamaktadır. Şu anda sadece küçük ayrıntılarla uğraşıyor olsak bile, işçilerin gerçekleştirmek için mücadele verdikleri bu büyük ve önemli amaç her zaman gözönünde bulundurulmalıdır'..."(Sayfa 36)

Bunun üzerinden ilerleyelim. Bu alıntıda iki olguyu görmekteyiz. Komitelerin kapitalizmin sınırları içinde kalma gibi bir geriliği ile, kapitalizmi aşma doğrultusundaki bilinci. Komitelerin, kapitalizmi aşma, ya da kapitalizm sınırları içinde kalma motivasyonunu, onu oluşturan işçilerin bilinci belirliyor. Kendiliğinden oluşan bu komitelerden Putilov maden tesislerindeki fabrika komitesinin kapitalizmi aşma doğrultusundaki girişiminin altında yatan biricik nedenin, bu komiteyi oluşturan işçilerin çoğunluğunun sosyalist, üstelik Bolşevik işçilerden oluşması. Ne ki, aynı yazar yine şunu belirtebiliyor:

"Her ne kadar Bolşevikler ve bağımsız sempatizanları Putilov'daki ana komitede ağırlıkta iseler de, kontrolün sosyalist öz - yönetimin gelişmesine bu şekilde bağlanması, parti doktrininden kaynaklanmıyordu (!) (Acaba böyle mi? Göreceğiz) Fabrika komiteleri aracılığıyla işçi kontrolünü ne Lenin, ne de parti destekliyordu. Yüksek düzeydeki Bolşeviklerin hiçbiri sosyalist dönüşümün ne kadar önemli olduğunu kabullenmek için Lenin'in "Nisan Tezleri"ni yazmasını

beklememişti. Daha militan işçilerden bazıları komitelerde yeraldığı için, işçi kontrolü ile sosyalizm arasındaki bağıntı açıkça görülmüş olmalıdır.* İzleyen aylarda ekonomik ko-

* Yazar Bolşevik işçilerin bu tutumunu partinin karşısına çıkarmak istiyor. Bu zorlamadır. Sürekli olarak kapitalizmi aşan bir programla bilinçlenen Bolşevik işçilerin bence asıl böyle davranmasının tersini yapsaydı yadırganırdı.

Sosyalist demokrasi tartışmalarında, baş köşelerden birisini oluşturan, iktidar organları sorunu Komünden bu yana gündemde. Tartışmanın çok boyutlu olması, devrimci Marksizmle, anarşizm, liberterler ve sivil toplumcular arasındaki ayırımı da ortaya koymaktadır. Kimilerince Lenin ve Bolşevikler fabrika komiteleri, iktidar organları ve işçi denetimi olgusuna pragmatik yaklaşmışlardır. Şöyle ki, iktidarı almadan, yani Ekim Devrimi'nden önce komitelere önem verilirken, Ekim Devrimi'nden sonra Parti ve merkezi devlete ağırlık verilerek işçi denetimi ile iktidar organları işlevsizleştirildi.

Aslında bu konudaki tartışma yazımızın kapsamı dışında. Dolayısıyla enine boyuna değinme durumu yok. Buna karşın gene de birkaç noktanın altını çizmek gerektiğine inanıyorum. Lenin ve Bolşeviklerin belirgin özelliği bilinç ve partiye vurgu yaptıklarını bir kez daha belirtelim. Bu önemlidir. İkincisi Bolşeviklerin proletarya diktatörlüğü ve sosyalizm hedefleri olmazsa olmaz koşuldur. İşçi denetimi ve fabrika komiteleri olgusuna bu temeller üzerinden bakmaya çalışarak; Lenin ve Bolşevikler ile karşıtlarından bir kaç alıntı yapalım:

"Fabrika komitelerinin arkasında yatan dürtüler çoğunlukla somut ve pragmatikti. İşçiler esas olarak yaşam standartlarını korumakla ve işlerinin güvence altına alınmasını sağlamakla ilgileniyorlardı. "İşçi kontrolü" fabrikalara el konulması ve işçiler tarafından yönetilmesi anlamına gelmiyordu. Rusçada kontrol sözcüğüne denk düşen sözcüğün anlamı İngilizcedekinden daha zayıftır. Ve üretim sürecinin incelenmesi, gözden geçirilmesi ve gözetimi anlamına gelir. Ele geçirilmesi ya da tümüyle yönetilmesini çağrıştırmaz. Şubat Devrimi'ni izleyen aylarda işçi kontrolü çeşitli nedenlerle kurumlaştırıldı. Marc Ferro'nun belirttiği gibi, işçiler kontrol kavramını koşulların iyileştirme yöntemi olarak görüyor; isteklerinde çok ender ya da uzak bir amaç olan "sosyalist" ya da "anarşist " bir ideale göre koşulları temelinden değiştirmeyi düşünmüyordu."(a.g.e.)

14 Kasım 1917'de Bolşevik sendikacı Lozovki: 'Temel denetim birimleri sadece yüksek denetim organlarınca tamı tamına belirlenen sınırlar içinde hareket etmeli gibi görünüyordu bize. Ancak işçi denetiminin ademi merkezileştirilmesi yanlısı olan yoldaşlar, bu alt organların bağımsızlığı, özerkliği için baskı yapıyorlardı..."der. (aktaran Maurice Brinton, Bolşevikler ve İşçi Denetimi, Ayrıntı Yay.) Burada biz de bir saptama yapalım. Kendi dar çeperinde kalan ve kapitalizmi aşamayan, tek tek fabrikaların çıkarını -üstelik kapitalist anlamda- her şeyin üzerinde gören bu anlayıştaki komitelerin, parti ve sendikalarla çatışması kaçınılmaz oluyor.

Lenin 1 Ekim 1917'de "Bolşevikler Devlet İktidarını Alıkoyabilirler mi?" adlı makalesinde şöyle der: "İşçi denetimi derken, bu sloganı daima proletarya diktatörlüğü ile birleştirdiğimiz ve onu ikincisinden sonra söylediğimiz zaman, zihnimizdeki devlete de böylece açıklık kazandırmış olu-

şullar kötüleştikçe komitelerin karşılaştığı pratik görevler daha, daha zorlaşıyordu. Bolşevikler ve anarşist sendikacılar tarafından yapılan örgütlü propaganda bu açıdan önemli, fakat her zaman istikrarlı olmayan bir rol oynadı..." (a.g.e. say. 36 - 37)

Şimdi bu alıntıda iki noktanın, deyim yerindeyse yazarın itirafının altını çiziyorum. Birincisi, Bolşevik işçilerin etkin olduğu komitelerin kapitalizmi aşmasının yadsınmaz gerçeği; ikincisi, bilincin önemi ve örgütlü siyasal propaganda. Zaten Bolşevikler de bu görüşleri üzerinden komitelere yaklaşmışlardır:

"Bolşevikler" diyor yazar; "kapitalizmin kale kapıların darbelerle yıkacak kütük, işçi sınıfının kendi zemininde yaratacağı sınıf mücadelesi organları olarak gördükleri oranda komiteleri destekliyor". Yaygınlaşması için çaba sarfediyor. Bolşevik Milyutin ekliyor:

---

ruz. Eğer göndermede bulunduğumuz bir proletarya devleti (yani proletarya diktatörlüğü) ise, o zaman işçi denetimi malların üretim ve dağıtımının ulusal her şeyi kapsayan, her yerde hazır bulunan, fazlasıyla açık, fazlasıyla titiz muhasebesi olur..." Dolayısıyla tek tek fabrika çeperini aşamayan komitelerin karşısında sendikaları destekleyen Lenin'e göre, sendikalar ulusal boyutta örgütlenmek zorunda. Ve örgütlenir.

Bolşevik Pankratova şu görüşlerinde doğrularla birlikte yanlışları da savunur:

"Fabrika komitelerinin rolü ya devrimci dalganın geri çekilmesiyle ya da devrimin zaferiyle sona erer. İşçi sınıfının derinliklerinden yükselen talep ve istekler parti sayesinde formüle edilir. Ve ideolojik içerik ve örgütsel sıva kazanır. İşçi denetimi uğruna mücadele, proletaryaya siyasal ve ekonomik iktidarı ele alma izni vermiş olan partinin önderliği altında gerçekleşir..." (Sosyalist Fabrika mücadelesinde Rus Fabrika Komiteleri)

Pankratova'yı, fabrika komitelerinin devrimden sonra görevleri sona erer gibi bir mantığa sahip olması bürokratik bir anlayışa götürür.

Gene belirtmek yerinde olacak ki, özellikle iç savaş koşullarında, sanayinin askerileştirilmesi, savaş komünizmi, parti içi hiziplerin yasaklanması, diğer partilerin yasaklanması, işçilerin diğer örgütlerinin yetkilerinin sınırlandırılması vs. bir dizi geçici kararların daha sonra teori düzeyine çıkarılarak savunulduğu da açık. Dolayısıyla işçilerin özörgütlerinin de burada işlevsiz kılındığı bilinir. Hele şu da söyleniyorsa: "Seçilme ilkesi siyasal bakımdan anlamsız ve teknik bakımdan uygunsuzdur. Ve zaten kararnameyle de bir tarafa bırakılmıştır" (Troçki) Hemen belirtmek istiyorum. Troçki bunu söylerken aynı zamanda Bolşeviklerin görüşlerini dile getirdiğini de bilmek gerekiyor.

"İşçi hareketinin ekonomik taleplerle sınırlı dalgasının aşılmasını sağlayacağız ve bu kendiliğinden hareketi varolan devlet iktidarına karşı bilinçli bir siyasal harekete dönüştüreceğiz." (aktaran: Carmen Siriani, a.g.e.)

Nihayet komitelerde görev almış, komite deneyini yaşamış bir delege; "Eğer işçiler ele geçirdikleri fabrikaların mülkiyetlerini sürdürmekte başarılı olsalardı, bu fabrikaları kendileri için çalıştırsalardı, devrimin sonuca ulaştığını düşünselerdi, sosyalizmin kurulmuş olduğunu düşünselerdi, o zaman Bolşeviklerin devrimci önderliğine gerek olmayacaktı... (aktaran: Maurice Brinton, Bolşevikler Ve İşçi Denetimi, Ayrıntı Yay)

Lenin'in ve Parti'nin bunları denetim ve yönetim organları olarak görmedikleri savı gerçekleri yansıtmıyor. Durumu bilinç ve siyasal örgütlülükle birlikte ele almadıkça bu savları ileri sürmek de her zaman olasıdır. Ancak gene de, bunları ilk defa Lenin'in gördüğünü, işçilerin özörgütleri, iktidar organları olarak saptadığını kimse yadsıyamaz.

7 Nisan 1917 tarihli Pravda'da Lenin şu saptamaları yapar: "Rusya'da şu anki hareketin en temel özelliği, *proletaryanın bilinç ve örgütlenme düzeyinin* (a.b.ç.) yetersizliği sonucu devrimin, iktidara burjuvazinin gelmesi ile sonuçlanan birinci aşamasından, iktidarı proletaryanın ve köylülüğün en yoksul kesiminin eline verecek ikinci aşamasına geçiştir." (Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, Sol Yay. sayfa: 10 - 11)

23 Nisan 1917'de şunları önerir: "Toprağın ve kapitalistlerin bankalarıyla sendikalarının ulusallaştırılması ya da en azından işçi vekilleri sovyetlerinin bunlar üzerindeki denetiminin derhal kurulması gibi önlemler (hiçbir biçimde "sosyalizmin" başlatılmasını ifade etmeyen önlemler) üzerinde mutlaka ısrar edilmesi ve mümkün olduğu zaman devrimci araçlarla bunlara girişilmesi gerekir." (aktaran E. H. Carr, Bolşevik Devrimi, Metis Yay.)

Zaten bu olgu, Bolşeviklerin devrim anlayışı ve savundukları iktidar biçimiyle çakışan bir durumdu. Çünkü, Bolşevikler kesintisiz devrimi savunmuşlardı. Devrimin bir burjuva devrim olacağı, burjuva demokratik cumhuriyeti hedefleyeceğini ve bu devrime de burjuvazinin siyasal önderlik yapacağını savunan Menşevikler, Şubat Devrimi'nden sonra ortaya çıkan iktidar organlarına ve fabrika komitelerine bu anlayışlarıyla yaklaşmış; onları burjuva hükümetin karşısında desteklememiştir. Devrimin ilk günlerinde Bolşevik Partinin çelişkili - daha doğrusu bocalayan, Lenin henüz ülkeye girmeden önce-tavır sergilediği bilinir. Buna karşın, ta 1905'ten itibaren İki Taktik'te temelleri atılan devrim ve iktidar anlayışının mantıksal bir sonucu olarak geliştiğini görmek gerekiyor. Lenin daha 1900'de yayınlanan "Köylü Hareketi Karşısında Sosyal Demokrasinin Tutumu" adlı makalede Marks'ın 1850'deki sözlerini hatırlatır:

"Demokratik devrimden hareket ederek, derhal gücümüzün - örgütlü ve bilinçli proletaryanın gücünün - yettiği ölçüde sosyalist devrime geçişi hazırlayacağız. Biz kesintisiz bir devrim istiyoruz. Yarı yolda durmayacağız" (aktaran E.H. Carr, Bolşevik Devrimi, Cilt: I, Sayfa: 63, Metis Yay.)

Demokratik devrimin iktidar biçimi olarak "Proletarya ve köylülerin devrimci demokratik iktidarını savunan Lenin, 17 Şubat Devrimi'nden sonra ortaya çıkan olgulardan da hareketle - ki esas olarak olgulardan hareket ediyor - "Bütün İktidar Sovyetlere"sloganın formülasyonu ve Nisan Tezleri'ndeki önermelerinin tartışmasında kendisine karşı çıkanlara yanıt verirken, "Bolşeviklerin fikirlerinin ve sloganlarının tarih tarafından doğrulandığını" belirttikten sonra şöyle diyordu: "Proletaryanın ve köylülüğün devrimci - demokratik iktidarı, Rus devriminde daha önceden gerçekleşmiş -belli bir biçimde ve bir noktaya kadar- bulunuyor, çünkü bu formül, yalnızca sınıflar arasındaki ilişkiyi öngörüyordu, bu ilişkiyi, bu işbirliğini gerçekleştiren somut siyasal bir

kurumu değil. Yaşamın gerçekleştirdiği 'işçi ve asker vekilleri sovyetleri'; işte proletaryanın ve köylülüğün devrimci demokratik iktidarı" (Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, Sol Yay. Say: 24)

Toparlamak istiyorum. Anlatımlarımızı toparlamak istersek, Rus fabrika komiteleri üzerine şu saptamaları yapabiliriz:

a) Fabrika komiteleri , sınıfın hareketlilik durumunda, kitle grevlerinin yaygınlaştığı, birkaç ifadeyle de devrimci yükseliş döneminde gündeme gelmiş. Yaşanan önemli örnekleri, 1905 Devrimi ve 1917 Şubat Devrimi arifesi ve sonrası oluyor.

b) Komitelerin oluşmasında, Rusya'da sendikaların yasak olması, sendikal geleneğin yok denecek kadar az olması bir etken.

c) Bundan dolayı, taleplerinin ilk oluşumunda % 90'ını ekonomik istemler ve iş yaşamındaki iyileştirmeler oluşturuyor.

d) Yaygın anlamda, kapitalizmi ve burjuva demokrasisini aşma bilinci yok. Kapitalizmi aşan, ona karşı devrimci tavır geliştiren komitelerde, sosyalist Bolşevik işçilerin etkin olduğu gözleniyor. Burada siyasal bilinç ve örgütlülüğün altını çizmek gerekiyor.

e) Kendiliğinden oluşan komiteler, doğrudan demokrasiyi - temsilcilerini kendilerinin seçmesi, geri alması anlamında- savunan işçi örgütleri olarak bir özörgütlenmedir. Denetim ve yönetim organları işlevine sahiptirler. Denetimin bu organlara devredilmesi gereğinin altını Lenin çiziyor.

f) Lenin ve Bolşeviklerin yaklaşımı, kapitalizmi ve burjuva demokrasisini aşması doğrultusunda çaba göstermek, desteklemek ve yaygınlaştırmaya çalışmak.

g) Özellikle Şubat Devrimi'nin ilk günlerinde, tek tek fabrikalarda toplusözleşmeler yapmışlardır.

h) Okur şöyle bir soru sorabilir: Sendikalar olsaydı, komiteler gene de olur muydu? Üstelik sendikaların talepleriyle hareket ederek? Böyle bir sorunun biraz da totoloji olacağını düşünerek gene de yanıtlayalım, evet olurdu. Çünkü, bu organlar, bir kere sendikaların dışında işçi örgütleri olarak her zaman varolabilirler, sendikalar olsa da. İkincisi, sendikaların talepleriyle kendilerini ifadelendirmiş olsalar bile, denetim ve yönetim gibi bir işleve sahiptirler.

i) Komiteler, Rusya'da devrimci durumla birlikte varoluyor. Devrimci durum düşünce ya da devrim yenilince komiteler de dağılabiliyor. 1905 örneği bunu gösteriyor.

İTALYA ÖRNEĞİ - KONSEYLER

İşçilerin kendilerini ifade ettikleri bir özörgütlenme, bir iktidar organı olan konseyler deneyimi, Rusya'nın tarihsel ve konjonktürel konumundan farklı koşulların ürünü olarak yaşanıyor. Birincisi, İtalya'da burjuva yasallığının iflası var. İkincisi İtalya'da sendikal hareket var ve yaygınlığı kesin. Konseyler, 1919-1920'de işçilerin fabrika işgalleriyle başlayan devrimci yükselişin ve yaygın grev eylemlerinin bir sonucu. Bu anlamda hareketlilik dönemine rastlıyor olması, Rusya ile benzerlik taşıyor. Konseylerin kendi başlarına ne oldukları, nasıl konumlandıklarının yanı sıra, Gramsci -ki konseylere büyük önem veriyor- de dahil, diğer İtalyan komünistlerinin ve yazınının bu organlara nasıl bir anlam verdikleri önemlidir. Bana öyle geliyor ki, konsey ve örgütlerin kendi varlıklarının önemi ile bunlara verilen anlamlar çelişebilir. Ya da, "eğer bir araçtan sağlanabileceğinden daha fazlası istenirse, eğer bir aracın kendi doğasının imkan verdiğinden daha fazlasını sağlayabileceğine inanılırsa, aralıksız biçimde yanlışlara düşülür, tümüyle demagojik bir eylemde bulunulur."

İşçilerin kendi temsilcilerini kendilerinin seçtiği, kapitalizm ve burjuva demokrasisinin temelinde oluşan konseyler, hemen herkes tarafından proleter devletin iktidar organları olarak görülür. Bu devrimci gelişim burjuva hakimiyetini ve yasallığını parçaladığı anlarda oluşmaya başlıyor.

5 Haziran 1920 tarihli L'Ordine Nuovo'da imzasız yayınlanan, "Fabrika Konseyi" adlı makalede şunlar belirtilir:

"Devrimci süreç, işçinin hiçbir şey olduğu ama her şey olmayı amaçladığı (istediği) mülk sahibinin iktidarının sınırsız olduğu yerde, mülk sahibinin hem işçinin, hem de karı-

sıyla çocuklarının yaşamı ve ölümü üzerinde iktidar sahibi olduğu yerde gerçekleşir... Bugünkü dönemin devrimci olduğunu söylüyorsak, bunun nedeni, işçi sınıfının bütün güçleri ve tüm iradesiyle kendi devletini kurmaya doğru yönelmesidir. Fabrika işçi konseylerinin doğuşunun çok büyük bir tarihsel olay olduğunu, insan soyunun tarihinde yeni bir çağın başlangıcı olduğunu söylememizin nedeni işte budur." (İtalya'da İşçi Konseyleri, Belge Yayınları, sayfa: 106 - 107)

Bir başka yerde,

"Üretim birimi, çalışma yeri temeline göre örgütlenmiş kitlenin gücüne dayanan konseyler sistemi anlayışı; Rus proletaryasının somut tarihsel deneylerinden kaynaklanmaktadır." (a.g.e., sayfa: 69)

İtalya'da konseyler yenildi. Bir proleter devrimle taçlanmadı. Her ne kadar Gramsci "1919-20'de ciddi hatalar yaptık. Torino fabrika konseylerini otonom karar merkezi haline getiremedik..." diyerek, yenilgiyi buna bağlıyor ise de, böyle kabul edilmese bile, başka bir örgütlülüğün gerekliliğini vurgularken, diğer yandan da, konseylerin sonucu belirlemekte ve devrim yapmakta yeterli olamayacağını belirtmiş oluyordu. Söz konusu örgütün -konseylere anlam verecek örgütün- bir parti olacağı da kesin. Nitekim; 2 Eylül 1920 tarihli Avanti gazetesinde "Konseyler ve İşgal" üzerine yazılmış bir makalede şunları okumaktayız:

"İşçi kitleleri tarafından fabrikaların işgal edilmesi (bu işgaller konseyler tarafından yönetilir. H.Y.) en büyük öneme sahip tarihsel bir olaydır; sınıf savaşının ve devrimci gelişmenin zorunlu bir evresidir; ne var ki, bu olayın anlamını ve kapsamını kesin bir biçimde saptamak ve ondan kitlelerin siyasal bakımdan yükselmesine ve devrimci ruhun güçlenmesine yararlı olan tüm ögeleri çıkarmak gerekir..." Bu satırlardan önce ise şunlar belirtilir: "İşçilerin, komünist devrimi, savunmasız bir fabrikanın işgal edilmesi kadar kolayca gerçekleştirebileceğine bir an bile inanmamaları gerekir.

Tam tersine bu olaylar, komünistlere, tüm karmaşıklığı ile devrimin ne demek olduğunu kitlelere açıkça anlatma imkanını sağlamalıdırlar..." (..) ".. Bir fabrikayı başka bir fabrika ile birleştiren, bankaları işçi yönetiminin lehine dönüşüme uğratan, ister fiziksel cezalandırma, ister tayına bağlama ile olsun, karşı-devrimcilerin sabotajını parçalalayan siyasal, ekonomik bir merkez (işçi devleti) yoksa -ya da bu merkez canla başla örgütlenmezse -anarşistlerin kabul ettikleri anlamıyla fabrikaların işgal edilmesi neye yarayacaktır?" (a.g.e., sayfa: 145 - 146)

Zaten İtalyan Devriminin ve konseylerin yenilgisinin biricik sorumlusunun Lenin ve III. Enternasyonal'in "İktidarı alın" çağrısına kulaklarını tıkayan İtalyan Sosyalist Partisi'nin "iyiliği" olduğu bilinir.

"Parti yönetimi üyeleri, eşgüdümlü bir eylem planı gerçekleşmeden önce devrimci bir eylem insiyatifini üstlenmeyi reddettiler, ama bu planı hazırlamak ve oluşturmak için de hiç bir şey yapmadılar..." (a.g.e.)

"Fabrika Konseyi" adlı makalede, konseylerin parti ve sendikalarla ilişkileri şöyle yorumlanıyor:

"Siyasal parti ile fabrika konseyi, sendika ile fabrika konseyi arasında kurulması gereken ilişkiler şu aşağıdaki ilkede zaten örtük (zımnen) bulunmaktadır: Parti ve sendikaların devrimin tarihsel sürecinin denetlenebilir tarihsel bir biçim aldığı bu yeni kuruma, kendilerini ne bir hami ne de önceden oluşmuş üstyapılar olarak zorla kabul ettirmemeleri gerekir; parti ve sendikalar kendilerini, bu kurumu, burjuva devletin yoğunlaştırdığı tüm kısıtlayıcı (zorlayıcı) güçlerden kurtarmanın bilinçli etmenleri olarak kabul etmelidirler; devrim sürecinin daha hızlı olabileceği, kendilerini kurtarmış üretim güçlerinin en yüksek ölçüde gelişebilecekleri dış ve genel (yani siyasal) koşulları örgütleme görevini benimsemeleri gerekir." (a.g.e., sayfa: 109-110)

Dikkatli okur, hemen görecektir. Bu anlayış, özellikle de, parti ile konsey ilişkisini basite indirgemekte. Okur bu mantığa Rus örneğinde de yer yer rastlamıştı. Bu anlayış, parti önderliğini reddetme gibi bir mantığın ürünü olmaktadır. Bunun yanlış olduğunu, Rus örneğinde ve bir biçimde de bu bölümdeki anlatımlarımızda vurgulamış bulunuyoruz.

İSPANYA İŞÇİ KOMİSYONLARI

Rusya'da devrimci durum, hareketlilik ve devrim var. İtalya'da devrimci durum ve fabrika işgalleri var. İspanya'da iç savaşta yenilen bir devrimci hareket ve işçi sınıfı var. Tüm siyasal, demokratik hak ve özgürlükleri gasp edilmiş; örgütleri kapatılmış, buna karşın resmi devlet (faşist) sendikasına girmeye zorlanan bir sınıf ve 1945'ten itibaren iktidarı bir iç savaşla ele geçiren faşist Franko İktidarı; diktatörlüğü. Kısacası, devrimci durum değil, siyasal gericiliğin tüm yoğunluğuyla yaşandığı bir durum. Toplumun tüm kesimleri, Franko faşizmine karşı adım adım mücadelesini örüyor. İspanya işçi sınıfı, yeraltında, fabrikalarda, atölyelerde örgütlenerek, faşizmle hesaplaşmak, haklarını almak için harekete geçiyor. Tüm siyasal gruplar ve Komünist Parti, işçi hareketine kendi programları doğrultusunda müdahale etmenin uğraşı içine giriyor. Sınıfın kendiliğinden oluşturduğu örgütlenmeler yeraltında adım adım gelişerek, 1960'larda kendisini *işçi komisyonları* olarak ifadelendirir. Böylece tarih sahnesine ve dünya devrimi laboratuvarına katılmak üzere, "İspanya İşçi Komisyonları" biçiminde bir örgütlenme deneyi ve işçi örgütü çıkmış olur. Komisyonlar tek tek fabrikalarda örgütlendikten sonra, ülke çapında koordinasyon oluştururlar. Varlık nedenlerini ve amaçlarını şöyle açıklarlar:

"1930'lu yıllara göre daha az bir ölçüde politize olmuş bir işçi sınıfı ile karşı karşıya bulunuyoruz. Bu, tabanda bir demokrasinin hakim kılınmasını gerektiriyor. Toplantıların, komisyonların ve komitelerin güncel hareketi, İspanya işçi hareketine yeni bir ivme kazandırdı. PCE (İspanya Komü-

nist Partisi) ve diğer gruplar çeşitli koordinasyon aygıtları ile bu hareketi ortadan kaldırmaya ve onu geleneksel bir sendika aygıtına dönüştürmeye çalışıyorlar. Böyle bir durum, şu koşullarda gelişmiş olan tabandaki demokrasinin kendi politik aygıtlarıyla ortadan kalkması demektir. Bu nedenden ötürü bu güne kadar gelişmiş olan özorganları, daha da geliştirmek, güçlendirmek gerekiyor..." (aktaran: İşçiler ve Toplum, Sayı: 4, sayfa: 94)

Devamla kendi belgelerinden:

"a) Bütün merkezlerde -fabrika, firma, imalathane, büro, vardiya çalışması, sanayi ve bölgesel birlikler- iş anlaşmasında belirtilen maddelerde yazılı olan işçilerin çıkarlarını korumak için güncel mücadele sürdürmek. Bu mücadelenin kapsadığı sorunlar şöyledir: İşgününün süresi, işten çıkarmalar, işçilerin yaş ve cinsiyetine göre farklı muamele görmeleri, ücretler, kısacası emeği ilgilendiren bütün sorunlar.

"b) Demokratik özgürlükler için mücadele. Özellikle sendikal hakların ve özgürlüklerin kazanılması. Böylece, işçiler toplumda kendi seslerini duyurabileceklerdir. Bu anlamda işçilerin dernek kurma, toplantı, seçim, grev yapma ve basın özgürlüğü için mücadele etmekteyiz.." (Walter L. Bernecker, "Gewerkschaftsbewegung und Staatssyndikalismus in Spanien", Frankfurt-1985, s: 277 - 279, adlı eserden çevrilmiştir. Aktaran: İşçiler ve Toplum, s: 4, say: 96)

Guipuzcoa İşçi Komisyonlarının Açıklaması:

"Madde 3) İşçilerin birliğini sağlamak için gerçek bir demokrasiye ihtiyaç vardır. Bu demokrasi, bütün temsilcilerinin aşağıdan yukarıya doğru seçilmelerini ve seçilen bu temsilcilerin her an geri alınabilmelerini gerektirir. Mümkün olduğunca çok fazla sayıda işçinin değişmeli olarak sorumlu yerlerde olmalarını sağlamalıyız..."(a.g.d., say: 97)

Komisyonlar, bu amaçlarının yanısıra, denebilir ki, bir sınıf sendikacılığının, ülkenin koşullarına göre programına aldığı veya alması gereken tüm ekonomik-demokratik talepleri programlarına almıştır. Süreç içerisinde İspanya Komünist Partisi' (PCE) nin etkisi -insiyatifi- altına giren komisyonlar, Franko faşizmi yıkıldıktan sonra, sendikalara dönüşmüşlerdir. Daha doğrusu biraz da dönüştürülmüşlerdir. Bunun PCE'nin bir politikası, olumsuz ve komisyonları işlevsizleştiren bir politikasının sonucu olduğunu belirten Yalçın Gür, "PCE'ye göre işçi komisyonları, Franko iktidarına karşı olan muhalefet hareketlerinden sadece biriydi. Ne PCE, ne de diğer sol partiler, işçi komisyonlarını sınıfın kendi bağımsız organları olarak görmediler. Ve bu hareketi, sendikal bir harekete dönüştürmeye çalışıp durdular..." (a.g.d., s: 94) demektedir. Yalçın Gür'ün PCE'nin politakalarına ilişkin eleştirileri ve saptamaları yerindedir ve doğrudur. Ancak, ne var ki, komisyonların sendikalara dönüşmesinin nedenlerini sadece burada görmenin eksik değerlendirme olduğunu belirtelim. Bu eksiklik tesbit ve önermelerimizde hata yapmamızı kaçınılmaz kılar. İki noktayı belirtmek istiyorum.

Birincisi: Her ne kadar, sendikaların kapsamından farklı, denetim ve yönetim gibi, doğrudan demokrasiyi savunma anlayışına sahip olsalar da; kendilerini bir sınıf sendikasına gidecek araç olarak görme ve böyle bir misyon yükleme gibi bir eğilime yatkın olmaları, PCE'nin onları sendikalara dönüştürme operasyonuna kolaylık olmuştur.

İkincisi: Komisyonların, sendikalara dönüştürüldüğü tarihlerde, İspanya'nın siyasal yapısı, devrimci durumdan ziyade, burjuva demokrasisine evrilmeye daha bir yakın düşüyor. Nitekim sonuç biliniyor. Bunun nedenleri var elbette ki. Birinci neden, bir bütün toplumsal sınıf ve tabakaların, sol muhalefetin ezici çoğunluğunun Franko faşizmine karşı burjuva demokratik hakları ve burjuva demokrasisi uğruna

mücadeleyi merkezlerine yerleştirmeleridir. Ne yazık ki bu durum, komisyonların bağımsız organlar, özörgütler olma özelliklerinin nesnel koşulunu da ortadan kaldırmış oluyor. Bunu görmek gerekiyor. Bağımsız organlar burjuva yasallığının ve yasalarının ötesindedir. Eğer bunların, denetim ve yönetim gibi bir özellikleri varsa. Ki vardır. Bu kendi yasalarını kendilerinin yaratması demektir. Bir taraftan burjuva yasallığını kabul ederken, öte yandan böyle olamazsın!

ORTAK Saptamaları Yapıyorum.

Her üç örnekte, ortak yönler ve ayrımlar şunlar oluyor:

1- Her üçü de aşağıdan yukarıya doğrudan demokrasi temelinde oluşmuşlardır. Yani kendi temsilcilerini kendileri seçiyor, geri alabiliyor.

2- İşçilerin kendiliğinden yarattıkları örgütlerdir.

3- Sendikaların alt ve yan örgütleri değillerdir. İspanya işçi komisyonlarının sendikalara dönüştürülmesi, bu gerçeği ortadan kaldırmıyor.

4- Denetim ve yönetim işlevlerine sahiptirler. Bu konumlarının bilincinde olmasalar bile, nesnel konumları bu.

5- İspanya örneğinden farklı olarak; diğer iki ülkede ve sayısız ülkelerde önemli ortak yan, devrimci hareketlilik ve yükseliş dönemlerinde oluşmaları; değişik nedenlerden de olsa devrimci hareketliliğin yenilmesi ve düşmesi noktasında bu örgütlerin de dağıldıkları görülüyor.

6- Hemen hepsi kendilerince belirlenmiş, somut talepler üzerinde, taleplerin karşılanması için mücadele eden örgütlenmelerdir.

7- Demokratik işçi örgütleridir. Özörgütlerdir.

8- Okurun dikkatini çekmek istediğim, her üçünde de önemli ortak yan, bilinç ve önderlik yoksunluğunda, kendi başlarına varlık ve yetkilerini uzun boylu kullanamamalarıdır. Nitekim, 1917 Şubat Devrimi'nden sonra, Lenin'in de belirttiği gibi, iktidarı burjuvaziye veren organlarla; İspanya'da yetkilerini kayıtsız şartsız bürokratik komünist partisi-

ne, İspanya Komünist Partisi'ne devrederek sendikalara dönüşüp, işlevsiz kalan komisyonlar büyük benzerlik içindedir. Ya da, İtalya'da parti ihanet edince ortada kalmaları, yenilmeleri gibi.

9- Nihayet, bu örnekleri, deneyleri işçi sınıfı mücadelesine ışık tutacak biçimde aktarırken, *bilinç ve önderlik* komünist önderlik olgusunun altını defalarca ve defalarca çizmek gerekiyor. Bu olguları göremiyorsak eğer, bir şey anlamış olmadığımız gibi, önümüzü açacağımızı da düşünemiyorum.

KİM
NASIL YAKLAŞIYOR?

TABAN ÖRGÜTLENMESİ VE İŞYERİ KOMİTELERİ

İşyeri komitelerine ilişkin görüşlerimizi Yeni Demokrasi'de temel çizgileriyle de olsa ortaya koymuştuk. Ancak, bu konu çok daha boyutludur ve başka yönleriyle de işlenebilir. Bir bütün olarak "taban örgütlenmesi" ise, işyeri komiteleriyle sınırlı tutulamaz. Böyle bir yaklaşım çok ciddi yanılgılara yol açar. Bu nedenle, bu açıklamamızda komitelerden çok, sorunun bu yönüne ağırlık vermek daha uygun olacaktır. Konuyu ayrıntılı olarak ortaya koyma imkanı olmasa da temel yaklaşımı sunabiliriz.

Bu konuda sürdürülen tartışmalardan bazılarına ilişkin, kısa bir dikkat çekmekte yarar var. Bizce bu nokta önemlidir çünkü, bazıları özellikle de geçmişin olumsuzluklarını kendileri için kullanmak isteyenler çok tuhaf sorular ortaya atarak tartışıyorlar. Örneğin; sınıfa bilinç nasıl verilir? "İçinde mi dışında mı", işçi sınıfının partisi tabandan örgütlenerek mi kurulur, yoksa tepeden mi kurulur gibi sorular soruluyor ve herkes kendince örnekler buluyor ve yanıtlar veriyor. Kimse politika örgütlü mü yapılır, örgütsüz mü yapılır diye sormuyor. Yanlış sorular yanlış yanıtlarda karşılık buluyor.

Biz, başlıktaki kavramlara bağlı olarak şu soruyu sorarak yanıtlayacağız. Bu kavramlar bize neyi anlatıyor ve bizden neyi istiyor? Bunu kısaca da olsa birkaç noktada açmak gerekiyor.

Birinci olarak; tavan, tepe ya da üst ve taban ayrımı, öncelikle, bir olgu olarak ve tabanın niteliği ne olursa olsun,

bizzat sınıf mücadelesinin, toplumsal çatışmaların ya da eşitsiz tarihsel gelişimin kendisi tarafından yaratılır. Yani mücadelenin kendisiyle onun öne çıkardığı bireyler ya da tavan arasında sıkı, kopmaz bir bağıntı vardır. Bu tabandan soyut, ondan kopuk bir tavan düşünmek koyu bir idealizm olur. Ne var ki, bu "koparma" tarzı bir düşünce biçimi olarak, Türkiye devrimci hareketi içinde uzun zamandır ve hiç de küçümsenmeyecek ölçüde var ve devam ediyor. Ancak, onlar koparsalar ve kendi rollerini doğru bir biçimde oynamak istemeseler bile sınıf mücadelesi koparmıyor ve herkesi kendi durumlarına uygun olarak bir yerlere oturtuyor...

Bir partinin ya da örgütün yaratılmasının ancak "devrimci halk hareketinin gelişimiyle oluşacağını", "tabandan örgütlenmelerin üzerine kurulacağını", "önce tabanın örgütlenip, sonra, siyasal örgütün" kurulacağını, "bunun ivedi bir görev olmadığını" vb. ileri süren, idealize edilmiş parti fikirlerinin temelinde hep bu "koparma" tarzı düşünüş biçimi yatıyor.

Bunun gibi, içinden çıktıkları, kendilerini vareden toplumsal çatışmaların durumunu, tarihsel koşulların rolünü anlayamayanlar da bu koparma işini tersten yapıyorlar ve yalnızca kendi, tabandan kopuk eylemlerinin sınıfa bilinç vereceğini ve tabanı arkalarından sürükleyip götüreceğini ve böylece bütün bir tarihsel süreci belirleyeceklerini sanıyorlar. Dolayısıyla, birbirine taban tabana zıtmış gibi görünen her iki görüşün vardığı nokta, kendiliğinden hareketin gidişi üzerinde bilinçli bir etkinlikte bulunamamak oluyor.

İkinci olarak; işçi sınıfına her hangi bir örgütlenme önerisinde bulunmak ve tabanın örgütlenmesinden sözetmek bilinçli bir politikayı öngörür. Bu da, öncelikle örgütleyenin kendisinin bütünlüklü ve örgütlü bir politikaya sahip olmasını öngörür. "Ben söyledim oldu, gerisini yapan bilir"le olmaz. Neyi örgütlemek, ne için örgütlemek ve neyle örgütlemek sorusuna açık, anlaşılır bir yanıt ister. Bu yapılmadan

taban örgütlenmesi kavramı pratik bir değer ifade etmez. Ancak bu sorulara doğru yanıt verildikten, sınıfın iktidar olma hedefleri belirlendikten ve bunun araçları zayıf da olsa nesnel olarak yaratıldıktan sonra, "taban örgütlenmesi" kavramı pratik bir değer taşımaya başlar.

Üçüncü olarak; ereği işçi sınıfını iktidar yapmak ve giderek sınıfların sınıf olarak varlıklarına son vermek olan bir parti, örgüt ya da birey sınıftan ayrı bir iktidar olamayacağını ve belirlenen her politikanın sınıfa mal olması gerektiğini, bunun için de sınıfla kendi arasında sıkı bir ilişkinin kurulmasının zorunlu olduğunu bilir. Dolayısıyla, onun dışında mı sorusunu yadsır ve onun içinde neyi nasıl yapabilirim sorusunu sorar. Sınıf ve iktidar bağıntısıyla birlikte düşünür ve şu yanıtı verir. İşçi sınıfının içinde, ekonomik mücadelenin dışında ve bütün sınıflarla ilişkiler alanında. Yani bütün ilişkilerin düğüm noktasında, siyasal iktidar mücadelesi alanında.

Ancak, soruna buradan bakılmıyor. Bu nedenle, bazen araç idealize ediliyor ve amaç haline getiriliyor, bazen de amacın araçsız gerçekleşeceği noktasına varan görüşler ileri sürülüyor. Hangi hedeflere, hangi araçlarla yönelmek ve yönelinen hedeflerle önerilen araçlar arasında ne gibi bir uyumun olması gerektiği sağlıklıca düşünülmeden iş, içinden çıkılmaz bir labirente dönüştürülüyor. Bu nedenle, tavan ve taban ayrımı yapanlar, çeşitli örgütlenme önerilerinde bulunanlar, öncelikle tavan kavramına, yani kendi özelliklerine uygun hedefler ve bu hedefleri kendinde gösteren araçları asgari düzeyde de olsa oluşturmak gerektiğini kavrayamıyorlar. Kendileriyle taban arasında bu tarz bir ilişki geliştirmek yoluna gitmiyorlar.

Doğal olarak, soyut bir taban örgütlenmesi tartışması ve "tabandan kopuktuk" yakınmaları sürüp gidiyor. Hiç kuşkusuz bunlar, genel toplumsal çatışmaların ve sınıf mücadelesinin ürünleriydi. Bununla birlikte bize, bu tarz tartışma

ve tutumlarıyla bu çatışmaların neresinde olduklarını ve hangi sınıfsal zeminde ortaya çıktıklarını ve gelinen noktada bu zeminden ne ölçüde kopabildiklerini de gösteriyorlar. "Sınıftan kopuktuk", "tabandan örgütlenemedik" gibi belirlemelerin ve soyut tartışmaların özü burada yatmaktadır.

Bu, Türkiye devrimci hareketinin çok ciddi ama mutlaka aşılması gereken temel bir zaafı olarak görülmelidir. Çünkü bu zaaf, daima "sınıftan kopuktuk", "tabandan örgütlenemedik" tartışmalarına ve yine soyut, çoğunlukla da spekülatif olan, somut pratik değeri bulunmayan çağrıların yapılmasına neden olacaktır. Bu nedenle, taban ayrımı yapanlar bu ayrımı yaptıkları ve kendilerini bir misyonu temsil eder olarak gördükleri andan itibaren, kendileriyle taban arasındaki ayrımın ne olduğunu ve tabanla ilişkilerinin nasıl olması gerektiğini sorgulamak ve açıklamak durumundadırlar.

Soruna böyle yaklaşmayanlar, yalnızca herhangi bir aracı kendi kafalarında idealize etmekle kalmıyorlar, aynı zamanda sınıf mücadelesinin tarihsel deneyleriyle ortaya çıkmış, işlevi ve özellikleri açıkça görülmüş ve kullananın özelliklerine uygun olan araçları da kendi önyargılarıyla olmadık işlev ve özelliklerle donatıyorlar. Bu durum, işyeri komitelerine ilişkin çeşitli yaklaşımlarda açıkça görülüyor. Biz, bu konudaki kimi yanlış bulduğumuz yaklaşımları, dergideki yazımızda, bazı noktalarda eleştirdik. Bu nedenle, yeniden bir tekrara gerek yok. Bu açıklamamızdan sonra mücadele biçimleri ve araçları arasındaki ilişkinin nasıl anlaşılması gerektiğine değineceğiz. İşyeri komitelerine de bu ilişki içinde yer vereceğiz.

Biz biliyoruz ki, sınıflar arasındaki mücadele çok yönlüdür, birbiriyle bağıntılı, oldukça karmaşık ilişkiler içinde ve çeşitli biçimler alarak devam eder. Bütün fikirlerin, değişik eğilimlerin, istemlerin, yaşam tarzlarının çatışması binbir çeşit görünüm altında ortaya çıkar. Toplumsal yaşam çelişki-

lerle yüklüdür ve onun her parçasında bu çelişkilerin kendini değişik biçim ve araçlarla ortaya koyuş tarzına rastlarız. Bu araçlar da oldukça çeşitlidirler. Kimi yerde insan emeğinin ürünü olan herhangi bir nesne, kimi yerde örgütlü insan ilişkileri, kimi yerde zihnimizin ürettiği kavramlar, kimi yerde silah, vb., olur. Sürekli ve durmak bilmeyen bir mücadele, birinden diğerine geçişler biçiminde, sıçramalar ve kopuşlarla, örtük ya da açık olarak devam eder.

Bunlar sınıflar arasındaki mücadelede belli formülasyonlarla açıklanıyor. Bunlardan birincisi; ekonomik mücadeledir. Bu mücadele ekonomik ilişkiler alanında verilir ve bu alanın ilişkilerini, yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedefler. Başlıca mücadele biçimleri çok eski tarihlerden itibaren devam edegelen grevler, iş bırakmalar, çeşitli biçimler altındaki boykotlar ve direnişlerdir. 89 Mart - Nisan eylemlerinde görülen çeşitli biçimler. Ekonomik mücadeleye sendikal mücadele de denilebilir. Bu anlamda bu mücadelenin örgütsel biçimleri sendikal örgütlenmelerdir.

İkincisi; teorik-felsefi-ideolojik mücadeledir. Bütün dünya proletaryasının en genel deneylerini ifade eder. İşçi sınıfının tarihsel deneylerini, burjuvazinin dünya çapındaki varlığına karşı korumak, geliştirmek ve dünya proletaryasına "bilimsel sosyalizmin" ilkeleri ışığında yol göstermek bu mücadelenin temel hedefidir.

Üçüncüsü; siyasal mücadeledir. İşçi sınıfının egemenliğini isteyen her insan "siyasal eylemi de istemek zorundadır", "ekonominin yoğunlaşmış ifadesi" (Engels) olan siyasal mücadeleyi "en üst" mücadele biçimi olarak görmek zorundadır. "Her türlü sınıf mücadelesi politik bir mücadeledir" (Marks) ve her türlü sınıf mücadelesi burada düğümlenir.

Bunlar, yapay olarak birbirinden koparılamazlar, birbiriyle bağıntılıdırlar ama her biri kendine özgü yanlara ve niteliklere sahiptir, bu nedenle, her biri kendine özgü yöntem-

lerle ve araçlarla yürütülürler. Demek ki, taban ayrımı yapan ve taban örgütlenmesinden sözeden her insan işe en üst mücadele biçiminden bakmak ve (adını parti koysun ya da koymasın) bunun araçlarını oluşturmak zorundadır. Eğer herhangi bir mücadele biçimini, bir aracı, onu kullanacak olanın özelliklerinden ve hedeflerinden soyutlayarak ele alırsak doğru bir yaklaşım sunamayız.

O halde, işyeri komitelerine veya taban örgütleri denilen araçlara da bu noktadan bakmak durumundayız. Önce şunu soralım: İşyeri Komiteleri kimin, hangi güçlerin ilişki biçiminden doğar, hangi alanlarda ortaya çıkar ve kim kullanır? Hem tarihsel deneylerde görülür, hem de adından anlaşılacağı üzere işyerinde ortaya çıkar ve orada bulunan işçilerin kendisi tarafından oluşturulur. Bu, işyeri komitelerinin kalkış noktasıdır, olmazsa olmazıdır. Bu nedenle biz, bu önermede bulunduğumuz zaman yalnızca bunun nasıl biçimleneceğini değil, bundan daha da önemlisi, bunu oluşturan işçilerin kendi tarihsel gelişimini, alışkanlıklarını, iktisadi, siyasal ve kültürel durumunu, örgütlenme ve mücadele deneylerini, vb. bilmek durumundayız. Eğer bunu, kimin, nasıl ve ne için kullanacağına ve kullananların durumunun ne olduğuna bakmazsak, kendi öznel yargılarımızı ve istemlerimizi gerçeğin yerine koymuş oluruz. Ve böylece, kendi isteklerimize göre özellikler belirleyip, olmadık işlevler yükleriz. Bu da, aracı kullanacak olanın kullanabileceği bir durum olmaktan çıkarır ve belirlemelerimiz soyut bir slogan olarak kalır. Bu konuda düşülen en ciddi yanılgılardan biri de budur. Denilebilir ki, bir şey öneriliyor ama kime önerildiği bilinmiyor.

İkinci olarak; eğer sorun, işçilerin kendisinin, kendi sorunlarını çözmek, birlikte hareketini geliştirmek ve pekiştirmekse, hem belirlenen hedefler açık, anlaşılır ve işçileri içine çekebilecek durumda olmalıdır, hem de bunun aracı onların kolayca anlayabileceği, kurabileceği ve kendi mücade-

leleri içinde geliştirebileceği özelliklere sahip olmalıdır. Bırakalım sosyalizm bilgisini, her türlü burjuva veya kır kültürünün etkisi altında olan ve başlarındaki parazitleri alkışlayacak durumda bulunan insanlara "biraraya gelin ve böylece başkalarına sosyalizm bilimi taşıyın" denilebiliyor. Peki onlar bu bilimi nerden alıyor ya da onlara bu bilim nerden taşınmış? Bu, belli değil. Eğer bu örgütler, bu bilimi taşıyan insanlardan oluşacaksa buna hiç gerek yok. Çünkü, böyle insanlar daima kendi özelliklerine uygun ve kendi hedeflerini kendinde gösterebilecek, daha gelişkin ve özel örgütler içinde yer alacaklardır ve alıyorlar da. Demek ki, şu ya da bu siyasal partinin ya da örgütün işyeri hücrelerini kitle örgütleriyle bir ve aynı şeymiş gibi gösteremeyceğimiz gibi, kitlelerin durumunu da keyfi bir biçimde bunların düzeyindeymiş gibi gösteremeyiz. Hele hele kitlelerden kopuk, onların ilgi alanına girememiş birkaç insan biraraya gelerek, kendilerini onlar adına işyeri komiteleri olarak ilan ederlerse, buna ısrarla karşı çıkılmalıdır. Çünkü, burada sorun birkaç insanın işçilerin hakkını ne kadar iyi savundukları ve savunabilecekleri sorunu değildir. Burada sorun, işçilerin kendi araçlarını kurma, kendi sorunlarına kendilerinin sahip çıkma ve sorunların çözümünde fiilen yer almalarını sağlama sorunudur. Her devrimci buna uygun davranmak zorundadır.

Üçüncü olarak; genel olarak taban örgütlenmesinden ve taban hareketinden sözeden bir devrimci, her mücadele biçiminde, grev, gösteri, işgal, toplu sözleşme, sendikal muhalefet, vb. gibi, işçileri ve işyerini ilgilendiren her durumda işçilerle birlikte hareket etmeli, her türlü çözüm önerilerini onlarla tartışmalı, kararları birlikte üretmeli, bunun gerektirdiği ilişki, mücadele, örgütlenme biçimlerini birlikte hayata geçirmeli ve tepeden inme her türlü dayatmalara birlikte karşı çıkılmalıdır. İşçilerin önderlik yapanlara güvenerek sorunlara kayıtsız kalmasına karşı mücadele edilmeli ve bu tür alışkanlıkların kırılması için azami çaba gösterilmelidir.

Dördüncü olarak; işyeri komitelerini veya başka örgüt biçimlerini mücadelenin diğer alanlarıyla, değişik araçlarla bağıntılı olarak düşünmek gerekir. Kendi içine kapanık, kerameti kendinden menkul, varlığı olumsuzluğa hizmet edecek ve daha çok işverenin işçiler üzerindeki kontrol mekanizması olabilecek türden bir bileşimin, adı ne olursa olsun, iyi olduğu düşünülmemelidir. Bir örgüt biçiminin oluşumunda işçilerin katılım düzeyi önemlidir. Ancak bu önem onun kime karşı ve nasıl konumlandığına bağlıdır. Bu nedenle, işçi örgütlenmelerinde çeşitli alanların ve faktörlerin etki gücünü gözönüne almalı ve her türlü saldırıyı, devletin, patronun, sendika ağalarının, kiralık kişilerin, vb. göğüsleyecek biçimde örgütlendirilmesine özel bir dikkat gösterilmelidir.

Beşinci olarak, bu soruna oldukça değişik yaklaşımlar var. Ancak bunlar, birlikte davranabilmenin ve sorunların üzerine birlikte gidebilmenin engelleri haline getirilmemelidir. Gerçekten işçilerin tepkilerinin örgütlendirilmesi, birlikte hareketinin sağlanması, onlardaki olumsuz alışkanlıkların ve birbirleriyle rekabet etme duygularının kırılması, burjuvaziye karşı daima örgütlü hareket edebilecekleri bir geleneğin yaratılması gerekliliğine inanan her insan bu noktada dayatmacı olmak, kendi bildiğini okumak gibi tutumlardan ısrarla kaçınmalı ve yanlış bulduğu şeylere de bu bakış açısıyla karşı çıkmalı, işçilerin sorunlarını onlarla birlikte, onlardan kopmadan çözmeye özen göstermelidir.

Bu noktada geçmişte, hiç de azımsanamayacak olumsuzlukların yaşandığını biliyoruz. Öyle ki, çoğunlukla burjuva sendikacılığının yöntemi olan işçileri birbirleriyle karşı karşıya getirmek gibi olumsuz tutum ve davranışlara giriliyordu. Entrikalarla, şu ya da bu ayak oyunlarıyla, seçim hileleriyle şu ya da bu örgütün yönetici kademelerine gelmek bir amaç haline getiriliyordu. Daha baştan sorunu kendinden ibaret gören, bilgisini kötü bir biçimde kullanan, işçileri devre dışı tutan, ama adını devrim amacı olarak açıklayan,

bürokratik zihniyetin ve yerleşmiş alışkanlıkların ürünü olan bu yöntemlerden ve yönetme biçimlerinden olumlu dersler çıkarmak gerekir.

İşçilerin sırtında kast kurumları yaratan ve onların olumsuz alışkanlıklarını kırmak yerine güçlendiren tutum ve davranışların devrim amacına hizmet etmesi olanaklı değildir. Bu olsa olsa, varolan kötülüklere bir yenisinin eklenmesi olur. Çünkü, bir devrimcinin ve devrimin en esaslı amacı, kitlelerde yönetme ve kendi sorunlarına sahip çıkma duygusunu ve bilgisini geliştirmektir. Onun bütün uğraşı buna yönelik olmak zorundadır.

Demek ki, Marksist-Leninist bir partinin, örgütün ya da sosyalizmi, sınıfsız toplumu hedeflediğini söyleyen herhangi bir bireyin yöntemi temelden değişik ve farklı olmak zorundadır. Hiçbir devrim kitlelerin gücüne ve yeteneğine dayanmadan gerçekleşmemiştir. Devrimcinin amacı soyut bir şey değildir. Bu, sosyal hayatta kendisini yaptığı işte gösterir. Bu nedenle, onun işi zordur, uzun, zahmetli ve özveri isteyen bir iştir. Çünkü o, yüzyılların alışkanlıklarını, geleneğini, pratiğini yargılamakta ve onu değiştirmeye / dönüştürmeye çalışmaktadır. Dünyanın hiçbir yerinde proletaryanın nitelikli güçleri akşamdan sabaha, kendiliğinden ortaya çıkmamıştır. Onlar uzun süreli mücadele içinde, en basit ve sıradan imkanları kullanarak, sayısız zorluğa karşı durarak, kendini sınıfı dönüştürmeye adayarak gelişmiş ve ancak bu yolla başarı kazanmışlardır.

Bu konuda da, dünya işçi sınıfının mücadelesi sayısız deneyle doludur. Taban örgütlenmesinden söz ederken, bu deneyler de tahlil edilmeli ve oradan dersler çıkarılmalıdır. Sınıftan kopuk ilişkilerin, keyfi yönetim biçimlerinin, sınıfı dönüştürme çabasını kesintiye uğratmanın, bürokratik yönetim tarzının nasıl bir kast haline geldiğini, toplumun sırtında nasıl bir tümör oluştuğunu ve toplumun gözeneklerini nasıl tıkadığını bugün daha açık bir biçimde görebiliyoruz.

İçinde bulunduğumuz, üzerinde işlem yaptığımız toplumun durumu çok daha da gerilerdedir. Bu toplum yüzyıllardır katı-bürokratik, despotik bir yönetim tarzıyla yönetilmiş ve bütün ideolojik, kültürel, siyasal kurumlar bu yönetme tarzına göre biçimlenmiş ve böylece köklü bir bürokratik yönetme geleneği yaratılmıştır. Attığımız her adımda, toplumun her gözeneğinde bu geleneğin dumura uğrattığı "insan" ilişkileriyle ve yönetme biçimleriyle karşılaşıyoruz. Kuşkusuz bu, derin toplumsal nedenlerden ve sosyal hayatın üretim ilişkilerinden dolayı böyledir.

Bunun geniş yığınlar üzerindeki etki gücünü kırmak, ancak buna uygun davranmakla olanaklıdır. Dolayısıyla her Marksist-Leninist, her devrimci bu noktada neyi nasıl yaptığını bilmek zorundadır. Yığınlarla ilişkide davranışı, onun neyi amaçladığını da gösterecektir. Taban örgütlenmesinin, kolektif ilişki ve hareket tarzı yaratmanın, yığınsal eylemlerin önemini nasıl gördüğü, onu nasıl değerlendirdiği çok önemli bir kriterdir. Bir devrimci, kendi sorunlarına sahip çıkan yığınlarla hareketi temel almıyorsa, değiştirme çabasına buradan bakmıyorsa ve her türlü yönetim kademesini bunun için kullanmıyorsa, bunu her türlü yönetim kademesinin üstünde görmüyorsa o, kendi ereğini netleştirememiş ve insanları yönetmeyi, onlara egemen olmayı amaç haline getiren bir bürokrattan farklı değildir.

Bir devrimci, yığınların eylemini, dönüştürücü gücünü anlayamayan, onu hesaba katmayan Marksizm öncesi ütopistler gibi, yalnızca kötülüklerden yakınan ama buna karşı ne yapacağını bilemeyen durumda olmamalıdır. O, sınıf mücadelesinin yönünü ve hangi sınıflarla nereye, nasıl gideceğini bilmek durumundadır. Bu nedenle, daima kendisiyle, ereğiyle, iş yaptığı malzeme arasında sıkı bir ilişki kurmak ve buna göre hareket etmek zorundadır. Yığınların durumunu, geleneklerini, alışkanlıklarını, deneylerini, yönelimini yakından takip etmeyen, bilmeyen ve buna uygun davranmayan

bir insan onların durumlarına uygun önermelerde bulunamaz ve onları örgütleme işinde başarılı olamaz.

Bu nedenle, her somut soruna daima kendisini çevreleyen toplumsal koşullarla ve daima onun iç ilişkileriyle birlikte bakmak gerekiyor. Hiçbir direniş, hiçbir eylem ya da grev, örgüt vb. onun dışında durularak örgütlenemez. Kendiliğinden olan ya da bürokrat sendikacılar önderliğinde gelişen eylemlerin övülmesiyle, dıştan gözlemler yoluyla tahlil yöntemleriyle ve buradan türetilen bazı önermelerle somut sorunlar çözülemez.

Bazı biçimlerin tarihsel olarak nasıl ve hangi koşullarda ortaya çıktığı ve etkilerinin neler olduğu, nereye kadar ve ne gibi işlevler yaptıkları teorik öncellere dayanılarak açıklanabilir. Ancak, asıl sorun da bundan sonra başlar. Çünkü, bunun nerede, nasıl hayat bulacağı ve daha ne gibi biçimler alacağı daima o yerdeki işçilerin iktisadi, siyasi, kültürel durumlarına, eğitim düzeylerine, tarihsel alışkanlıklarına, mücadele ve örgütsel deneylerine ve başka bir dizi faktörün etki gücüne bağlı olarak gerçekleşir.

Bu nedenle, mücadele ve örgüt biçimleri söz konusu olduğu zaman, bir tek biçimi idealize etmekten, onu tek ve vazgeçilmez, olmazsa olmaz bir çözüm olarak göstermekten kaçınmak gerekir. Çünkü, karmaşık toplumsal ilişkilerde, malzemesi insan olan araçların durumu da bu insanların somut durumuna ve ilişkilerine göre çeşitlilik gösterir. Dolayısıyla, soruna daima somut duruma ve verili ilişkilere göre yaklaşmalıyız. Vazgeçemeyeceğimiz şey, hangi biçimler altında olursa olsun, belirlenmiş hedeflere ve ereğimize uygun olarak işçilerin tepkilerinin örgütlendirilmesi ve harekete geçirilmesidir. Bu çok çeşitli biçimler altında gerçekleşebilir. Sorunların birikiminden kaynaklanan bir grev bir yerde grev komitelerine ve giderek başka biçimlere geçişi doğurabilir. Bir yerde sendikaları denetleme komisyonu, ya da toplusözleşme dönemlerinde kurulacak bir komite olabilir.

Bir başka yerde bütün işçilerin katılımını sağlayan işyeri komitesi olabilir vb. Bütün bunlara her işyerinin, işkolunun somut koşullarıyla birlikte karar vermek gerekir.

İkinci olarak; her sınıf bilinçli işçi, her devrimci, en basit bir örgüt ve mücadele biçimini sürekli olarak geliştirmeye, daha yüksek ve gelişkin biçimlere dönüştürmeye ve sınıfın başka örgütleriyle ilişkilendirmeye özen göstermeli ve azami çabayı harcamalıdır.

Üçüncü olarak; her sınıf bilinçli işçi devrimci faaliyet yürüttüğü alanın bütün özelliklerini bilmeli ve buna göre bir plan yaparak çalışmalıdır. Geçmişteki çalışmaların ciddi zaafları arasında plansız ve perspektifsiz çalışma biçimini de saymak gerekir. Örneğin; bir işkolunda çalışan, şu ya da bu siyasetle ilişki içinde olan bir devrimcinin en tipik olan çalışma biçimi şöyle görülüyordu. İlk olarak kafa kol ilişkileriyle, gözüne kestirebildiği birkaç insanı kendi örgütüne nasıl kazanacağı çabası içine girer. Çoğu kez bunu bile başaramadan işten kovulur ya da "gerici (!)" işçilerden birşey çıkmayacağını, üstelik "sömürü yoğun, iş de ağır" gerekçelerine sığınarak kendisi ayrılır. Sınıfın soyut tanımını, tarihsel rolünü akıcı bir uslupla anlatır. Ama, somut olarak ne yapabileceğini, sınıfın oradaki parçasını nasıl örgütleyebileceğini, bazan işçilerin sayısını bile bilemez durumda olur. Eğer, birkaç insanla ilişki kurup kendisine bağlı bir derneğe götürebilmişse ondan ala önder bulunmaz... Ayrıldığında ardında kalıcı hiçbir iz kalmamıştır.

Oysa, bir sınıf bilinçli işçinin yöntemi ve kendisine soracağı sorular çok daha farklı olmak zorundadır. Birinci olarak; şu sorulara yanıt aramalıdır. İşyerindeki işçiler hangi illerden ya da köylerden gelmiştir? Daha önce nerelerde çalışmıştır? Kendi aralarındaki ilişkinin düzeyi nedir? Siyasal yönelimleri, iktisadi, kültürel durumları, işverenle aralarındaki çelişkinin boyutu, vb. ne durumdadır? Başka yerlerde ve işyerinde kaç kez hangi grevlere, direnişlere, gösterilere

katılmıştır, bunların işçiler üzerindeki etkisi ne orandadır? İş saatleri dışında nerelere gider, neler yaparlar, her bir işçinin sosyal ilişkileri, imkanları, işçilerin bütünü karşısındaki konumu ve etki gücü nedir? Sendikalı olup olmadıkları, sendikalarla ve başka örgütlenmelerle olan ilişki ve çelişki düzeyleri, birlikte hareket etme deneyleri ve eğilimleri nedir? Bunun gibi onlarca soru sorulmalı ve doğru yanıtları aranmalıdır.

İkinci olarak; işyerinin ham madde kaynakları nerelerden geliyor, ürün nerelere ve nasıl pazarlanıyor, başka işletmelerle bağıntısının gücü ve etkilenme düzeyi nedir? Aylık, yıllık gelir ve giderleri, bir bütün olarak toplumsal üretim içindeki yeri, üretimin yükselme ve düşüş dönemlerinde başka kollar üzerindeki etkisi nedir? Kısaca, daima kapitalistin kendisine akan üretim sürecinin ilişkilerinin bilgisi en temel özellikleriyle de olsa kavranması için gerekli olan malzeme nasıl toplanır?

Üçüncü olarak; işyerindeki bir eylem, bir direniş hangi ilişkileri, işletmeleri ve güçleri nasıl etkiler? Bu güçler arasında dayanışma içinde olunabilecek ve karşı çıkılabilecek olanlar hangileridir? Üretim sürecinin en zayıf, en hassas dönemleri nasıl oluşur? İşyeri sahibinin siyasal partilerle, işçi ve işveren sendikalarıyla, devletin kurumlarıyla uluslararası kuruluşlarla doğrudan ya da dolaylı ilişkileri ve bunlar üzerindeki etki gücü nedir?

Bütün bir üretim sürecinin ve ilişkilerin bilgisi işçilerin kültür, eğitim düzeylerine göre doğrudan ya da dolaylı olarak nasıl ve hangi araçlarla aktarılabilir? Onlarda kendi sorunlarına karşı duyarlılık, üretim süreci ve araçları üzerindeki kontrol bilgisi, kendi dışındaki sorunlara karşı ilgisi ne ile ve hangi yöntemlerle, ilişkilerle ve araçlarla geliştirilebilir? Daha da sayılabilecek onlarca soru sorulmalı ve bunların doğru yanıtları aranmalıdır. Ancak bütün bunların bilgisi üzerine kurulu bir plan yapılırsa, değişen ve gelişen her du-

rum yakından izlenir ve işçiler üzerindeki etkisi iyi hesaplanırsa ve bütün imkanlar buna göre değerlendirilirse sağlam ve kalıcı bir örgütlenme geleneği yaratılabilir.

Sonuç olarak; tarihsel deneylerden dersler çıkarmak, teorik öncüllere dayalı açıklamalar yapmak ne kadar önemliyse, yaşayan canlı ilişkileri somut olarak tespit etmek, buna göre planlar yapmak ve her somut biçimi buna göre önerebilmek o kadar önemlidir. Bu yapılmaksızın hiçbir teorik belirleme ve hiçbir örgütlenme geleceğe taşınacak biçimde gerçeklik kazanmaz. En çok tekrarlanan en az uygulanan "somut şartların somut tahlili" ilkesi örgütlenme gibi bir pratik faaliyet biçimi söz konusu olunca daha büyük bir önemle tekrarlanmalıdır. İşçi sınıfının tarihsel deneyleriyle ortaya çıkan işyeri komitelerine de bu gözle bakılmalıdır. Yönümüzü tanımak zorunda olduğumuz ilişkilere dönersek ve onları daha yakından tanımaya çalışırsak "tabandan örgütlenmememiz" ve "köpukluktan" kurtulmamamız için hiçbir neden kalmaz.

YENİ DEMOKRASİ DERGİSİ

İŞYERİNDEKİ DEVRİMCİ YIĞIN ÖRGÜTLENMELERİ OLARAK İŞYERİ KOMİTELERİ

89-90 yılları işçi sınıfının savaşımında belirgin bir yükselişe, tırmanmaya tanık oldu. 12 Eylül faşizminin ipini koparmış doludizgin saldırılarıyla vadiye fırlatılan işçi sınıfı yeniden tepelere doğru tırmanıyor. Ağırlık noktasını 10 yıllık dönemin ekonomik kayıpları oluştursa da; ekonomik ve politik savaşımın içiçe yeni bir dalga ilerliyor. Sendikalardan farklı olarak bu savaşımın içerisinde grev ve toplu sözleşme komitelerinin yanısıra işyeri komiteleri özellikle önemli bir yer tutuyor. İşyeri komiteleri işçi sınıfının yükselmekte olan savaşımının yarattığı bir kitle örgütü biçimidir.

Daha şimdiden işçi sınıfının yükselen savaşımı içerisinde önemli bir yer tutan bir işçi yığın örgütlenme biçimi olarak, bir olgu olarak işyeri komitelerini incelemek, anlamak ve aydınlatmak gerekiyor. Çünkü devrimciler işyeri komitelerini olabildiğince yaygınlaştırmakla yükümlü, Marksist - Leninistler aynı zamanda onlara müdahale ederek yönlendirmekte de sorumlu bulunuyorlar.

Grev ve toplusözleşme komiteleri rol ve işlevleri isimlerinde tanımlanmış, perspektifleri sınırlı kısa süreli geçici işçi yığın örgütleridir. Kuşkusuz grevden greve fark var; fakat genelde söz konusu grevlerin yasal ve ekonomik grevler olduğu biliniyor. Toplusözleşme ve grev sendikaların temel işlevi kapsamındadır. Esasen ülkemizde işçi sendikaları birer toplusözleşme aygıtından ibarettir. Son yıllarda işçi sınıfının yükselen savaşımının aşağıdan gelen baskısıyla değişime zorlanıyor olmaları sendikaların bu gerçeğini geçersiz kılmıyor.

Grev ve toplusözleşme komitelerini gündeme getiren, toplusözleşme ve grev sürecidir. Sendikaların bürokratik, işçilere yabancılaşmış işçi örgütleri olmaları diğer bir ifadeyle toplusözleşme ve grev sürecinde işçilerin yığınsal inisiyatifini geliştirme, belirleyici olmasını sağlama yetenek ve anlayışında olmaları ve yığın inisiyatifinin gelişmesine engel olma istek ve çabaları ile işçi yığınlarının bununla çatışma halinde bulunan toplusözleşme ve grev sürecinde etkin ve belirleyici olma bilinç, özlem ve çabasının bir ürünü, bir ifadesidir. Bu örgütlenmeler eğer dönüşüme uğramazlarsa isimlerinde tanımlanan işlevlerle sınırlı geçici örgütlenmelerdir.

Oysa işyeri komiteleri örgütlenmesi toplusözleşme ve grev komitelerinden de farklıdır. Bazan bir toplusözleşme, grev ya da daha az önemli sorun ve çelişkilerden doğabilmelerine karşın daha kapsamlı işlevleri olabilen, daha geniş perspektifli işçi yığın örgütlenmeleridir. Gerek ülkemiz işçi sınıfının ve gerekse diğer uluslar proletaryasının deneyimleri işyeri komitelerinin işçi yığınlarının durgunluk/hareketsizlik içerisinde olduğu dönemlerde değil, tersine işçi yığın savaşının atılıma geçtiği, işçi yığın hareketinin yükseldiği dönemlerde, işçi sınıfının yükselen sınıf bilincinin, büyüyen öfke ve mücadele isteğinin işyerleri düzeyinde örgütlenme olarak cisimleşen, maddi bir güce dönüşmesidir. İşyeri komiteleri hem işçi sınıfının tırmanışa geçen mücadelelerinin bir ürünü ve kazanımıdır ve hem de işçi sınıfının savaşımının bir kaldıracı, kapitalist üretim tarzının ve sermayenin kalbindeki fabrika ya da işyerindeki bir dayanak noktasıdır.

Birkaç yayın organı işyeri komitelerinin örgütlenmesi için ortak bir çağrı bildirisi yayınladı. Bu bildiride işyeri komitelerine üretimi denetlemeleri de öneriliyordu. Önce üretimde işçi denetiminin anlamı üzerinde durmak gerekiyor. İşçi denetimi sloganı, işyeri/fabrika çapında kapitalistle iktidar mücadelesini pratik olarak başlatmak demektir. Hatta işçi denetimini kurma girişimi, fabrikada kapitalistin iktida-

rının yanı başında bir proleter iktidar odağı kurma girişimidir. Böyle olduğu içindir ki, üretim denetlenmesi sloganı olgunlaşmakta olan bir devrimci durum koşullarında atılabilecek devrimci bir slogandır. Devrimci dönemin saldırı sloganı ve taktikleri durumun doğru bir analizi yapılmaksızın ileri sürüldüğünde, eğer durum bu slogan ve taktiklerin yaşam bulmasına uygun değilse devrimci özünü kaybederek reformist slogan ve taktiğe dönüşür, reformizm üretirler.

İşyeri komiteleri mücadelenin bugünkü dalgası üzerine oturuyor; aynı zamanda bugünkü dalganın hazırlayıcısı, ve kaldıraçlarından biri; ama ne bugünkü durum devrimci bir durum olarak tanımlanabilir, ne de dalga devrimci durumun bir ifadesi.

Yükselen işçi hareketi dalgasının fabrikalarda/işyerlerindeki kaldıraçlarından birisi olan işyeri komiteleri henüz bunun ötesinde bir şey değil. İşçi denetimi sloganını ileri sürenler, bu sloganla "durum" arasındaki ilişkiye dair bir bakış açısına sahip değiller. İşyeri komiteleri gerçeği incelendiğinde de görülüyor ki, üretimin denetlenmesi sloganı bugünkü duruma denk düşmüyor.

Yukarıda vurguladığımız gibi işyeri komiteleri örgütlenmeleri işçi sınıfı savaşımının kabardığı, atılım dönemlerine denk düşüyor. İşçi hareketinin kabarışından kabarışına fark olduğu, bu çerçevede önemle anlaşılması gereken bir noktadır. Devrimci bir durumun olgunlaşmakta olduğu bir dönemde (1917 Rusyası gibi) atılıma geçen işçi hareketi ile, bugün ülkemizde olduğu gibi henüz devrimci bir durumun oluşamamış olduğu koşullarda atılıma geçen işçi hareketinin çapı, derinliği, perspektifi ve hedefleri farklıdır. Böyle olduğu içindir ki, her dönemin işyeri arasında açık ve kesin farklar olduğunu gösteriyor.

Yaygınlaşmakta olan işyeri komiteleri işçi sınıfının gelişmekte olan mücadelesinin bir ürünü ve dayanağıdır. Değişik işyerleri ve fabrikalarda kurulan işyeri komiteleri ince-

lendiğinde bu örgütlenmelerin oluşumunda başlangıç noktası olan sorunların işçi yığınlarının ya işverenle ya sendikayla ya da siyasal rejimle olan sorunlar/çelişkiler olduğu görülür. Başlangıç noktası ne olursa, olsun işçilerin bilinç ve mücadele isteğine, kendi sorunlarına sahip çıkmak duyarlılığına dayalı olarak doğan, yaşayan/işlevsel bir şekilde varlığını sürdüren işyeri komiteleri her üç boyutta da fabrika ve işyerleri bazında işçilerin yığınsal mücadelesinin odağıdır. Tek tek deneylerin darlığı aşılıp yaygın olarak varolan işyeri Komitelerinin genelinin deneylerinden hareket edildiğinde doğru olarak şu genelleme yapılabilir ki, işyeri komiteleri;

Tabanla sendikalar (sendika yönetimleri ve yapıları),

İşçi yığınlarıyla işveren, ve;

İşçi sınıfıyla siyasal rejim (faşist diktatörlük) arasındaki çelişkilerin, bu çelişmelerden kaynaklanan işçi yığın inisiyatifinin, yığınsal savaşımın ifadesidir. Varlıkları ve gelişimleri işyeri temeline dayalı, işçi yığın savaşımının gelişimine bağlıdır. Diğer bir anlatımla, işyeri düzeyinde işçi yığın savaşımının ihtiyaçlarını yanıtlayabildikleri, onun bir kaldıracı, bir dayanağı olabildikleri ölçüde yaşayıp gelişebilirler. Durağanlık, hareketsizlik işyeri komiteleri için ölüm demektir ve bütün devrimci kitle örgütlenmeleri için geçerli bir yasadır. Eğer bir tanım yapmak gerekirse işyeri komiteleri, işyeri çapında sınıfın devrimci kitle örgütlenmeleridir.

İşçilerin Sesi gazetesi iddialı değerlendirmeleriyle, işyeri komitelerini sendikal aygıtların eklentisi haline getirmek için, belirgin bir şekilde Türk-İş kuyrukçusu ve devrimci taktiğe karşı bölücülük suçlamasıyla saldıran bir propaganda yürütüyor. İşçilerin Sesi ne işyeri komiteleri gerçeğini ve ne de işyeri komitelerinin oluşumunun dinamiklerini kavrama yetenek ve başarısını gösterebiliyor. Karanlık içinde ve Türk-İş'te birlik kendiliğindenliğinin kör saplantısı ile işyeri komiteleri gerçeğini inceleyerek anlamak/deneylerden öğrenmek yerine devrimci taktiğe saldırmayı tercih ediyor.

Sendikal örgütlenme alanında devrim yapabileceğini söylediği işyeri komitelerinin, salt sendikal bürokrasi ve sendika yönetimleri ile işçi yığınları arasındaki çelişkiden kaynaklandığını ileri sürerek, sendika içi sendikal örgütlenmeler olarak tanımladığı işyeri komitelerinin, sendikalardan farklı işçi kitle örgütlenmesi olduğu gerçeğini anlamadığını sergiliyor. İşyeri komitelerini yalnızca sendikaları denetlemenin, sendikalarda tabanın söz ve karar sahibi olmasının araçları olarak sunuyor. Sendikaların eklentisi haline getirilmesi propagandasını yapıyor. İşçi sınıfının çıkarları için sendikalar üzerinde baskı uygulamanın hazır gücü ve devrimci sınıf sendikacılığını yaratma savaşının işyerlerindeki dayanakları olan işyeri komiteleri, faşizme ve sermayeye karşı işçi yığın savaşının odağı haline geliyorlar. Oysa diğer şeyler bir yana, işyeri komiteleri sendikalara eklemlendiğinde bu işlevlerini yitireceklerdir.

Henüz kesin biçimini almamış olmakla birlikte işyeri komitelerinin karakteristik özelliklerinden birisi değişik siyasal eğilimleri olan işçileri birleştirebilmeleridir. Bu, ona, canlılık ve dinamizm kazandıran otorite ve saygınlığını artıran bir unsurdur. Gerçi işçi sendikaları da siyasal eğilimlerine bakmaksızın işçilere açıktır. Bu bakımdan her iki örgütlenme benzerlik gösterir. Fakat sendikalar değişik siyasal eğilimlerine bakmaksızın işçilere açıktır. Bu bakımdan her iki örgütlenme benzerlik gösterir. Fakat sendikalar değişik siyasal eğilimleri olan işçilerin, işçi sınıfının ivedi çıkarları için enerjik, mücadeleci bir birlikteliği değildir, çünkü bürokratik örgütlenmeler olarak sendikaların hayatiyeti işçi yığın savaşımı ve yığın inisiyatifine dayanmıyor. Zaman zaman yığın hareketini bir kaldıraç olarak kullansalar da, asıl işlevleri düzeni sağlamak için yığınları disipline edip, hizaya sokmak. Böyle olduğu içindir ki, işçi hareketinin atılıma geçtiği dönemlerde, sendikaların yetersizliği, dahası işçi sınıfının faşizme ve sermayeye karşı savaşımında köstek olduğu çıplak olarak açığa çıkıyor ve işçiler sendikalardan farklı mü-

cadele[illegible]yaratma ihtiyacı duyuyorlar. Gerçek şu ki, işyeri komiteleri, işçi sınıfının bir yandan mevcut sendikalar korunup dönüştürülmeye çalışılırken, aynı zamanda aşılması demek oluyor. Canlı, hareketli örgütlenmeler olarak işyeri komitelerinde işçileri birleştiren sınıf çıkarlarından başka bir şey değil. Üstelik bu birlik masa başında değil mücadelenin ateşi içinde gerçekleşen bir birlik. Burada birliğin yapı taşı ve temeli olarak yaşamsal sınıf çıkarlarıysa, birliğin harcı da örgütlenmenin demokratik niteliğidir. Fabrika, emek ve sermayenin doğrudan doğruya karşı karşıya olduğu çarpışma alanıdır ve işçi sınıfının mücadeleci birliğini örmek için en elverişli yerdir. Değişik eğilimlerden işçilerin ortak paydası sınıf çıkarlarının, gerek faşizme ve sermayeye karşı, gerekse de sendikalara karşı savunulmasıdır; ama eğer birlik mücadele için ve demokratik nitelikte değilse değişik siyasal eğilimleri olan işçiler niçin ve nasıl birleşebileceklerdir? Demek oluyor ki, fabrika ve işyeri komitelerini dar siyasi hesaplara alet etme girişimleri, demokratik yapısını zaafa uğratıcı tutum ve yaklaşımlar bozgunculuk, bölücülük, yıkıcılıkla damgalanmak durumundadır.

İşyeri komitelerine karşı Devrimin Sesi, sütten ağzı yananın yoğurda karşı tavrını sergiliyor. TDKP işyeri komiteleri ile geçmiş sekter politikasının ifadesi olan DSM'leri birbirine karıştırıyor. TDKP/ DSM'leri bırakalım işyeri komiteleri örgütlenmesi olmayı, TDKP yandaşlarının mevcut sendikalar içerisindeki muhalefet örgütlenmesi bile değildi. DSM'ler düpedüz kendilerini mevcut sendikalara alternatif gösteren, işçileri sendikalarını terk edip kendi etrafında birleşmeye çağıran ayrı, pırıl pırıl / saf yeni sendikalar örgütleme girişimiydi. Marksist - Leninistlerin ısrarlı eleştirilerine kulağını tıkayan TDKP'nin bu pratiği, bırakın sendika yönetimlerini, işçilerin nezdinde bölücülükle damgalandı. Gerçekten de TDKP'nin taktiği sekter ve bölücüydü. Bugün Devrimin Sesi, işyeri komitelerine geçmişte TDKP'nin yediği bölücülük damgasının korkusuyla bakıyor ve geçmişin bas-

kısı, farklı bir olguyla karşı karşıya olduğunu anlamasını önlüyor. O, sendika yönetimlerinin demagojik propaganda ile işyeri komitelerinde örgütlenen öncü işçileri tecrit etmede, etkin alanlarını zayıflatmada yararlanacağı iddiasında bulunuyor. Oysa işyeri komiteleri hem işyeri bazındaki mücadelede işçileri başarıyla birleştiriyor ve hem de öncü işçilerin işçiler içerisindeki etkisini geliştirip yayıyor.

Paravan, naylon sendikalar bir yana, egemen sendikal çizgi ne olursa olsun kitlesel oldukları sürece sendikalar sınıfsal işçi yığın örgütleridir. İşyeri komiteleri de işçi yığın örgütleridir. İlk ayrım, sendikalar en azından işkolu düzeyinde işçi örgütleriyken, işyeri komitelerinin adı üzerinde işyeri düzeyinde işçi yığın örgütleriyken, işyeri komitelerinin 1/1 olmasalar da üretim alanında örgütlü kitlenin kendisidir. Oysa sendikalar yapısı ve niteliği ne olursa olsun kaçınılmaz olarak sınıfa daha uzaktır, sınıfın içinden doğan/gelen; ama üretimin ve üretim alanının dışına çıkan -profesyonel sendikalar üretimden kopar- (işyeri temsilcilikleri hariç sendikal organlar üretim alanının dışındadır) sınıf örgütlenmeleridir. İşyeri komiteleri hiçbir yasal bürokratik işleyişe sahip değildir, her an bileşimleri değişime uğrayabilir; bu, yasal kuruluşlar olarak sendikalar için geçerli değildir. Sendikaların az çok işçi sınıfına yabancılaşması ve işçi yığınlarından ayrı çıkarlarının oluşması kaçınılmazdır. Sendikalar kağıt üzerinde yasal örgütlenmelerdir, yapıları ve işleyişleri yasalarla düzenlenmiştir; oysa işyeri komiteleri kağıt üzerinde yasal değildir, yasallığını da, gücünü de işçi yığın mücadelesinden alırlar. İşyeri komiteleri işçi yığın mücadelesinin gerilediği, hareketsizlik içerisine yuvarlandığı koşullarda tavsarlar/yaşayamazlar, oysa sendikalar en barışçı, en hareketsiz dönemlerde bile yaşamlarını sürdürürler ve hatta aygıtlarını büyütebilirler.

Sendikalar ve işyeri komiteleri her ikisi de benzer yanları da olan işçi sınıfının farklı örgütlenmeleri olduğuna göre, doğal olarak işçi sınıfının çıkarlarını savunmak için koor-

dineli hareket etmeli, faşizme ve sermayeye karşı birlikte savaşmalı, güçlerini mücadelede birleştirmelidirler; diğer yandan işyeri komiteleri faşizme ve sermayeye karşı işçi sınıfının çıkarlarına yabancı uzlaşmacı ya da teslimiyetçi bir rota izlediği ölçüde sendikalara karşı da mücadele etmeli, sendikalar üzerinde her an hazır, harekete geçebilen bir baskı kuvveti olmak durumundadırlar. Nitekim bu, işyeri komitelerinin gerçekleşmekte olan önemli bir işlevidir. Evet, işyeri komiteleri, devrimci sınıf sendikacılığının işyeri ölçeğinde nüveleridir; fakat işyeri komitelerinin işlev ve niteliğini salt sendikal harekete indirgemek, onların hedefini işlev ve perspektifini daraltmaktan başka bir şey değildir. İşçinin Sesi daha önce üzerinde durduğumuz gibi bunu en kötü şekilde yaparak, işyeri komitelerinin sendikaların birer eklentisi haline gelmesini savunuyor.

Açıklayageldiğimiz gerekçeler nedeniyle, işyeri komitelerinin kendilerini sendika yerine koymaları ya da sendikaların örgütsel alternatifi olarak görmeleri affedilmez bir darlık ve ağır bir yanılgı olur. Kuşkusuz, işyeri komiteleri işyerinde devrimci sınıf sendikacılığı savaşımının odağı olmalı, ama başlıca olarak kendini bununla sınırlama darlığına düşmemelidir. Bu bakımdan İşçilerin Sesi'nin işyeri komitelerinin temel görevini "sınıf ve kitle" sendikacılığını yaratmak olarak öngörmesi yanlıştır. Çünkü böyle bir hedefe ulaştığında, işyeri komitelerinin yaşamı sona erecektir. Oysa işyeri komiteleri, yukarıda açıkladığımız gibi, devrimci sınıf sendikaları dahil sendikal örgütlenmeden farklı, bir sınıf örgütlenmesidir. Bugün temel işlevleri de, işyerlerinde faşizme ve sermayeye ve burjuva sendikacılığına karşı mücadele araçları olmalarıdır.

İşyeri komiteleri işyerindeki sınıf örgütleridir, ama bundan kendi perspektiflerini işyerinin sorunları ile sınırlamaları gerektiği sonucu çıkmaz. Sınıf örgütleri olduklarına göre sınıfın genel (ekonomik, politik, sosyal, vb.) sorunlarıyla ilgilenmeleri gerekir. İşyeri komiteleri, sınıfın belirli bir işyerin-

deki bölümünü sınıfın ulusal ve uluslararası ölçekteki mücadelesiyle bağlamakla yükümlüdürler. Varlığının derin köklerinin kaynaklandığı çelişkiler bunu gerektirir, sınıfın bir bölümü olmak bilinci bunu öngörür. Tüm genel savaşımlarda sınıfıyla birlikte hareket etme, değişik alanlardaki savaşıma dayanışma ve desteğin örgütlenmesi işyeri komitelerinin temel görevleri içerisindedir.

Bir yığın örgütlenmesi olarak işyeri komiteleri işyerinden en geniş kitleyi kucaklamalıdır. Ama yine de gereğinden daha fazla genişlemenin hantallaştırıcı olabileceğini işlev ve işleyişinde zaaflar yaratabileceğini göz önünde tutmak gerekir. Bu kayıtla birlikte, etkin ve mücadeleci işçilerin hemen hepsini kucaklaması, kapsaması bir devrimci yığın örgütü olduğu için istenilen bir şeydir. Çalışmaların düzenlenmesi ve disipline edilmesi belli sınırlar olmadan düşünülemez. İşyeri komiteleri kuşkusuz ki işyerindeki işçilere karşı sorumludur ve seçimle oluşup oluşmaması bunu değiştirmez. İşyerinde en geniş (hemen hemen, işyerindeki işçilerin tümüne) dayandığı, onların istem ve iradelerini yansıttığı, onları mücadeleci mevzilere çektiği, etkinleştirdiği, sınıf bilincini geliştirdiği ölçüde işlevini yerine getirebilir.

İşyeri komiteleri demokratik yapısı ve işleyişi, hedefleri ve işlevi bakımından yeri geldikçe üzerinde durduğumuz genel özellikleri korurken, işyerinin özgül durumuna göre bazı değişiklikler gösterir. Her halukarda, kağıt üzerindeki yasalarda yeri olmadığı halde, istenilir olmamasına karşın, kimi durumlarda yarı-legal ya da illegal olabilir. Bu bir çok değişkene bağlıdır. Yine hiçbir sendikal örgütlenmenin olmadığı işyerlerindeki işyeri komiteleri ile sendikal örgütlenmenin olduğu -ve hatta örgütlü sendikanın yapısı ve niteliğine göre- değişiklikler gösterebilmektedirler.

Bilimsel sosyalizmle işçi sınıfı hareketinin birliği olan parti, tanımdan da anlaşıldığı gibi varlığının tüm kökleri ile sınıfa bağlıdır. Sınıfın en bilinçli, en deneyimli en savaşkan ve özverili devrimci evlatlarını bağrında toplayan, devrimci

teori ile sınıf savaşımının yasalarının bilgisi ile donanmış olan işçi sınıfının partisi, sınıfın tüm diğer örgütlerine (sendikalar, konseyler, sovyetler, kooperatifler, işçi komiteleri vb.) önderlik etme güç ve yeteneğine sahip tek sınıf örgütüdür. Parti diğer sınıf örgütlerine önderliğini herhangi bir başka yoldan değil yalnızca ve yalnızca, siyasal tutumunun ve yönünün doğruluğu, yüksek örgütleme ve inandırma gücüyle, enerjik militan yığın çalışmasıyla sağlayabilir ve sağlamalıdır. İşyeri komiteleri ile parti arasındaki ilişki işyeri düzeyinde devrimci bir yığın örgütü olarak örgütlenmiş sınıf bölüğü ile öncü arasındaki ilişkidir. Parti burada da öncü, örgütleyici ve yönlendirici bir fonksiyona sahiptir; henüz işçi sınıfının öncü kurmayının oluşturulmamış olduğu günümüz koşullarında, bu görevi parti öncesi komünist örgütlenmeler üstlenmekle yükümlüdürler.

Partinin fabrikadaki örgütü, temel parti örgütü olarak parti hücresidir.* Hücre, partinin fabrikadaki ocağıdır, fabrika hücre örgütü partiyle sınıfı kopmazcasına bağlayan, hem sınıfın nabzını elde tutan ve hem de parti politikalarını sınıfa taşıyan, fabrika ve işyerinde hergünkü komünist kitle çalışmasını sıkı bir disiplin ve tükenmez bir enerjiyle yürüten çelik bir halkadır. Parti bir yandan yönlendirici politikaları ve direktifleriyle, aynı zamanda bunlardan esinlenen parti hücresinin yaratıcı, enerjik günlük çalışmalarıyla işyeri komitelerine önderlik eder. Fabrika ve işyeri çapında öncü, sınıf mücadelesinin beyni parti hücresidir; işyeri düzeyinde sınıfın devrimci kitle örgütlenmesi olarak işyeri komiteleri ise öncünün örgütlenmesi değil, bir kitle örgütlenmesidir.

İşyeri komitelerine büyük önem veren İşçilerin Sesi'nin en önemli temel yanılgısı devrimci görüş açısının ken-

* Özellikle büyük fabrika ve işyerlerinde, partinin o işyeri ve fabrika çapında yönetici örgütü olarak fabrika komitelerinin inşa edilmesi gerekir ve ona bağlı birçok hücre olabilir. İşin benzerliğinin yaratabileceği karıştırmaları önlemek için, burada işyerindeki yönetici parti örgütleri olarak fabrika komitelerinden söz etmemeyi tercih ettik.

diliğindenlikle sakatlanmış olması. Bu en açık anlatımını işyeri komitelerini, işyerinde sınıf mücadelesinin beyni olarak tanımlamasında ve öncülük misyonunu ona devretmesinde buluyor. İşçilerin Sesi'nin bu yaklaşımını reformist olarak damgalamak bir abartma olmadığı gibi bir suçlama da değil. Eğer işyerlerinde fabrikalarda, mücadelenin beyni, öncüsü işyeri komiteleri olacaksa bu durumda parti örgütünün/partinin işlev ve fonksiyonu ne olacak? Reformizm tam da burada somutlanıyor. Parti örgütünün işlevi bir devrimci yığın örgütü olarak işyeri komitelerine havale ediliyor, böylelikle parti örgütlenmesi gereksiz hale geliyor. Öncü parti düşüncesinin reddi her zaman için reformizmin kaba bir biçimi olmuştur. Öncü partisinin olmayışının acısını ve ağır sonuçlarını, işçi sınıfının en ağır şekilde yaşadığı ülkemizde, öncü partinin gereksizliğine dair teorilere karşı ideolojik silahları duraksamaksızın ateşlemek gerekir. Kendiliğinden hareketin yükselmekte olduğu, sınıf savaşımının daha da büyük çaplı çatışmalarının mayalanmakta olduğu günümüz Türkiye'sinde sınıfın o büyük çatışmalara öncüsüz yakalanmaması için, öncünün inşasına daha bir sıkılık ve enerjiyle sarılmak gerekiyor.

Marksist - Leninistler sınıfın işyerinde devrimci yığın örgütü olan işyeri komitelerinin olabildiğince yaygın bir şekilde inşa edilmesi, çalışmalarının doğru hedeflere yönlendirilmesi için özenle ve çoşkuyla çalışmalı, yanlış yaklaşımlara karşı ideolojik mücadeleyi sürdürmelidirler.

EMEĞİN BAYRAĞI

Bugünü kavrarken geleceği yakalamanın halkaları

İŞYERİ KOMİTE VE KONSEYLERİ

Devrimci çalışma, yaşamın canlı pratiğine dayanır. Bu pratik, emekçi kitlelerin kendiliğinden gelişen mücadelesi temelinde inişli çıkışlı yaşanır. Devrimcilere düşen görev, kitlelerdeki mücadele potansiyelini, biçimlerini ortaya çıkartmak ve devrimci bir mücadele anlayışıyla değerlendirip şekillendirmektir. Kitleler ancak anlayıp uygulayabilecekleri, yaşadıkları somut koşullara denk düşen mücadele biçimleri ve örgütlenmelerle harekete geçerler. Yaşamı kavramayan, yaşamın içinden çıkmamış mücadele ve örgütlenme biçimleri, ne denli mükemmel kurulmuş olursa olsun geçerlilik kazanamazlar.

İşte işyeri komite ve konseyleri de bu gerçekler temelinde biçimlendi. Bu örgütlenme modelleri masabaşında türetilmedi. Yaşanan somut durumun, ihtiyaçların, mücadele ve örgütlenme pratiğinin değerlendirilip, devrimci bir bakışla şekillendirilmesiyle oluşturuldu.

Bu yüzden, işyeri komite ve konsey örgütlenmelerini kavramak için ülke gerçeklerine bağlı olarak, işçi sınıfı özelinde yaşanan somut durumu (genel hatlarıyla da olsa) ortaya koymak gerekir.

İşçi sınıfının kitlesel biçimde devrede olabilmesinin, sessizlik yerine başkaldırıyı, yenilgi duygusu yerine mücadeleyi seçebilmesinin yolu, süreçte örgütlü iradesiyle devrede olabilmesinden, her koşulda mücadeleyi sürdürebileceği örgütlülüklere sahip olabilmesinden geçiyor.

Emperyalistlerin ve yerli işbirlikçilerinin, sistemi soluklandırmak, yönetimlerini sürdürebilmek hedefiyle sahneye koyduğu 12 Eylül darbesi, toplumun diğer emekçi kesimlerine olduğu gibi işçi sınıfına yönelik olarak da sistemli ve çok yönlü bir saldırının aracı oldu.

Sendikalar kapatıldı, grevler yasaklandı, ücretler donduruldu, işçi önderleri gözaltına alındı, işkencelerden geçirildi. Çalışma yaşamına ilişkin yasal düzenlemelerle, işçi örgütlülüklerine ve haklarına getirilen yasaklar yasalaştırılırken, işçi sınıfından başlayarak toplumsal muhalefetin tümü ezilmeye, susturulmaya çalışılıyordu.

Çalışma yaşamına ilişkin düzenlemelerle:

- Grev hakkı yasak ve engellemelerle kullanılamaz hale getirildi. Lokavt, işverenlere bir "hak" olarak sunuldu. Toplu işçi çıkarma yasal güvence altına alındı.

- Grev ertelemeleriyle, grevleri yasaklamanın kılıfı yaratıldı.

- Toplusözleşme özgürlüğü ortadan kaldırıldı, işçilerin pazarlık güçleri ve etkinlikleri alabildiğine azaltıldı.

- Getirilen baraj sınırlamalarıyla işçiler tek tip, zorunlu, uzlaşmacı devlet sendikalarına mahkum edildi.

- Sendikaların siyasi iktidardan ve işverenlerden bağımsızlığı yokedildi.

- Sendika üyeliğine ilişkin yasak ve engellerle sendikasızlaştırma amaçlandı...vb.

Soygun ve sömürü sistemini oturtmanın yasal, anayasal düzenlemeleri yapılırken, kitlelerden ve özelde işçi sınıfından gelebilecek tepkileri bastırmak için baskı, şiddet yöntemleri sürekli gündemde tutuldu. En ufak bir başkaldırı polis copu, jandarma dipçiği ve gözaltılarla karşılandı.

Saldırılar bununla da kalmayıp, ideolojik-politik yöndeki bombardımanla sürdürüldü. Sınıf-işgücü-ücret-kâr-sömürü-sınıf mücadelesi vb. kavramlar unutturulup yerine "ortadirek", "toplumsal uzlaşma" gibi kavramlar türetildi.

Yoğun baskı ve saldırılarla, işçi sınıfının özgücüne güveni, örgütlülükleri boğulmaya, dağıtılmaya çalışıldı.

Bütün bu saldırılar, baskılar yoğun biçimde yaşanırken işçi sınıfında suskunluk, kabulleniş ve dağınıklık hakimdi. İşçi sınıfındaki bu tutum ancak örgütlülük ve bilinç düzeyi dikkate alındığında anlaşılabilir. Örgütlülüğün sendika tabelasına denk düştüğü, politik bir bilincin işçilerde kök salmadığı ve yaşanan sürecin işçilerin örgütlü iradesiyle şekillenmediği koşullarda bu sonuç şaşırtıcı değildi. Bu yüzden, işçiler DİSK kapatıldığında, tabelası indirildiğinde örgütsüz, dağınık kaldı ve durumu sessizce kabullendiler. DİSK yöneticilerinin teslimiyete yöneldiği bu süreçte, işçiler siyasi iktidarın açık desteğiyle ayakta duran Türk-İş'e mahkum edildiler.

Bu yaşananlar, önemli bir gerçeğin de göstergesi oldu. Bu gerçek; işçi sınıfının kitlesel biçimde devrede olmasının, sessiz kabulleniş yerine başkaldırıyı, yenilgi duygusu yerine mücadeleyi seçebilmesinin; süreçte örgütlü iradesiyle varolmasından, her koşulda mücadeleyi sürdürebileceği örgütlülüklere sahip olabilmesinden geçtiğiydi. Ve gerçek bir devrimci sendikal yapının da ancak tek tek fabrikalardan, işçilerden başlayarak gelişecek örgütlülükler üzerinde yükseldiğinde işlerlik, süreklilik kazanabileceğiydi.

Salt yaşanan bu yenilgi sürecinin değil, geçmiş mücadele deneylerinin (olumlulukları ve eksiklikleriyle) öğrettiği de buydu. Kavel, Paşabahçe, 15-16 Haziran, Yeni Çeltek, Hekimhan, Tariş gibi Türkiye işçi sınıfı mücadelesinin kilometre taşlarını oluşturan deneyler de bu gerçeğin örnekleri. Mücadelenin; emekle sermaye çelişkisinin doğrudan yaşandığı işyerlerini temel alması gerektiğinin göstergeleri. Bu mücadeleler, işçilerin özgücünün, örgütlü inisiyatifinin eseri olmaları özellikleriyle de bugüne ışık tutan deneyler olmuştur.

'89 Mart-Nisan eylemlilikleriyle yaşanan süreç, işçilerin varolan sendikal yapının dışında, özgüçleriyle yöneldikleri bir örgütlülük arayışının da ifadesiydi

('80 sonrasında) ilk kez '86'da deklare edilen ve gerçek anlamdaki ilk adımları '87'den başlayarak Tes-İş 1 no'lu şube üyesi enerji işçilerince atılan işyeri komite ve konseyleri,* yoğun ve yaygın biçimde 89 Mart-Nisan'ıyla birlikte tartışılmaya başlandı.

'89 Mart-Nisan eylemlilikleri işçi sınıfının, '80'in ölü toprağını üzerinden attığının da müjdeleyicisi oldu. Ekonomik temelde ve kendiliğinden gelişse de bu çıkış, varolan uzlaşmacı sendikal anlayışı, bürokratik sendikal yapıyı sarsarken, 12 Eylül'ün depolitizasyon zincirini kırmanın, gaspedilen hakları sahiplenmenin de bir adımı oldu. En önemlisi kendi doğallığında gelişen bu süreç, işçi sınıfının özgücüyle yöneldiği yeni bir örgütsel arayışın da ifadesiydi.

'89 Mart-Nisan'ında belirginlik kazanan bu arayış ve bunu izleyen pratik adımlar, '83'lerden beri süregelen Türk-iş mi, bağımsız sendikalar mı tartışmalarına da cevap veriyordu. İşçi sınıfı, mücadele pratiği arttıkça, gerek yasal zorlamalar, gerekse fiili engellerle içinde yeralmak zorunda bırakıldığı sarı-uzlaşmacı sendikal yapıyı zorlamanın sadece kendi gücüne dayanarak gerçekleşeceğini sezmeye başladı.

İşçi sınıfının karşı karşıya kaldığı nesnel koşullar hergün daha da kötüleşirken, devlet destekli geleneksel sendikal yapılar, bu koşullara karşı politikalar, mücadele çizgisi geliştirmenin çok uzağında olduklarını hergün yeniden kanıtladılar. Öyle ki, varolan sendikal yapılar, sistemin sebeplerine yönelmek şöyle dursun, sonuçlarına yönelik olarak bile tavır geliştirmiyorlardı.

Yaşanan olumsuz koşullara karşı mücadele etme zorunluluğu, işçi sınıfının özgücüne dayalı örgütlülüklere yönelmesini de bir ihtiyaç haline getirdikçe bunun somut ifadesi olan yapılar, nüvesel anlamda da olsa oluşturulmaya başlandı.

* Burada sözü edilen işyeri konseyleri literatürdeki anlamıyla kullanılmamıştır. En geniş işçi kitlesini barındıracak örgütlenmeler olarak (meclis) kullanılmaktadır.

Bugün de farklı yorumlarla, farklı isimlerle, işyeri örgütlülüklerinin tartışması ve pratik çabaları sürüyor.

İşyeri komite ve konseyleri önermesi, işçi sınıfının örgütlenme arayışlarına, çağrılarına verilmiş devrimci bir yanıttır.

Üzerindeki farklı yorumları bir kenara bırakırsak gerçek anlamıyla işyeri örgütlenmeleri, en geniş işçi kitlesinin örgütlenme arayışlarına, çağrılarına verilmiş devrimci bir yanıttır. '75-80 sürecinde yaratılan devrimci sendikal mücadele ve örgütlenme anlayışının ürünüdür.

İşyeri komite ve konseyleri sınıfın demokrasi anlayışının ürünüdür.

Devrimci demokrasi, kitlelerin sürece aktif olarak katılımı, denetimi, karar alma, uygulama gibi ilişkilerde gerçek ifadesini bulur. Kitlelerin politikleşmesi ilk adımda kendi sorunlarına sahip çıkıp, mücadele etmesiyle yaşanabilir. İşyeri örgütlenmeleri en geniş işçi kitlesini, yaşanan sorunlar konusunda doğrudan devreye sokarak kitleselleşmenin ve politikleşmenin kanallarını oluşturur. Kitleler kendilerine ilişkin konularda kararlar alarak, uygulayarak, yönetmeyi öğrenerek politikleşirler. Devrimci demokrasiyi bugünden yaşatmanın, ekonomik-politik-sosyal-kültürel yaşamın toplumsal üretimi, denetimi ve yönetimi de ancak bugünden atılacak tohumlar üzerinde yeşerebilir.

Bugünkü işlevi devrimci sendikal yapının yaratılması ve devrimci işçi hareketine kaynaklık etmek olan işyeri örgütlülükleri, yaratılması hedeflenen bu yapının çekirdekleridir. İşyeri örgütlülükleri sendikal yapıya alternatif değildir, ancak varolan sendikal yapıyı, işçilerin örgütlülüğü temelinde, dipten gelen dalga niteliğinden, içerden devrimcileştirmeyi hedefler. Devrimci sendikal yapı, ancak işçilerin örgütlü iradelerinin yaratılıp evrede olacağı, sınıf olma bilincinin kazanılacağı, sıcak bir mücadele pratiğinde kendi önderlerini çıka-

racağı, sendikal demokrasiyi ve yönetme bilincini bugünden yaşayacağı bir süreç üzerinde yaratabilir.

İşyeri komite ve konseyleri anlamını hayatın içinde bulan yapılardır. Bu yüzden işlevleri, işleyişi sınıflar mücadelesinin gelişimine göre şekillenecektir.

Elbette, işçi sınıfının siyasi örgütlülüğünün yaratılması temel görevdir. Ancak bu görev, toplumsal halk muhalefeti hareketinin yaratılması sürecinde, devrimcilerin politik birliğinin gerçekleşmesiyle yerine getirilebilir. Bu temel görevler, sınıflar mücadelesi içindeki kendiliğinden gelişmelere müdahale etmek, bunun araçlarını yaratmak görevi birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. İşyeri komite ve konseyleri bu müdahalenin işçi sınıfı özgülündeki somutlanışıdır.

İşyeri komite ve konseyleri, eylemin devrimci birliğinin, işçi sınıfı içindeki zeminlerini sunar.

Yıllardır kısır döngü biçiminde tartışmaları yapılan "nerede birlik?" sorusunun en anlamlı yanıtını da bu örgütlenme anlayışı vermekte bizlere. İşyeri örgütlülükleri, işçilerin mücadele içinden çıkacak birliğinin de köşe taşlarıdır. Fabrika, bölge, işkolu ayrımı yapmadan, "birliği" birkaç yöneticinin insafına terketmeden, sınıf temelli bir mücadele birliğinin örgütlü temellerini oluşturur.

Örgütlülük eşittir işçiler diyebilmenin yolu fabrika fabrika örülecek, en geniş işçi kitlesinin özgücünün ifadesi olacak temel taşları yaratmaktan geçiyor. Ancak o zaman tabela indiğinde, yöneticiler susturulduğunda dahi örgütlülük devam edebilir. İşyeri örgütlenmeleri her koşul altında mücadeleyi sürdürebilmenin araçlarıdır. Bugünü kavrarken, geleceği de yakalayabilmenin de halkalarıdır.

"Üreten biziz, yöneten de biz olacağız" şiarını işlevleri içinde somutlayan, üretenlere yönetme bilincini bugünden kazandıran işyeri komite ve konseylerini yaratma, geliştir-

me görevi, özellikle dünya çapında revizyonist diktatörlüklerin peşi sıra gelen çöküşlerinin ardında "sosyalizm ölüyor" çığlıklarının atıldığı bu dönemde her zamankinden daha acil ve kaçınılmaz olarak önümüzde duruyor. Çünkü ancak "işçilerin iradesinin doğrudan ürünü olabilen bir sosyalizm iflas etmez."

İŞÇİLERİN SESİ

İŞYERİ KOMİTELERİ ÜZERİNE

12 Eylül darbesinin en somut hedeflerinden birisi işçi sınıfının örgütlenmesi ve örgütleri olmuştur. Örgütlenmeleri durdurmak, örgütleri dağıtmak darbe için hayati önemdedir. 12 Eylül'ün ilk bildirisi sendikaların faaliyetlerini yasaklamış, grevleri durdurmuştu. Zamanla 12 Eylül dikensiz bir gül bahçesi yaratmak için kendisine fazla zarar getirmeyecek sendikal örgütlenmelere izin verdi. Ancak burada, örgütlü işçi sayısını aşağılara çekti. Sınıfı tek bir sendikal örgüte mahkum etti.

1980 yılında 5.721.074 olan sendikalı işçi sayısı 1989 yılı sonuna geldiğimizde 1.921.441'e inmişti. Yine 1980 yılında 733 olan sendika sayısı 1989 sonunda 76'ya düşmüştü. Yukarıdaki istatistiklerden anlaşılacağı gibi 12 Eylül darbesi önüne koyduğu hedefi başarmıştı.

Elbette darbe örgütleri dağıtırken, kendine karşı oluşabilecek muhalefeti kırmayı düşünmüştü. Sınıfı yakından ilgilendiren demokratik hak ve özgürlüklerimizi ortadan kaldıran yasalar, satın alma gücünü yarı yarıya indiren ekonomik politakalar ardı ardına yürürlüğe konurken, fazla ses çıkmadı. Faaliyetine izin verilen sendikal örgütler, var olan durumu kabullenerek hiçbir mücadele tarzı geliştirmediler. Sessiz kaldılar. 12 Eylül'ü bahane olarak kullandılar. Sendikaların bu tutumu işçiler içinde içten içe gelişen bir tepkiye dönüştü.

Bugün geldiğimiz noktada, sınıf kendi örgütlenmesini kendisi yaratmaktadır. Sendika içi demokrasinin olmayışı, hatta sendika ağalığının bizzat 2821 - 2822 sayılı yasalardan

kuvvet alarak varlığını devam ettirmesi işçilerin karar mekanizmalarına, sendika yönetimlerine gelememesine yol açmaktadır. Bu durumda da işçiler işyeri bazında örgütlenmelere giderek sendikaların ataletini aşmanın yollarını aramaktadırlar.

Sosyalist Parti, programında belirttiği gibi iktidarın kaynağının halkta olmasını demokrasinin ilkesi olarak kabul eder. Bu nedenle partimiz sınıfın köklerinden gelen örgütlenmeleri teşvik ederken, sınıf içinde çalışan parti kadroları ile işyeri komiteleri adını verdiğimiz bu sınıf örgütlenmelerinin içinde bulunur ve onları inşa eder.

Sosyalist parti kurulduğu günden bu yana ülkemizde gittikçe derinleşen bir krizin varlığına dikkat çekmektedir. Hatta partinin kuruluşu derinleşen bu krizle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Parti kurulurken yaptığı tespitlerde bugün örgütlenmenin önemli olduğu kapitalizmin dünya çapındaki taarruzuna ancak örgütlenme ile karşı durulabileceğini kabul etmiştir.

İşçi sınıfının da sermayenin saldırılarına karşı durabilmesinin yolu onu sınıf partisinde örgütlenmekle beraber, işyeri komitelerinde bir araya getirmek, örgütlemektir.

Sosyalist Parti, işyeri komitelerini sadece devrimcilerin bir araya geldiği örgütlenmeler olarak görmemektedir. İşyeri komiteleri parti örgütlerinden farklıdır. İşyerinde ister sağcı olsun, ister solcu olsun işçi önderlerini bir araya getirip, onları işyeri komiteleri etrafında örgütlemeyi düşünmekte, örgütlemektedir. Doğal olarak bu tip örgütlenmelerin başında her zaman sosyalistler bulunmaktadır. Sosyalist işçiler bir motor görevi görmektedirler. Bunun en açık kanıtı 1989 Bahar eylemleridir. Bahar eylemlerinin yoğun olarak yapıldığı işyerlerinde işyeri komiteleri vardır. Bu komiteler geniş bir kitleyi somut bir iş etrafında toparlamayı başarmıştır. Aynı zamanda bu eylemlerin hemen hepsinde sosyalistler başı çekmiştir.

Partimiz, işyeri komitelerinin sendikalara karşı alternatif olarak sunulmasını kabul etmemektedir. Sendikalar ne

de olsa bu düzenin unsurlarıdır. Ekonomik ve demokratik haklarımızın savunuculuğunu yaparlar. İşyeri komiteleri de sosyalist toplumun temel çekirdekleri olacaktır. Ancak komiteler sendikaların daha aktif rol oynayabilmelerini sağlamak için, sendikaları sağlıklı yapıya kavuşturmak için mücadele ederler. Karar mekanizmalarını ele geçirmenin mücadelesini verirler. Geniş işçi kitlesini mücadele içine sokmanın yolu sadece işyeri komitelerinin faaliyetleri ile sınırlanamaz. Bir sendika, ne kadar uzlaşmacı olursa olsun, geniş kitleyi eyleme sokmakta önemli olmaktadır. 1989 Bahar eylemlerinde, eylemlere başından sonuna kadar aktif olarak katılan işyerlerinde, komiteler ne kadar disiplinli, çoğunluğu temsil ederse etsin, sendikaların onaylamadığı eylemler geniş kitleyi toplayamamıştır. Komiteleri, sendikalara alternatif olarak sunmanın bir başka zararı ise, sendika yönetimi için mücadeleyi tali plana atmaya yol açmaktır.

Sosyalist Parti birçok fabrikada kurulmuş işyeri komitelerinin teçhizatlandırılmasını önüne görev olarak koymuştur. Sadece yerel sorunlarla, günlük işyeri sorunları ile değil, tüm siyasi ve ekonomik sorunlarla ilgilenen çözümler geliştirip buna uygun pratikler koyan işyeri komiteleri sağlam temellere oturur. Şu andaki komiteler daha çok Toplu İş Sözleşmeleri esnasında faaliyete geçmekte, sözleşmeler sonuçlanınca faaliyetine son vermektedir.

10 yılı aşkın zamandır, ülkemizde tek tek işyeri bazında, tek sendika bazında mücadele edip başarı kazanmak hayalden öteye gitmemektedir. Bu nedenle Sosyalist Parti işyeri komitelerinin merkezileşmesinin sağlanması için bölge komiteleri önermektedir. Bölge komiteleri, fabrikaların yoğun olduğu bölgelerde mücadeleyi örgütlemek, ortak pratikler geliştirmek için günümüz şartlarına uygun düşen bir adımdır. Bölge komitelerini inşa etmenin varacağı sonuç, örneğin İstanbul'da merkezi bir işçi önderliğidir. Böyle bir önderlik, diğer sanayi merkezlerine örnek olabileceği gibi sermaye sınıfının saldırılarına karşı koyma, yeni haklar kazanma,

sendikaları aktif mücadelenin içine sokmanın yolunu açacaktır. Aynı zamanda geleceğin toplumunu yaratma ve şekillendirmenin de aracı olacaktır.

Daha önce söylediğimiz gibi, sosyalistler işyeri komitelerinin içindeki en aktif unsurlardır. Komitelerin örgütleyecisidirler. Komiteleri sağlam temellere oturtmanın yolu, komiteleri örgütleyen sosyalistlerin bizzat örgütlenmesinden geçmektedir. Örgütlü olmayan bir sosyalistin, hangi program temelinde, hangi hedef temelinde pratiğe gireceğini kestirmek mümkün olmadığı gibi, bir süre sonra kurulan komitenin de işlevi kalmaz.

Sosyalist Parti, programı ile, bugüne kadar her somut durum ile koyduğu politakayla ortadadır. Partimizin hedefi fabrikalarda parti temel örgütü kurmakla beraber, parti kadrolarının bizzat içinde olduğu işyeri komitelerini örgütlemektir. İşçi önderlerinin de Sosyalist Parti içinde yer alarak, girişecekleri sınıf mücadelesi, bu temelde ele alındığında örgütlü politik gücün daha etkili olarak sahnede yerini almasını sağlayacaktır.

TEORİ DERGİSİ

NASIL YAKLAŞMALIYIZ?

TÜRKİYE'DE KOMİTELER

NASIL YAKLAŞMALIYIZ?

Onlarca yıl önce yaşanan ve varolanları "yeniden keşfetme" becerisi salt bize özgü olmasa gerek. İlginç -aslında pek de ilginç dememek gerekir- denecek bir durum, bu "keşiflerin" darbeler sonrasına rastlaması. Her darbede yenilen ve yığınlardan biraz daha tecrit edilen sosyalist hareket, kendini yenilemeyi, toparlanmayı ve sınıfla güçlü bağlar kurabilmeyi bir bakıma, varolanı yeniden keşfederek aşabileceğini düşünüyor. Bir zamanlar "sosyalist hareket" içinde değerlendirilenlerden kimileri ise, inkarcılığa, ideolojik teslimiyete ve kapitalizmin saflarına varmışlardır. Bu gibilerinin "yeni keşifleri" yıllar öncesinden, Marksizm alanı dışına çıkmış, burjuvazinin saflarında yer alanların tezlerinin ısıtılması oluyor.

Derdimiz devrim cephesinde olan, yüzünü işçi sınıfına çeviren güçlerin önlerini açma çabalarıdır. Bu çabaların merkezinde, elbetteki sınıfla sosyalizmin buluşmasına yönelik teorik ve pratik açılımlar vardır. Yapılan yeni "keşifler" de buna yönelik. Dünya işçi sınıfı tarihinde onlarca yıl önce yaşanmasına karşın, ülkemizde "yeniden keşfedilme" anlamında da olsa, gündeme gelmesi olumlu ve ileri bir adımdır. Bu adım *"komiteler"* olarak kendini ifade etti. 12 Eylül öncesi, yanlışlığı doğruluğu bir yana bırakacak olursak, böylesi önerilerin olduğunu da görmemezlikten gelemeyiz. Ancak, bir bütün olarak sosyalist hareketin gündeminde yer alması, önerilmesi 12 Eylül sonrasına rastlamaktadır.

Değişik çevrelerce, "işyeri komiteleri", "fabrika komiteleri", "konseyler", "taban örgütlenmeleri", "grev komiteleri"

vs. adlarla öneriliyor; gerekçeleri ve içeriği farklı biçimlerde dolduruluyor. Okuyucuya kolaylık anlamında, kimlerin nasıl baktıklarını, yaklaştıklarını biraz da burada derli toplu kendilerinden öğrenmek için; bazı çevrelerin -dergilerin, gazetelerin- kendi kalemlerinden görüşlerini kitaba aldım. Sorular yönelttik, toplu yanıt istedik, aldık.

Şimdi kendi düşüncelerime, yaklaşımıma geçmek istiyorum:

Türkiye işçi sınıfı, hem ekonomik, hem de siyasal olarak parçalanmış durumda. Denebilir ki, işçi sınıfı daha çocukluk yaşında yasal sendikalarla tanışmıştır. Bilindiği üzere, TÜRK-İŞ (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) 1952'de kurulmuştur. O tarihler yabancı sermayenin ülke içerisinde üretken alanlara sermaye transferinin hızlandığı; işçi sınıfının nicel olarak gelişmeye gerçek anlamda başladığı yıllar oluyor. Türk-İş'in kuruluş amacı belliydi. Yukarıdan aşağıya, olası gelişecek işçi hareketi üzerinde denetim kurmak. Buna karşın, kimilerinin gözünde gene de bir sendikal örgüt olarak, bir işçi örgütü olarak işçilerin belirli sınırlara kadar talepleri için "mücadele" vermiştir. İşçi sınıfı da içinde bulunduğu bilinç evrimiyle, öne sürebileceği talepleri sendikaları vasıtasıyla iletmiştir. Hareketin radikalleşmesi, sıçrama yapması, sendikaları ve sendikacıları da ileriye itmiş; böylece sendikal alanda, Türk-İş'e alternatif daha ileri bir sendikal örgütlenme olan DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) kurulmuştur. Hemen belirtelim, bu konfederasyon da, Türk-İş'ten ayrılan sendikalar ve sendikacılar tarafından yukarıdan aşağıya kuruldu, 12 Eylül sonrası (cuntanın DİSK'i kapatmasıyla da) gelinen noktada ise, belirleyici konfederasyon olan Türk-İş ve bünyesindeki sendikal bürokrasi "sol kararlar"la işçilerin önünde varolmaya devam ediyor. Kısacası, Türkiye işçi sınıfı, sürekli sendikal örgütlenmeyle varolmuş neredeyse onun dışında bir alternatif

arayışı içine girmemiştir. Bu tarihsel farklılık, önermelerimizde dikkat etmemiz gereken önemli bir olgudur. Rus örneğine de dikkat edilirse, bunun önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Türkiye işçi sınıfı ekonomik bilinci aşmamıştır. Belirttik. Politik boyutlara varan grev ve direnişlerin merkezinde de bu bilinç var. Bunu da çok yönlü bir başka bölümde belirttik. Böylesi grevler ve direnişler 12 Eylül sonrası toplu sözleşmelerde daha bir yoğunlaşmıştır. Bunu da diğer bölümlerde belirttik. Sendikalar vasıtasıyla ileri sürülen talepler, grev ve direniş aşamasına gelse de sonuçta toplu sözleşme masalarında bağıtlanıyor. Kapitalistlerle toplu sözleşme masalarına oturan kim? Elbetteki sendikalar, sendikacılar. Eh... bugüne kadar da böyle bir gelenek yaşandı. Bana öyle geliyor ki, bu nesnellik, sınıfın talep ve bilinç aşamasıyla da örtüşünce, ya da örtüştüğü oranda, sendikal örgütlenme dışındaki diğer işçi örgütlerinin gündeme niçin gelmeyişinin en önemli yanıtlarından biri oluyor.

İkincisi, Türkiye sosyalizminin anlayışı olsa gerek. Bu anlayış ki, yıllarca sınıf örgütlenmesine ilişkin, parti ve sendika dışında diğer örgütlenmeleri savunmamıştır. İşçi sınıfına doğrudan kendi kendilerini yönetecek organların, komitelerin oluşturulması gerektiğine ilişkin bir perspektifle yaklaşmamışlardır. Bu örgütlerin en azından propagandası bile neredeyse yapılmamıştır.

Üçüncüsü, zaten sınıf bunu devrimcilerin iradesi dışında, kendi iradesiyle, -hareketlilik döneminde oluşturacak olsa da- 12 Eylül öncesi dahil, bir bütün olarak bu konuma yükselmediği gibi; istisnasız tek tek fabrikalarda da böylesi denemelere girmedi diyebiliriz. Ayrıca, kendiliğinden de olsa, sendikaların ileri sürdüğü ve onların ileri sürmesi gereken, buna karşın ileri sürmedikleri talepleri de, baz alarak, içselleştirerek, sendikaları aşan, taleplerin kazanılması için

mücadele edecek olan bağımsız organ alternatiflerine girmedi.

Şimdi biz, komiteler sorununa yanıt ararken, nasıl olacağını düşünürken, Türkiye işçi sınıfının bu gerçeği ile birlikte; önerilen bir örgütlenmenin hangi işlevlere sahip olacağını, hangi istemlere yanıt vereceğini açık-seçik ortaya koymak zorundayız. Bilinmelidir ki, her örgütlenme belli bir ihtiyaca yanıt aramak için oluşur, ya da oluşturulur. Ya da önerilir. Üstelik işçilerin örgütü işçilerin somut ve tarihsel taleplerinin mücadelesini vermek için vardır. Varolur. Aynı işlevlere sahip, varlık nedeni aynı olan, aynı talepleri içselleştirmiş ve bu talepleri ileri süren, kazanımı için mücadele veren birden fazla işçi örgütü önerebilir miyiz? Ya da olur mu? Düşünebilir miyiz? Benim yanıtım hayırdır. Buna karşın, örneğin bir örgüt düşünün (muhtemelen bu sendika olsun), bu örgüt kendi doğasının taleplerini öne sürmekte yetersiz kalsın, ya da es geçsin, bu durumda bir başka örgüt (işçi örgütü) onun varlığına rağmen, onun öne sürebileceği ya da sürmesi gereken taleplerle ortaya çıkabilir. Oluşabilir. Böylesi durumun ortaya çıkması, yaşanması, örgütün içindeki var olan üyelerin konumuyla -bilinciyle- ve diğer koşullarla ilgili olacaktır.

Bugün, bunca karmaşada, komiteler önermesini -sorununu- gündeme alırken; ajitatif sloganlardan öte, *nasıl bir işleve sahip olacağını ve hangi ihtiyaçların üzerinde yükseleceğini,* doyurucu, somut yanıtlar verilmedikçe ilerleyebileceğimizi düşünemiyorum. Bu yanıtlar verilmediği sürece de, oldu mu, olmadı mı? Neden olmadı? gibi tartışmalar sürüp gidecektir.

Adına ister "işçi komiteleri", ister "fabrika komiteleri", isterseniz "konsey'ler" deyin. Bir işçi örgütü, asıl olarak bir özörgütler olan bunlar, öncelikle şu özelliklere sahip olmalıdır.

a- Doğrudan demokrasiyi temsil ederler.

b- Yönetim ve denetim gibi işlevlere sahiptirler ki, bu anlamda kapitalizmi de aşma konumları vardır.

c- Organik olarak sendikalardan bağımsız örgütlerdir.

Bununla birlikte, bunların yanısıra, değişik ülkelerde hangi talepler üzerinde nasıl şekilleneceği, varoldukları ülkelerin tarihsel ve konjonktürel farklılıklarını içermektedir. Çalışmalarında bu farklılıklar belirleyici olacaktır. Örneğin Rusya'da ilk dönemlerde tamamen sendikal taleplerle hareket etmeleri, Şubat Devrimi'nden sonra toplusözleşmeler yapmaları; İspanya'da sendikalara dönüşmeden önce sendikaların görevini de üstlenmeleri, tamamen o ülkelerin tarihsel ve konjonktürel farklılığıdır. Bu örgütlerin belirleyici bir özelliği de -ki tarihe ve deneylere baktığımızda bunu görüyoruz- bir kitle hareketliliğinin, bir devrimci kitle hareketliliğinin üzerinde yükselmeleri. Ben Türkiye'ye ilişkin önermelerimde, kendimi bir anlamda bu özellik üzerinden konumlandıracağım. Böyle yaparken, bugün, bu koşullarda -yani içinde bulunduğumuz koşullarda- önerildiği ve bir biçimde yaşandıkları haliyle, grev ve toplusözleşme "komiteleri"ni ayırıyorum. Grev ve toplusözleşme "komiteleri"ni ayrı bölümde vermek istiyorum.

Bugün diyorum, bugün, Türkiye'nin tarihsel ve konjonktürel özgünlüğü, bize bu komitelerin -özörgütlerin, organların- oluşacağının ve kalıcılaşacağının emarelerini istenilen anlamda vermiyor. Koşulları oluşmamıştır. Bir nedenini, büyük oranda bir kitle hareketliliğinin olmayışında görüyorum.* İkinci bir nedenini ise; bir soru sorarak, bu sorumuzun yanıtı içinde verelim. Sorumuz şu olacaktır.

Peki bugün işçi sınıfının başına musallat olmuş, gerici, faşist ve sarı sendikalara, sendika bürokrasisine karşı bir al-

* Bunun yakın zamanda olmayacağı anlamına gelmez. Nüveler var. Emareleri var.

ternatif olarak oluşabilirler mi? Belki. Ama şu koşulları zorunlu kılarlar: talepleri sendikaların savunabileceği sınırları aşması halinde; ya da şöyle, diyelim ki, gerçekten de bir sınıf sendikasının savunabileceği ve savunması gereken talepleri bugün, sarı sendikalar yerine getirmiyor. İşçiler de bu talepleri içselleştirmiş diretiyor. Bu durumda mevcut sendikaları aşar ve onların alternatifi olarak oluşabilirler. Bu alternatifin bir sınıf sendikasına gitme yolunun da açık olduğunu görmek gerekiyor. Ama ne yazık ki, sınıfın şu haliyle sarı sendikaların, onu frenleyici noktalardan daha ileriye gittiğini, direttiğini söylemek imkansız. Sarı sendikalar, kendilerini aştığı an halâ müdahale olanağı bulabiliyorlar. Gerekirse daha ileri, işçiler ittikçe ileri gidip, frenleyebiliyorlar. Denetim altına alabiliyorlar. Reformist ve sosyal demokrat sendikal bürokrasi ise, "komiteler mi, ha onu da biz örgütleriz" dercesine, ne anlama geldiği, nasıl oluştuğunu, oluşacağını bildiğimiz önermelerde bulunuyorlar.

Şimdi koşullar yok. Buna rağmen biz ne yapacağız? Bu alandaki görevimiz ne olacak? Önermeler yapacak mıyız? Öncelikle belirtelim, sınıf karşısındaki devrimci görevlerimizi, sınıfa nasıl yaklaşacağımızı, kitabımızın her bölümünde belirtmeye çalıştık. Belirttik. Bu alana -işçi komiteleri, fabrika komiteleri vs.- ilişkin söylenebilir ki, komitelerin yukarıda açtığımız özelliklerini içeren propaganda açık ve net olarak yapılmalıdır. Ama işçilerin hareketliliğinin bir dereceye yükselmeden, oluşmayacağı oluşturulmayacağı gerçeğini de unutmadan. İşçilerin talebi haline gelmesi gerektiğini unutmadan. Unutmamalı, çünkü, bugün önerilen ve kurulduğu iddia edilen "komiteler"in, kavramın gerçek anlamıyla ne olduğu ortadadır. Unutulmamalıdır ki, bunlar birer işçi örgütüdür. Yukarıdan aşağıya oluşturulan, kurulan bir devrimciler örgütü değil.

Bir iktidar -işçi iktidarı- organı olan sovyetlere ilişkin görevlerimizi ise, Üçüncü Enternasyonal belirtmektedir:

"İşçi sovyetleri örgütlemek ve onları işçi ve asker temsilcileri sovyetlerine dönüştürmek ancak (şu) üç ön koşulun varlığı halinde mümkündür:

a) İşçi, asker ve bütün emekçi halkın geniş tabakalarını kucaklayan devrimci bir kitle hareketinin yükselişi:

b) Ekonomik ve siyasal bunalımın, iktidar gücünün eski hükümetin elinden kaymasına yol açacak biçimde keskinleşmesi,

c) Önemli işçi tabakalarının saflarında ve daha önemlisi, komünist parti saflarında, kararlı, sistemli ve planlı bir iktidar mücadelesi yürütme konusunda ciddi hazırlığın bulunması.

"Bu koşulların eksik olması halinde, komünistler sovyet fikrinin sistemli ve ısrarlı biçimde propagandasını yapmalı, halkın geniş tabakalarına sovyetlerin, tam anlamıyla komünizme geçişte devletin alması gereken, amaca uygun tek biçim olduğunu kanıtlamalıdırlar. Fakat yukarıda sıralanan koşullar yokken sovyetlerin fiilen örgütlenmesi imkansızdır." (IG. Enternasyonal 1919 - 1943 Belgeler, Belge Yayınları, sayfa: 36)*.

* Okura bir bilgi anlamında hatırlatmak istiyorum. "Örgütlenme" diyordu Lenin, "yaşanılan anın sloganıdır. Ama kendimizi yalnızca bununla sınırlamak, hiçbir şey dememek olur; çünkü bir kez örgütlenme her zaman gereklidir. Dolayısıyla sadece 'kitleleri örgütleme' gerekliliğinden sözetmek hiçbir şeyi açıklamaz. İkincisi; kendini sadece bununla sınırlayan kişi liberallerin yardakçısı haline gelir, çünkü iktidarlarını güçlendirmek için liberallerin istediği şey de işçilerin hergünkü, legal örgütlerinin ('normal' burjuva toplumu açısından legal) ötesine geçmemeleri, yani işçilerin sadece partilerine, sendikalarına, kooperatiflerine, derneklerine vs. katılmalarıdır. İşçiler devrimci dönemlerinde sadece olağan, her günkü örgütlerinin değil, tümüyle farklı bir örgütlenmenin gerekli olduğunu sınıf içgüdülerinin yardımıyla keşfetmişlerdir. Çok doğru olarak, 1905 Devrimimizin ve 1871 Paris Komünü deneylerinin gösterdiği yolu tutmuşlar bir işçi temsilcileri sovyetleri kurmuşlardır.."

Bir başka yerde; "bu organlar, sadece ve sadece halkın devrimci kesimi tarafından kuruldular; tüm yasa ve tüzüklerin dışında halkın saf yaratıcılık gücünün eseri olarak, halkın bağımsız eylemlerinin bir görünümü olarak, tamamen devrimci tarzda kuruldular"(Uzaktan Mektuplar, aktaran M.Yenice, Geçiş Programı, Eleştiri Yayınları, 1980).

Hemen belirtelim, Rusya'da fabrika komiteleri de bu şartlarda kuruldu, oluştu.

Buradan ileriye geçip, okurla söyleşelim. Rusya vs. ilişkin örneklerde, Lenin'e de dayanarak ne demiştik? Hatırlıyoruz. Bilinç olgusunun eksikliği, işçilerin yarattıklarının farkında olmalarını engelliyor. Yetkilerini kullanamıyorlar. Tarihin bize kazandırdığı bu deneyden hareketle, işçiler bunları yeniden yarattıklarında, ne olduklarının bilincinde olmaları ve kaçınılmaz bir dizi kötülüklere kapıların aralanmaması için; bunların bağımsız organlar olduklarının, sovyetler örneğinde olduğu gibi iktidar organları olduklarının, proleter devletin olmazsa olmaz koşullarından olduklarının bugünden sınıf içerisinde yaygın içselleştirme ve bu anlamda bilinçlendirme etkinliği yürütmek devrimci sosyalistlerin görevidir.

Özörgütlere, yani komitelere ilişkin başka neleri söyleyebilir, önerebiliriz? Bunu da "grev ve toplusözleşme komiteleri" bölümünde görelim.

'Grev ve Toplusözleşme Komiteleri'

Bugün önerilen ve yaşayan haliyle, sendikalara eklemlenmiş, tüm istemleri sendikalardan farklı olmayan, toplusözleşme ve grev anlarında neredeyse sendikaların işlerinin yürütülmesi için, sendikaların geçici alt birim örgütleri gibi bir işleve sahip, üstelik çoğu yerde yukarıdan oluşturulan böylesi örgütlenmelerin, doğrudan demokrasiyi temsil eden, bağımsız organlar olmadığı neden anlaşılmıyor ki? Evet bir işçi örgütü olabilir, bir birim olabilirler; ama bir özörgütlenme anlamında bir işçi örgütü olmadığını neden kabul etmiyoruz ki? Üstelik sendikalar ve sendikacılar hoş bakmadıkça, sendikalara rağmen, ya da en iyimser ifadeyle, sendikalardan bağımsız olmaya çalıştıkları oranda varlık olmadıklarını neden göremiyoruz ki? Daha da acı durum. Kendinden menkul komite olabileceğini düşünebilir, tasarlayabilir miyiz? Birçok işçi gazetesinin eski sayılarını karıştırın göreceksiniz, okuyacaksınız: "komiteler, temsilcilik ve şube seçimle-

rini kaybettiler. Hem de ezici çoğunlukla"! Bu ne anlama gelir? Bunca zorlanma neden? Tüm bunlara verilecek yanıtı biraz da şöyle düşünüyorum: Bana öyle geliyor ki, asıl görevin yerine bir başka şeyleri ikame etmeye kalkışınca böylesi zorlamalar kaçınılmaz oluyor.

Nihayet bu haliyle bile, "toplusözleşme ve grev komiteleri" dönemsel olarak, işyeri ya da işkolu bazında, toplusözleşme ve grev anlarında gündeme geliyor. İşçiler bu dönemlerde daha bir sıcak bakıyorlar.

İzin verirseniz birkaç örnek vermek istiyorum. Örneklerimiz Zonguldak üzerine değerlendirmeden olacak:

13 Ocak 1991 Tarihli 2000'e Doğru Dergisi, "İşçilerin Değerlendirmesi"

"Grev komiteleri iyi çalıştırılamadı. Komiteler ekmek ve su dağıtan görevliler durumuna düşürüldüler. İşçinin bir araya gelip tartışması hoş karşılanmadı..." Hiçbir işyeri komitesi için şube yönetimleri üzerinde tam anlamıyla etkili olduklarını ve bir yaptırım gücüne sahip olduklarını söylemek mümkün değil..."

Bir başka dergi;

"Grev komiteleri eylem sürecine müdahale edilebilir bir konuma yükseltilmelidir. Bugüne kadar yaşanan durumun gösterdiği önemli eksiklerden biri de grev komitelerinin böyle bir insiyatiften yoksun kalışıdır" Aynı yazıda bundan önce şöyle deniliyor: "Genellikle bir hareketliliğin veya gelişmenin temel ihtiyacı olarak gündeme gelen ve ancak böylesi durumlarda hayata geçebilen (sınıfın özörgütlenmesi anlamında gerçekleşebilen işyeri komiteleri) bundan önceki yönetime işçilerin tepkisini örgütleme gereğinin bir sonucu olarak doğmuştur. Böylesi bir dönemde doğup maden işçisinin mücadele geleneğini işlemiş olan işyeri komiteleri yeni dönemde de sendika yönetimlerinin (genel merkez ve şubelerin) teşviki ve desteğiyle yaygınlaştırılmaya çalışılmış. Genel Merkez işyeri komiteleri hakkında bir broşür de yayınlamış

durumda..." (Hedef Dergisi, Sayı: II, "Zonguldak'ta İşyeri Komiteleri")*

Bir başka gazete;

"Komiteler grevin birinci günü bu işi yapabilecek öncü işçilerden oluşturuldu. Komite üyeleri, şube başkanları ve işyeri temsilcileri tarafından seçildi. Hemen belirteyim ki, daha önce kurulmuş olan işyeri komiteleri, grev komitelerinin çekirdeği oldu. "(Emeğin Bayrağı, 18 Ocak-2 Şubat 1991 tarihli 35. sayı, "Zonguldak İşçileriyle Grev Komiteleri üzerine röportaj")

Zonguldak işçilerinin üyesi olduğu sendika, Genel Maden İşçileri Sendikası (GMİS) nasıl yaklaşıyor? Komiteler konusundaki görüşleri ne? Bu konuda, GMİS yayınlarınca yayınlanmış, Genel Maden İşçileri Sendikası Teşkilatlandırma Sekreteri Ali Akgün imzalı "Demokrasi İçin Görüşlerimiz" adlı söz konusu broşürde formüle ediliyor.

"İşyeri komiteleri, 1) Sendika karar organlarının işyeri bölümünde ve genel nitelikte olacak kararlara kaynak oluşturma, 2) Sendikal politikaların oluşturulmasında katkı sağlama, 3) Sendikal çalışmalara üyelerin katılımını sağlama, 4) Sendikal politikaların oluşturulmasında, benimsenmesinde ve uygulanmasında üyelerin en geniş biçimde örgüt organları ve kimliği ile katılımlarını sağlamak... 5) Her türlü bozguncu ve kendiliğinden gelme olaylara karşı duyarlı davranmak, görevleri arasındadır..."

Son olarak bir başka dergiden bir alıntı daha yapmak istiyorum:

"Grevin direnişe yükselmesi ve yürüyüş kararı da bu komitelerin eseridir. Paris Komününün, Komün birlikleri var-

* Yazar sözkonusu değerlendirmesinde, komitelerin yaygınlaşmadığı, seçimlerle oluşmadığı vs. saptamalarını yapmasına karşın, bu "grev komiteleri-işyeri komiteleri"ne (ikisini aynı anlamda kullanıyor) bir özörgütlenme olarak bakmasını, ya da böyle ifadelendirmesini, yazarın bu kavramı -özörgütlenme- rahatça kullanmasının nedenini doğrusu merak ediyorum.

dı. Ekim Devrimi'nde asker ve halk sovyetleri (şuralar) vardı. Bu yapılanmalar, mevcut iktidarın karşısında yeni ve alternatif iktidar odaklarıydılar. Zonguldak direnişinin de 'işçi komiteleri' vardı ve önemliydiler. Sendikayı, halkı etkileyen bütün ülkede sempati toplayan grevi, direnişe dönüştüren çekirdek yapı ve karar odağı bu komiteler olmuştur. Sendika yönetimi burjuvazinin oyununa alet olup, bu komiteleri, tam barikatın önünde devre dışı bırakmış ve bu anlamlı işçi çıkışı inişi başlamıştır... Zonguldak Grev Komiteleri, eylemin halk hareketi düzeyine çıkmasında, kararlılık ve disiplinle direniş konumuna dönüşmesinin motoru olmuştur. Önümüzde pratik-teorik büyük bir zenginlik sermiştir. (Odak Dergisi, sayı: 5, sayfa: 5, "Zonguldak Grevi - 30 Ocak Genel Grevi- Ankara Yürüyüşü".)

Şimdi toparlayalım. Yaptığım tüm bu alıntılarda, okuyucuların da görebileceği gibi, hemen hepsinde açık ve üstü örtülü de olsa, komitelerin sendikadan bağımsız olmadığı, onun insiyatifinden ayrı, komitelerin kendi insiyatiflerinin pek de olmadığını görüyorum. Bu görüntünün en önemli belirtilerinden biri, sendikacıların insiyatifi. İkincisi, işlerin iyi gitmemesinin nedeni grev komitelerinin devre dışı kalması. Bırakılması. Bu ikinci değerlendirmede -yani işlerin iyi gitmemesi- üstü kapalı bir asli görev ikamesi saklı olduğuna okuyucunun dikkatini çekmek istiyorum.

Bir saptama yapalım. Diyelim ki, normal toplusözleşme dönemi, ya da durgunluk dönemi olsun. Ülke genelinde işçi sınıfının ve halkın bir bütün hareketlilik içinde olmadığı ve sendikaların işçilerin talebini dikkate almadığı ve kapitalistin de tutumuyla örtüştüğü anlarda, işçilerin diretmesi halinde oluşturulan bu "grev ve toplusözleşme" komiteleri bir bağımsız organ konumuna yükselebilir. Bir başka örnek, toplusözleşme dönemi değil de, işçilerin işten atılma durumunda v.s olsun. Tekil bir fabrikada, ya da işletmede, ya da bir çok fabrikada birden, çeşitli nedenlerden dolayı işçiler siyasal iktidarla, kapitalistle -kendiliğinden- girdikleri mücadelede,

fabrikayı işgal edebilir, kendi yasalarını kendileri uygulayabilir, ya da bunların dışında siyasal iktidar ve kapitalist bunların meşruluğunu kabul etmek, tanımak zorunda kalır. Bunlar, kapitalistin karşısında işçileri temsil edebilir. Şimdi böyle bir durumda, geçici de olsa, böyle bir komite ister adına grev komitesi deyin, isterseniz ne derseniz deyin, bir işçi örgütü olarak bir bağımsız organdır. Bir özörgütlenmedir. Türkiye işçi sınıfı tarihinde böylesi örnekler yaşanmıştır. *Alpagut* buna örnek olarak verilebilir.

Ancak Zonguldak'ta bunun yaşandığını iddia etmek mümkün görünmüyor. Zorlama olur. Böyle olmadığını iki şeyi ayırarak ortaya koyabiliriz. Zonguldak'ta işçiler yasaların dışına çıktılar kendilerini meşru kıldılar. Bu tartışılmaz. Ama, Zonguldak Grev Komiteleri, en azından burjuvazinin ve siyasal iktidarın karşısında bir muhatap konumuna yükselmedi. Muhatap sendikaydı, sendikacılardı. Üstelik, sendika karşısındaki muhataplığı bile, sendikacıların neredeyse insiyatifi oranında olduğunu tüm değerlendirmelerde bir biçimde görmekteyiz. Buna karşın, Zonguldak Grev Komiteleri, yaşanmış ileri örneklerden olduğu da bir gerçek.

İlerleyelim. Her şeye karşın, işçilerin denemeye giriştikleri, bu bugünkü durumlarıyla bile grev, toplusözleşme vs. komitelerin ileri bir adım olduğunu, olacağını bilmeliyiz. Zonguldak örneğinin işçileri ileriye götürücü bir deney olduğu zaten görülmüştür. Bunların her işletmede yaygınlaşması, işçilerin kendilerini ileriye hazırlamada, en azından kendi hakkındaki toplusözleşme pazarlığında kendisinin de söz sahibi olabileceği koşulları yakalaması anlamında önemli olacaktır. Bu, işçileri bir yanıyla da bürokrasiye karşı mücadeleye hazırlayacaktır. Güçlü kılacaktır. Zenginleştirecektir.

İki noktanın daha belirtilmesi gerekiyor.

Bahar Eylemleri'ni değerlendirirken grev, toplusözleşme vs. komiteleri, bilinç olgusuyla paralellik taşıyor tesbitini yapmıştım. Yanıldığımı düşünmüyorum. Ekliyorum; tüm ek-

sikliğine, darlığına, zaaflarına karşın, grev komiteleri, toplusözleşme komiteleri, ya da adı yanlış konulan bir işçi komitesinin oluştuğu, oluşabildiği (yaşamasa da) fabrikalarda iki tutumun öne çıktığını görüyoruz. Birincisi, sendika ya da sendikacıların tavrı; ikincisi, işçilerin duyarlılığı ve bu alandaki *bilinci*. Birbirine bağlı. Birbirinin nedeni veya sonucu gibi. Sendikacıların kendi dar sınırlarında da olsa, hoş karşılamadığı, karşı çıktığı, karşısında yer aldığı komiteler oluşmuyor. Oluşsalar bile, varlıklarını koruyamıyor, hissettiremiyor. İşçilerin de, varolan 'bilinçleriyle' sendika bürokrasisini aşarak komiteler oluşturduklarını göremiyoruz. Daha önce de belirtmiştik. Okuru düşündürmek istiyorum: Neden bir Zonguldak'ta toplusözleşme grev komiteleri (eksikliği, yanlışlığı hatta niteliği bir yana) oluşabiliyor da, aynı günlerde toplusözleşmeleri devam eden, daha sonra greve çıkan 80 bine yakın metal işçisi böylesi örgütleri oluşturamıyorlar. Ya da oluşturmuyorlar?

II. BÖLÜM

EYLEM - BİLİNÇ İLİŞKİSİ EKONOMİK EYLEMİN "SİYASALLIĞI" VE DEVRİMCİ GÖREV

"Toplumsal olaylar, onu yaratanların bilinciyle açıklanamaz" (Engels)

Eylem bilinç ilişkisi tartışılıyor. Marksistler kafa yoruyor, tonlarca örneği yaşanıyor; ama halâ kafa karışıklığı, yanlış kurmalar ve yanılsamalar da sürüp gidiyor. Soruna yaklaşırken, bu kavramları, şu anda varolan olgu ve olaylar üzerinden tariflemenin, kurmanın daha anlaşılır olacağına inanıyorum.

"Ne doğada mucize olur, ne de tarihte" diyordu Lenin, "Ancak tarihin her ani dönemeci ve özellikle her devrim, öylesine bir içerik zenginliği sunar, savaşım biçimleri ve karşı karşıya bulunan güçler arasındaki ilişkilerin öylesine beklenmedik ve öylesine özgün bileşimlerini ortaya koyar ki, saf birine çok şey mucize gibi görünür..." (Uzaktan Mektuplar).

Ben, devrimci sosyalistlerin saf olmadıklarına göre, yaşanan olayların da onlara mucize gibi gelmediğini düşünenlerdenim. Marksistlerin sınıf mücadelesinin teorisiyle haşır neşir olduklarından, pratiğin ortaya çıkardığı, sunduğu tüm

zenginlikleri, bırakalım mucize olarak görmelerini, bu zenginliği kavrama, anlamlandırma ve ileriye yönelik politikalar saptama gibi bir zorunluluğu vardır. Böyle olamıyorlarsa şayet, devrimci marksizme, özellikle bilincin önemine vurgu yapan Leninizme epey uzak kalınmış demektir. Zaten o saatten sonra saf olmaları da pek önemli değil. "Marksizm kitle pratiğinden öğrenir, kitlelere öğretir".

Pratiğin ortaya çıkardığı zenginliği, ilişki ve çelişkileri tek tek kavramlarla ifade etmeye kalkıştığımızda zorlanmamız kaçınılmazdır. Çünkü diyorum, olaylar öylesine karmaşık ilişkileri içerir ki, soyutlama düzlemindeki tek tek kavramların her birinin anlamına sığmaz. Bunun içindir ki, olayların zenginliğini tek tek kavramlara hapsetmeye kalkışma gibi skolastik keyfiliğe düşemeyiz. Düşmemeliyiz. Bundan kaçınmanın yöntemi olayların ve olguların -kendimizi önceden sınırlamadan- içsel analizi, onları doğuran neden ve ilişkilerin incelenmesi olacaktır. Bunu çok yönlü ve güçlü biçimde yapabildiğimiz taktirde hangi kavramlarla ifade etmemiz gerektiğini de yakalamış oluruz.

Ayrıca hangi kavramlarla ifadelendirirsek, ifadelendirelim; tüm verileri yerli yerine oturtmadan, birbirini doğuran ve etkileyen olguları bir bütün olarak görebilme olanağını yakalamadan ilerlenemez. Hem teorik olarak, hem pratik olarak.

Eylem - bilinç ilişkisine yaklaşımımızda, Bahar Eylemleri ve Zonguldak Grevi (direnişi) laboratuvarımız olacaktır. Bunu yaparken, geçmiş deneylere de başvuracağız; tarihe, dünya işçi hareketlerinin deneyimlerine, Lenin'e ve Rosa'ya ulaşmaya, onlardan örneklerle kendimizi, yazımızı zenginleştirmeye çalışacağız. Bahar Eylemleri ve Zonguldak, herkesin bir biçimde bildiği ve üzerinde yorumlar yaptığı örneklerdir. Ayrıca zenginliğin tonlarına sahiptirler.

"Ekonomik mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırılmasını istemek, en çarpıcı biçimde, siyasal etkinlik

alanında kendiliğindenliğe tapınmayı gösterir. Ekonomik mücadele çoğu kez kendiliğinden, yani 'aydınlardan oluşma devrimci basil'in müdahalesi olmaksızın, bilinçli sosyal-demokratların müdahalesi olmaksızın, siyasal bir nitelik taşır. Örneğin İngiltere'de işçilerin ekonomik mücadelesi, sosyalistlerin en ufak katılımı olmaksızın böyle bir siyasal nitelik taşımıştır. Ama sosyal demokratların görevi ekonomik zeminde siyasal ajitasyonla sınırlı değildir; sosyal-demokratların görevi bu sendikal politikayı sosyal demokrat bir mücadeleye dönüştürmek, ekonomik mücadelenin işçilerin kafasına yerleştirdiği siyasal bilinç parıltılarından onları sosyal - demokrat siyasal bilince kavuşturmak için yararlanmaktır. Oysa Martinovlar, kendiliğinden uyanan siyasal bilinci yükseltmek ve geliştirmek yerine, kendiliğindenlik karşısında secdeye kapanmakta ve ekonomik mücadelenin işçileri siyasal haklarından yoksun bulunduklarını düşünmeye 'isteklendirdiğini' tiksindirecek kadar sık yineleyip durmaktadır. Sendikacı siyasal bilincin bu kendiliğinden uyanmasının sizi, sosyal - demokrat görevlerinizi hatırlatmaya 'isteklendirmemesi' acıdır baylar..." (Lenin, Ne Yapmalı, Başak Yayınları, S:70)*

* "Sosyalizm" gazetesi, Zonguldak Grevi özel sayısında; "Zonguldak'tan Başlayarak - İşçilerin Partisini Kurmak İçin" başlığını attıktan sonra şunları öneriyor:

"Hele bir düşünün, grevdeki 50 bin Zonguldak'lı işçinin bugün topluca kuracakları bir büyük "İşçi Partisi" nasıl olurdu? Türkiye çapında patlak vermek üzere olan genel grev bu partiyi nasıl geliştirir, devletleştirdi.(altını çizdiğim kelimenin yanlışlığı kendilerine ait H.Y) Düşünün, yüzbinlerce grevci işçinin üyesi olduğu bir partiyi! Bu parti ne kadar kısa bir sürede Türkiye'nin en örgütlü ve mücadeleci siyasi partisi haline gelirdi! Yıllardır patron partilerinin peşine takılmış işçi sınıfı nasıl bir çırpıda silkinip kendi iktidarı için mücadele etmeye başlayan bir güç haline gelirdi! Nasıl bir anda Özal'ların, diğer patron partilerinin ve cuntacı generallerin hesaplarını alt üst ederdi? Ve hepsinden önemlisi, nasıl kısa bir sürede ülkenin en azından on yıldır yaşamakta olduğu baskı ve zulüm ortamını parçalayıp bir özgürlük ortamının doğmasına yol açardı!

"Evet bugün bu yol açılmış bulunuyor. Ve Zonguldak'lı madenciler böyle bir yolu açıyor olmanın tarihsel şerefini yüklenmiş durumdalar. Denizer, bu mücadeleyi şimdiki kararlığıyla sürdürdüğü ve bu yolda yürüdüğü

Tarih tekerrür etmiyor, ama Lenin'in İngiltere örneği ve saptamaları defalarca Türkiye'de yaşanıyor. Son örnek 1990 yılının Kasım- Aralık ve 1991 yılının Ocak aylarında Zonguldak madenlerinde yaşandı. Peki neydi bu yaşanan?

Yıllarca horlanmış, aşağılanmış, aç bırakılmış, ölümün yanıbaşında, yerin dibinde çalışan işçi, 48 bin Zonguldaklı maden işçisi, 1990 işçilerin toplusözleşme yılı. Günler öncesinden "komiteler" oluşturulur, taslaklar hazırlanır, işverenin karşısına dikilme çalışmalarına girilir. Nihayet 90 sonbaharı, başlayan görüşmeler; bir zamanların MESS başkanı, 'Çankaya'nın Şişmanı, İşçilerin Düşmanı'nın emirleriyle tıkanır. Çankaya ve Hükümeti tavır almıştır; görüşmeler sonuç vermeyecektir. İşçilerin tarihi uzun yürüyüşü başlayacak: Büyük grev. Tarih 27 Kasım 1990. Ve bu grev "siyasal" olacak.

Şimdi saptamalar yapmak istiyorum. Bu saptamaları okuyucunun bir "tez" olarak görmesini istiyorum. Çünkü, düşüncelerimi ve olgulara yaklaşımımı bu tezler üzerinden konumlandıracağım. Şöyle düşünüyorum.

a) Türkiye kapitalizmi zayıftır. İşbirlikçidir. Sermaye birikimi yok denecek kadar azdır. Krizdedir. Enflasyon-devalüasyon-enflasyon kısır döngüsü içindedir. Yaşamı ve reka-

---

sürece herkesin desteğini arkasında bulacaktır. Şemsi Denizer böyle dev bir işçi partisinin, işçi sınıfının ve tüm ezilen kesimlerin kaderini değiştirecek böyle bir partinin başına geçmek zorundadır.." "...üyelerinin ve yöneticilerinin çoğunluğu işçilerden oluşmayan partiler ne kadar iyi niyetli olurlarsa olsunlar sonuçta Koç'ların, Sabancı'ların, Özal'ların ve darbeci generallerin düzenini korumak zorunda kalıyorlar..."

Komintern İkinci Kongresinde Lenin, şu saptamayı yapıyor: "Bir partinin gerçekten işçilerin politik partisi olup olmadığı, yalnızca onun işçi üyelerinden oluşmasına değil, bunun yanısıra partiyi yönetenlere ve gerek partinin eylemlerinin gerekse politik taktiklerinin içeriğine de bağlıdır. Ancak bu ikinciler, karşımızda duranın gerçekten proletaryanın politik partisi olup olmadığını belirler."

Bir politik gazete, üstelik "Devrimci Marksist" bir gazete olan Sosyalizm'in, işçi partisinin kurulmasını ve yönetimini, üstelik tüm etkinliklerinde siyaset-dışı tavırlar sergileyen sendika başkanlarına havale ederken; kendi göreviyle sendika politikası arasındaki ayrımı bir kez daha gözden geçireceğini umuyorum.

bet gücü, ucuz işgücü çalıştırmasına bağlıdır. Doğaldır ki, işçilerin ekonomik istemleri, bu sınırsız sömürüyü sınırlama mücadelesi, toplusözleşmeler *kapitalizmi geriyor.*

b) Türkiye kapitalizmi, meta-zorun yanı sıra siyasal zorun üzerinde durmaktadır. Yasalarla donatılmış bu siyasal zor çemberi, barışçıl mücadelelerde bile zorlanıyor. İşçilerin istemleri üzerinde -isterse ekonomik olsun- yükselen mücadeleleri karşılıklı siyasal tavır alış biçimine dönüşüyor. Bu durum diğer ülkelerin, kapitalist gelişimine, tarihsel ve konjonktürel varoluş biçimine göre değişebilir. Değişmektedir. Bu saptamalardan sonra, Rosa'nın şu ünlü tesbitlerini vermek gerekiyor:

"Rus devriminin bize gösterdiği şekliyle kitle grevi, öyle değişken bir görüngüdür ki, politik ve ekonomik mücadelenin tüm evrelerini, devrimin tüm aşama ve uğraklarını içinde yansıtır. Devrim bir darboğaza girmiş gibi görünürken, birden bire ona yeni, geniş perspektifler açar ve tam bir kesinlikle başarılı olacağına inanıldığı sırada ise başarısızlığa uğrar. Bazen büyük bir dalga misali tüm imparatorluğun üzerine dökülür. Bazen ince akıntılardan dev bir ağa bürünür; bazen taze bir kaynak misali yeraltından fışkırır, bazen toprağa sızarak kaybolur. Politik ve ekonomik grevler, gösteri grevleri ve mücadele grevleri her meslek dalının genel grevleri ve her bir kentin genel grevleri, sessiz ücret mücadeleleri ve kanlı sokak savaşları, barikat savaşları, bunların hepsi iç içe yan yana giderler, kesişirler, birlikte taşar, sonsuza dek devinen, değişen bir görüngüler denizidir bu. Ve bu görüngülerin devinimi netleşir: Bu yasa bizzat kitle grevinde onun teknik özelliklerinde değil, devrimin politik ve sosyal güç ilişkilerinde yatmaktadır." (Rosa Luxemburg, Kitle Grevi - Parti ve Sendikalar, çeviren Nedim Tuğlu, Z Yayınevi, s: 43)*

* Bu yapıt daha önce "Maya" yayınlarınca "Kitle Grevleri" adıyla çevrilmiş, yukarıdaki alıntının bir kısmının Türkçesi şöyle verilmiştir: "Siyasal grevler ve ekonomik grevler, kitle grevleri ve kısmi grevler, gösteri grevleri tek

Devam ediyoruz...

Ekonomik grevlerin, siyasal boyutta seyretmesi, iş ve can güvenliği gibi istemlerin* siyasal iktidar ve devlet güçleriyle çatışmalara varacak kadar dönüşümler gösteren işçi eylemlerine bu saptamalar üzerinden yaklaşmadığımız sürece, eylem-bilinç ilişkisi ve önderliğin rolünü yakalayamayacağımıza inanıyorum. Gene, sosyal-reformist akımların ve burjuvazinin çeşitli temsilcilerinin -Zonguldak örneğinde olduğu gibi- dönem dönem işçilerin eylemlerinin arkasına geçmelerinin nedenlerini açığa çıkaramayız. Ya da, işçilerin bilinci, düşünce ve davranış birliğinde yanılsamalara düşeriz. Ki, çoğu kere, asıl bu tehlikeyi yaşadığımızı düşünüyorum. Ne ki, her toplusözleşme dönemindeki hareketlilik, işçi sınıfında yükselen bir dalga olarak görülür. Her nedense bu

---

bir işkolundaki genel grevler ve bir kenti kapsayan genel grevler, barışçı ücret mücadeleleri ve sokak kıyımları, barikat savaşları bütün bunlar bir birine dönüşür, birbirinin yanısıra gelişir, birbirine dönüşür, birbiriyle çakışır. Ve bu olguların hareket yasası da çok açıktır: Bu yasa, kitle grevinin kendisinde, ya da onun teknik özelliklerinde değil, devrimin güçlerinin siyasal ve toplumsal ilişkilerinde yatmaktadır..."

---

* Birçok yerde defalarca belirtildiği üzere, 1980 yılı, Tariş, Antbirlik, Çukobirlik direnişlerinin talepleri tamamen yaşamsaldı. Örneğin Tariş Direnişinin talebi "İş ve can güvenliği" idi. Yani işlerinden olmak istemeyen işçiler direnmişlerdir. Ki bu talep için günlerce devlet güçleriyle çatıştılar. Burada saldırıyı ve çatışmaları başlatan taraf devletti. Devletin saldırılarına karşı yaşamsal talepten hareketle gündeme gelen direniş, politik boyutlara yükselerek devam etti. Hazır bu noktaya değinmişken, burada okurun dikkatini çekmek istiyorum:

Bugün, işçi eylemlerinin arkasına geçerek onu destekler görünüme girenlerden bir kısmı, dün Tariş işçilerine kurşun sıkanlara emir verenler ve emir verenleri, devletin tarafına geçerek onaylayanlardı. Bu onaylayanların arasında büyük basın da vardı. Şimdi bunlar, işçilere destek veriyor görünümündeler. Ama bu tavırları nereye kadar? Elbetteki, işçilerin eylemliliği burjuva muhalefetin dışında bir alternatifliğe dönüşmeye, ya da düzenin sınırlarını aşmaya yöneldiği oranda destek son bulacak, cepheden saldırıları başlayacak. Tariş Direnişi düzenin sınırlarını aşmıştı. Bir yanda düzen ve koruyucusu devlet; öte yanda işçiler ve onlardan yana olan Devrimciler. Karşı çıkmak da, desteklemek de bu alternatiflere göre olacaktı. (Daha geniş bilgi için, bak: "Tariş Olayları", H. Yılmaz, Yalçın Yayınları)

dalgalar, toplusözleşmelerle her seferinde sıfırdan, tekrar sıfırdan başlar. Toplusözleşmeler imzalanıp, yerini durgunluğa bırakınca, "zaten sarı sendikacıların yapacağı bu kadardı" gibisinden gerekçeler sıralarız. Elbetteki sarı sendikacıların yapacağı o kadar olur, Elbetteki sarı sendikacılar satar! Ama...! Bu durum ona, olduğundan daha değişik anlamlar verdiğimiz, yüklediğimiz gerçeğini ortadan kaldırır mı? Bununla birlikte işçilerin mücadelesinde bir önceki döneme göre bir yükseliş olur. Ve her toplusözleşme ya da grev bir öncekinden daha ileride olmaktadır. Hatta şunu belirtmekte yanılmadığıma inanıyorum: Geniş yığınlar, güncel ve somut talepleri için harekete geçiyorlar ve kendiliğinden eylemlerin fitili de bu talepler oluyor. Belki bu daha çok uzun zaman da devam edecek, birikimler de yaratacaktır. Her bir eylem bir önceki birikimin üzerinden yürüyecektir. Bu da sendika politikasının önderliği altında kaldıkça çok sınırlı bir yükselişi ifade edecektir.

Bunun içindir ki, altını kalın çizgilerle çizeceğiz. İşçi eyleminin ekonomik temelde ya da aynı anlamda olmasa bile, sendikal siyasi boyutta başlayıp, kelimenin gerçek anlamında siyasal boyutlarda devam etmesi, eylemin ve işçilerin bir bütün olarak siyasallaştığı (bunu devrimci anlamda siyasal olarak da görebilirsiniz) anlamına gelmiyor. Eylemlerin birbirine dönüşmesi, bilincin dönüşmesini paralelinde getirmiyor. Eylemin dili ve boyutu, yaratanların bilinci ve konumuyla çelişki içine giriyor. Bu noktadan sonra nereye evrileceği, bu çelişkinin hangi yönde ve nasıl çözüleceği tamamen *önderlik* sorunuyla ilgili oluyor.

Kendiliğinden kavramını, işçilerin tarih sahnesine çıktıkları anlardan, ya da sendikal politika anlamındaki eylemlerini belirtmekten daha öteye taşırıp, gelinen noktada daha geniş bir yelpazeyi kapsadığını düşünüyorum. Böyle kullanacağım. Ekonomik grevleri, ekonomik grevlerin siyasal grevlere, barikat savaşlarına -bunlar sendika politikasında da

olabilir- dönüşmesini bile, devrimci önderlik dışında gelişmiş ise, kendiliğinden kapsamı içinde ifade edeceğim.*

Lenin şöyle demişti: "Proletaryanın kendiliğinden mücadelesi devrimcilerin güçlü bir örgütü tarafından yönlendirilinceye kadar gerçek bir 'sınıf mücadelesi' haline gelemeyecektir" (Aktaran: E.H.Carr, Bolşevik Devrim, Metis Yayınları; cilt: I, say: 28) (Lenin'in burada "sınıf mücadelesi" kavramını devrimci anlamda kullandığını anlamak için arif olmak gerekmiyor.)

Belirtmekten kendimi alamıyorum. Dün tek tek fabrikalarda barikat savaşlarına varan direnişlerin yaygınlaşmasını DİSK'ten beklerken, bugün gene bir başka yerden, sendikalardan, sendikacılardan bekliyoruz.

Yeniden Bahar Eylemlerine ve Zonguldak Grevine dönerek devam edelim..

Bahar Eylemleri'nde ve Zonguldak Grevi'nde ortak yan oldukça fazla. Her ikisinde de, sendikacıların ve burjuva muhalefetinin "desteği ve insiyatifi" var. Her ikisinde de, sonucu sendikacılar belirliyor. Her ikisinde de işçiler kendi eylemlerinin meşruluğunu, kendi eylemlerinin gücünden alıyorlar. Her ikisinde de eylemin siyasallığı "ANAP Hükümeti ve Özal"la sınırlı kalıyor. O halde Laboratuvarımızı bir

* Burada okurun haklı olarak itiraz edeceğini, dur kardeşim diyeceğini düşünüyorum. Kavramlarla rahatça oynamamak gerektiğini belirttiğim halde, kendimin "kendiliğinden" kavramıyla oynadığımı söyleyecektir. Haklı okura şunu belirtmek istiyorum: Ben devrimci önderlik dışındaki eylemleri kelimenin geniş anlamıyla "Kendiliğindenlik" kavramı içinde değerlendiriyorum. Böyle kullanıyorum. Bugünkü durumu, ya da meramımı anlatmak için ne yazık ki, başka bir kavramı da kullanma şansım yok. Devrimci önderlik dışında da siyasal önderlikler vardır. Oluyor da. Gene gerçek anlamda devrimci olmayan, adı komünist olan ve bir sendika politikası gibi, düzene, burjuva ideolojisine, kapitalizme teslim olan siyasal önderlikler de var. Devrimci önderlik bu sefer, işçi hareketini, devrimci komünist siyasal kılmak, düzenin dışına taşırmak için, bunlarla da mücadele edecektir. Cebelleşecektir. Örneğin, bugün birçok Avrupa ülkesindeki, komünist ve sosyal-demokrat partilerle işçi sınıfı ilişkisi bu durumdadır. İşçi sınıfını önemli ölçüde örgütlemiş bu partiler, sınıfı tam da düzenin içine hapsetmişlerdir.

başka açıdan ele alıyoruz. Değişik kesimler, eylemleri hangi amaçla, nereye kadar desteklemiş? Nerelerde tutmak istemişlerdir?

Koral Yayınları tarafından Haziran 1990 tarihinde yayınlanan "İşçi Sınıfı Eylemlerinin Meşruluğu" adlı kitabımda şu saptamaları yapmıştım:

"Bahar Eylemleri'nin gösterebildiği gibi, işçi sınıfı ve yığınların eylemi ve gücü karşısında hiçbir yasa tutunamıyor. Binlerce insan sokağa çıkmış, vizite eylemi adı altında yürüyüş yapıyor. Bu bir toplu gösteridir. "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu"na ters düşüyor. Kolluk kuvvetleri bastırmak istiyor, savcılar dava açıyor. Ancak onbinlerce insanı engellemek ve yargılamak mümkün olamıyor. Böylece işçiler kendi meşruiyetlerini, kendi güçlerinden alıyorlar..."(sayfa 63) Bir başka yerde; "Onlar (yani sendikacılar ve burjuva muhalefet) eylemlerin yaygınlaşmasına ve yığınlaşmasına etken olsalar da, eylemleri destekler tavıra girerek, başka yönlere doğru, geriye, mevcut yasaların içine hapsetmeye doğru çekmeye çalışmışlardır. Bu doğrultuda çaba harcamışlardır. Israrla şunu vurguluyorlardı: 'Arkadaşlar biz haklıyız. Ama yasalara da saygılıyız. Bizi yasa dışına itmek isteyenlere itibar etmeyeceğiz'. Buna paralel olarak da, burjuva partilerinin ve özellikle de sosyal-demokratların dillerinden düşürmedikleri nakarat: 'ANAP iktidarı işçileri sokağa dökmek istiyor'. Böylece işçilerin sokağa çıkmasını bir provokasyon olarak değerlendirip, demagoji yaparak düzeni korumaya çalışıyorlar. Tüm bu vurguların amacı açıktır: İşçilerin bilincinde yasaların tartışmasız yer etmesini ve üstünlüğünü sağlamak.

Şu çok iyi biliniyor ki, ya da bilinmelidir ki, kapitalizmde varolan yasalar -en demokratik bile olsalar- sonuç itibariyle sömürüyü, ücretli köleliği güvence altına almak için varolurlar. Her kim ki, bunu böyle söylemiyorsa, o proletaryaya ihanet ediyor demektir. Ücretli kölelik sisteminin uşaklı-

ğını yapıyor demektir. Kaldı ki, bugün Türkiye'de var olan yasaların % 99'u faşist ve burjuva anlamda bile anti-demokratik yasalardır. Gene bilinmelidir ki, insanlar sonuç itibariyle etkisi altında kaldığı ve saygı duyduğu şeye pek karşı gelmezler. Sömürü toplumlarında yasalar en demokratik bile olsalar, yasa koyucular tarafından sistemin varlık koşulu olarak gözetilir. Geniş yığınlar bu yasaların konulmasında etkisi olmadığı halde, bu yasalara boyun eğmekle, sistemi tanımış olur. Yasaların icazeti altında varlık gösteren, örgütlülük ve hareketliliğiyle kapitalistlerin koyduğu yasaların çerçevesinde var olan bir sınıftan toplumsal devrimi beklemek, ahmaklık değilse de, kötü oportünizmdir, İhanettir...(*) (**)

İlerliyorum...

Meşruluk ve yasalar birbirlerinin yadsıması oluyor. İşçi hareketinin meşruluğu, mevcut yasaları yadsımak, paspas yapmak zorunda. Yapıyor da. Ancak bunun bilince çıkarılması pek kolay olmuyor. Çünkü, pratikte yasaları parçalayan işçilere, çoğu kere yaptığının bilincinde olmadığı gibi, onlara, sendika bürokratları ve burjuva muhalefet ısrarla yasal oldukları, yasalara saygılı olduklarını ve yasal olmaları gerektiğinin propagandasını yapıyorlar. Zonguldak'ta da bu yaşanıyor. Zonguldak'ın sokakları Cuntacıların koyduğu, TC'nin yasalarının paspas edildiği yerler oluyor. İşçiler slo-

* Hatırlansın, ne diyordu Lenin: "Bu organlar (yani işçilerin iktidar organları H.Y.) Sadece ve sadece halkın devrimci kesimi tarafından kuruldular; tüm yasa ve tüzüklerin dışında halkın saf yaratıcılık gücünün eseri olarak, halkın bağımsız eyleminin bir görünümü olarak, tamamen devrimci bir tarzda kuruldular..."

** Her şey yasaların dışında halledilecek gibi bir "solcu"luğu savunuyor değilim. Yasal haklar için mücadele etmeyi, ya da yasaların sınırlarını genişletmek için mücadele etmeyi yadsımıyorum. Ancak, üzerinde durduğum nokta, saptamamın genel mantığı, kitlelerin ve işçi sınıfının kendi yasallığını, kendi mücadelesinden alması; kendi gücünü bilince çıkararak, mevcut yasaların o gücü sınırladığını, hakimiyeti altına aldığını görmesidir.

ganlarını haykırarak yürüyor. Bu durum Lenin'i deklare ediyor. Lenin'in tam da üzerinde durduğu, ekonomik mücadelenin Zonguldak maden işçilerinin kafasında yerleştirdiği siyasal bilinç belirtileri oluyor. Ama nasıl?

İşçilerin kendi eylemlerinin meşruluğunu, yasaların çerçevesinde "demokratik" mücadeledir deyip, işçilerin eylemlerinin meşruluğunu kendilerinden ille de saklama çabalarına girilerek, onlara yasaların sınırları gösterilmiştir. O yasalar ki, 45 gün paspas oldu. Ama gelin görün ki, yasaları paspas yapan işçilerin "önderi" Şemsi Denizer, yürüyüşten döndükten sonra, "Dün sabah uyurken 201 arkadaşımızı aldılar. Bizleri provokasyona getirmek istiyorlar. Emir verenler, kendini kaybeden insanlar. İşçiler hak mücadelesinin dışına çıkmazlar. Aralarına kışkırtıcılar sokulsa da, ortaya koyduğumuz bu yasal eylemlerin hepsi planlı ve programlıdır..." diyor (9. Ocak. 1991 tarihli Cumhuriyet Gazetesi) ... Evet Denizer, emir veren devlet. Kendi nizamını, kendi yasalarını koruyacak. Bu devletin de işçi düşmanı olduğunu bilmiyor musun? Yine bilmiyor musun ki, işçilerin mücadelesinin yasaların sınırlarını çoktan aştığını, meşruluğun üzerinde yükseldiğini? Bal gibi biliyorsun! Peki ama, neden ille de yasalar? 50 bin "canın" kendi meşruluğu nerede kalıyor? Yürüyüşler tertip komitesinin izin başvurusuyla mı alınıyor sanki. Amaç belli. Sendikal bürokrasinin anlayışı açık. Bu, eşyanın tabiatına aykırı düşmüyor. Bir başka noktada yeniden düzene teslimiyet olarak beliriyor. Bir kez daha Lenin'e kulak verelim:

"İşçi kitlelerin kendilerince hareketleri içinde hazırlanan bağımsız bir ideolojiden söz edilemeyeceğine göre, sorun yalnızca şöyle kendisini gösterir: Ya burjuva ideolojisi ya sosyalist ideoloji. İkisinin ortası yoktur. (Çünkü insanlık "üçüncü" bir ideoloji kotarmamıştır; zaten sınıf zıtlıklarıyla parça parça bir toplumda, sınıfların dışında, ya da üstünde

ideoloji de olmaz.) Bu nedenle, nasıl olursa olsun sosyalist ideolojiyi daraltma, burjuva ideolojisini güçlendirme demek olur. Örneğin, kendiliğindenlikten söz edilmektedir. Ama işçi hareketinin kendiliğinden gelişmesi, tastamam bu hareketi burjuva idelolojisine bağımlı kılmaya varır. Tam olarak 'ilke'nin programına göre işler, çünkü kendiliğinden işçi hareketi sendikacılıktır. Nur-Gewerkschaftlerei'dır; oysa sendikacılık tam olarak işçilerin burjuvaziye ideolojik bağımlılığı demektir. Bu nedenle görevimiz, sosyal-demokrasinin görevi, kendiliğindenlikle savaşmak, sendikacılığın kanatları altına almaya zorladığı işçi hareketini bu kendiliğinden eğiliminden uzaklaştırmak ve onu devrimci sosyal demokrasinin kanatları altına çekmektir..." (Lenin, Ne Yapmalı, Başak Yayınları, s: 40-41)*

İkincisi; sendika bürokratları ve özellikle burjuva muhalefet, işçilerin siyasal bilinç edinmelerini "ANAP iktidarı"na ve "Özal"a karşı çıkmakla sınırlı tutuyorlar. Hele Cumhuriyet Gazetesinin muhabir ve köşe yazarları, "siyasallığı" öylesine işledi ki "dostlar başına" burjuva muhalefet buna özellikle dikkat etti: "Özal gidecek, dertler bitecek". Gene, siyasal alanda -kapitalizm ve devletin gerilmesiyle- karşılıklı tavır alış biçimine yükselen bu grevi -yani Zonguldak Grevi'ni- Bahar Eylemleri'nde olduğu gibi, kapitalizmi savunan başka burjuva partilerinin, burjuva muhalefetin iktidara taşınmasında bir araç -kaldıraç- olarak görmek istemişlerdir. Amaç açıktır: Her şart altında sistemi korumaya, güvence altına almaya çalışmak Burjuva alternatiflerin dışında alternatif olmayacağını empoze etmek.*

* Lenin bir başka yerde şöyle devam ediyor: "Şimdi okur, şunu soracak: Niçin ufak tefek çabalar doğrultusuna giren kendiliğinden hareketin sonu kesinlikle burjuva ideolojisinin egemenliğine varır? Bunun nedeni basit: Burjuva ideolojisi tarih sırası bakımından, sosyalist ideolojiden çok daha eskidir, uzun uzun özümlenmiştir ve yayılma olanakları alabildiğine daha çoktur. Bir ülkede sosyalist hareket ne kadar gençse, sosyalist olmayan ideolojiyi güçlendirmeye yönelik bütün girişimleri o kadar şiddetle eleştirmek 'Bilinç ögesi abartılıyor' v.b. diye bağırıp duran kötü örgütçülere karşı işçileri o kadar azimle uyarmak gerekir..."(a.g.e.)

İşte, ekonomik grevin, siyasal düzleme yükseldiği anlarda, siyasal alanı sendikacılık siyaseti ve burjuva muhalefet doldurduğunda;

İşte, işçilerin kendiliğinden eylemlerinin çeşitli nedenlerle siyasal boyutta devam etse de, vardırılacağı yer burası oluyor.

Ve bunlar, devrimci önderliğin ve bilincin yoksunluğunda oluyor. Evet ... Bahar Eylemleri'nde olduğu gibi hepimizi heyecanlandıran şanlı bir uzun yürüyüş olan Zonguldak Grevi'ni de soğukkanlıca böyle irdelemek gerektiğine inanıyorum.**

---

* Toplumsal olaylar, olayları yaratanların bilincini aşabileceği gibi, bir reçeteye göre de seyir izlemeyebilir. Olayları yönlendirenlerin yetki ve insiyatifini aşabilir. Beklenenin tersi yöne evrilebilir. Zonguldak Grevi'nde burjuva muhalefet açısından, bir biçimde bunu gözlemlemek mümkün. İşçiler Zonguldak'ta günlerce yürüdü. Zonguldak sınırları içinde burjuva muhalefet, en azından kamuoyunda yürüyüşleri haklı bulduklarını ve tamamen desteklediklerini açıkladılar. Onlar da "Özal'ın düşürülmesi"ni istediler. İşçiler, ne zaman ki, Zonguldak'ın dışına çıkıp, E-5 üzerinden Ankara'ya yöneldi, gittiği her yeri Zonguldak'a çevirmeye başladı, tam da bu noktada eylem tamamen burjuva muhalefetin istediği alandan, çemberden çıktı. Burjuva muhalefetin isteği kursağında kaldı. Bunların isteği de E-5'te paspas oldu. Zonguldak işçilerinin omuzlarına yüklenen iktidar hesapları, oyunları bozuldu.

Eylemin siyasallığı -kendiliğinden de olsa- devletin sınırlarına dayandı. Çankaya ve ANAP iktidarı, "artık bunlar devlete, devletin nizamına yönelmişlerdir" dedi.

Devleti ortaya attı. Devlet sorun olunca, tüm düzen koruyucuları birleşti. Sosyal-demokrat İnönü, eylem "halk hareketine" "ihtilaline" dönüşüyor tesbitini yaparak, devletin ve düzenin korunmasının önemini ima etti. Sonuçta burjuva muhalefet sahte desteğini de çekerek; işçileri Mengen'de barikatın önünde bıraktı. TC devletinin kolluk kuvvetleri operasyon yaparak, 200 işçiyi gözaltına aldı. Bizim önderimiz ve burjuva muhalefetle pek içli dışlı olan başkan Denizer, "canları"na dönerek, "gemileri yeniden yapın" dedi.

** Bu Zonguldak'ın elbetteki bir uzun yürüyüş olduğunu görmezlikten gelmek değildir. Bu, Zonguldak'ın meşale olduğu kadar önemlidir. Bu, Zonguldak direnişinin omuzlarımıza yüklediği görevdir. Zonguldak bir Laboratuvar olacak. 1990-91 işçi sınıfının onuru oldu Zonguldak. Ve Zonguldak

Nihayet uzun yürüyüş, her safhasında, Çankaya ve onun hükümetini düşürmeden eylemin bitirilmeyeceği haykırılırken, toplusözleşme -biraz da savaşın arkasına sığınarak- imzalanıp bitirildi.

bize şunları söyledi: Ey komünistler, biz işçi sınıfı daha nice yaygın Zonguldaklar yaratma potansiyeline sahibiz. Gelecekte gene Zonguldaklar olacak. Yeter ki, siz kendi üzerinize düşen görevinizi iyi bilin. Yeter ki, kendinizi hazırlamaya çalışın. Bir dahaki sefere, hacca gider gibi, bizi ziyarete değil, içimizde olarak; sizinle birlikte, sizin önderliğinizde Ankara'ya iktidara gitmek. Önümüzdeki görev bu.

ÖNCÜ İŞÇİ

"ÖNCÜ İŞÇİ"

Daha önce -"İşçi Sınıfı Eylemlerinin Meşruluğu" adlı kitap- yazdığım kitaba önsöz yazan sevgili Seçkin Kır arkadaş, şunları söylemişti: "Yazar, sosyalistlerin literatüründe var olan yerleşik kavramlardan birisi olan 'öncü işçi' kavramını da sorguluyor. Bu kavramdan ne anlaşılması gerektiği üzerine sosyalist basında yeterli tartışmalar yapılmamışsa da bu kavramın kendisine ait sağlanmış bulunan genel bir mutabakat söz konusu. Hacay Yılmaz bu mutabakatı şiddetli bir biçimde bozmaya çalışıyor. Bir kopuşun burada da gerçekleştirilmesi gerektiği konusunda oldukça ısrarlı. Hatta öylesine ısrarlı ki, gözlemlerinden bu kavram içerisinde nitelendirilen işçilerin sendikal bürokrasi ile geniş işçi yığınları arasında bir köprü işlevi görüdüğü, 'öncü işçilerin' işçi hareketi içinde bir kaldıraç değil, tam tersi bu potansiyeli eritme yönünde bir fonksiyon olduğunu vurguluyor.."

Ben, o gün söz konusu kitapta "öncü işçi" kavramını bir bütün olarak ve değişik tiplemeleriyle yeterince açmadığımı, sergilemediğimi belirtmiş, bundan sonraki bir başka kitapta, başarabilirsem asıl kopuşu yaşayacağımı söyleyerek, bir anlamda da söz vermiş oluyordum. Şimdi bu sözümü de yerine getirmiş olacağım.

Nedir "Öncü İşçi"?

Bazı kavramlar, kendi anlamlarından, ya da neyi ifade ettiklerinden ziyade, kendilerine yüklenen anlamlarla ifade edilegelmişlerdir. Bunun içindir ki, kendisine kim, nasıl bir

anlam yüklemişse, o anlamlara göre değişiklik göstererek birden çok tarifi içermektedir. "Öncü işçi" kavramı sosyalist literatürde genel bir mutabakat sağlasa bile, ancak bu tek başına soyuttur. Denebilir ki, pratikte pek de bir şeyi ifade etmemektedir. Mutabakat olarak, sınıfın içerisinde, sınıfın genelinden ileride, önde olan işçiler kastedildiği halde; kavramın içeriği ve ona yüklenen anlamlar şiddetli bir tartışmaya açıldığında, görülecektir ki, sanıldığı kadar kolay bir mutabakatın olmadığı gibi, "öncü işçi" kavramı insanların ondan ne bekledíklerine göre de tariflenmekte. Bundan dolayı, ne anladığımızı ortaya koymak için, "Nedir öncü işçi?" sorusunu, "Nasıl bir öncü işçi?" sorusuyla değiştirerek, buradan ilerlemenin daha doğru olacağını düşünüyorum.

Önderlik sıfatı, pratik bir sorundur. Birilerinin, özellikle de yığınların, birilerini önder olarak kabul etmesi, kesinlikle yığınların kendi hareketliliği içerisinde olur. Yığınların eylemi içerisinde ileriye atılmak, eyleme, hareketliliğe önderlik etmek, belli ki, özel yetenekleri; ya da şöyle ifade edelim; içerisinde yer aldığı yığınlardan bir adım daha ileride düşünebilme, hareket edebilme, hatta uyanıklık gösterebilme özelliklerini gerekli kılar. Yığınların kimleri nasıl ve hangi kriterlere göre önder kabul etmesi; tersi, kimin neye göre önder olacağı, belli koşullara göre de çeşitlilik gösterir. Bu koşullar, yığınların ortaya koyduğu eylemin niteliği ile yığınların o anda içinde bulunduğu bilinç aşaması, ülkenin konjonktürel durumu ve sınıfın sosyalizmle olan yakınlığına kadar bir dizi değişikliği içerir. Bu değişiklik, "önder işçilerin" tiplemelerini de belirler. Bu tiplemelerin, değişikliğe birebir denk düşmediği anlar da olabilir. Olmaktadır. Ancak genelleme anlamında böyle olmaktadır. Sınıfın ve yığınların hareketinin sendikal, ekonomik, kendiliğinden ya da siyasal olarak değişmesi, o değişikliğe özgü "önderlik"leri de yarattığını, ortaya çıkardığını görüyoruz.

Bir genelleme yaparak diyebiliriz ki, İşçi sınıfının "kendiliğinden hareketi ve eylemliliği"nin önünde yeralan, bir

başka ifadeyle, eylemin öne fırlattığı işçiler; komünist bir örgütlülük içerisinde yer almıyorsa, siyasal bilinçten yoksun ise, ya da şöyle diyelim, anlaşıldığı anlamda tek kelimeyle komünist bir işçi değilse, bunlar "doğal önder" olarak adlandırılır.* Sınıfın kendiliğinden hareketliliği içerisinde, ko-

* Önderlik pratik sorundur, dedim. Altını çiziyorum. Çünkü, sosyalist harekette tariflenmiş, yazılmış, çizilmiş olmasa bile, bir yanlışın, yanılsamanın -hem de çok kötü biçimde- yaşandığını düşünüyorum. Sosyalizme, siyasal hareketlerin kendilerine sempati duyan ve yakın duran işçiler neredeyse tartışmasız önder işçiler olarak görülüyor. Elbetteki, sosyalizme yakın duran, bilinçli, komünist, daha da ileriye giderek diyebiliriz ki, komünist örgütlenmede yeralan işçi, sınıfın her zaman ilerisindedir. Neye göre? Sınıfın o anda sahip olduğu bilinç aşamasına göre. Kısacası nesnelliğe göre. Ancak durumun böyle olması, yani onun bilinç olarak ileride olması önder olduğu anlamına gelmiyor. Hepimiz biliriz ki, bugün kendinden menkul sayısız komünist, sınıf bilinçli işçi bir dizi fabrikaya dağılmış durumda. Çalıştığı fabrikada meydana gelen bir hareketlilikte, kendisi dışında bir başkasına önderlik yapamayan işçi -komünist olsa bile- o anda diğerlerinden farkı ne?

Şimdi sorun böyle olunca, sosyalist hareket, hem işçi hareketini değerlendirmede yanılgılara düşüyor, hem de, işçi eylemliliğini etkisi ve önderliği altına almakta yetersiz kalıyor. Çoğu kere de -içerisinde elemanı olsa da- dışarıdan seyrediyor.

Okurun bu noktada dikkatini çekmek istiyorum. Komünist örgütlenmenin bazı kuralları gereği, örgütlenmede -komünist örgütlenmede- yer alan komünist işçilerden birileri konumları ve görevleri itibariyle, kendilerini saklama anlamında sıradan işçi konumunda olabilir. Ya da örgütlü komünist işçilerin ileri çıkmaması gereken bir dizi hareketler olabilir. Olmaktadır. Bunu bir başka bölümde etraflıca inceledik. Ama bu kural yukarıdaki anlatımlarımızın geçerliliğini ortadan kaldırmıyor.

Bir örnek vermek istiyorum.

5-18 Ocak tarihli Emeğin Bayrağı'nda "Zonguldak'ta Grev ve Direniş" başlıklı bir değerlendirme yazısı çıktı. O güne kadar, Zonguldak Direnişi'(grev)ne ilişkin okuduğum en iyi değerlendirmelerden biri olduğunu söyleyebilirim. Yazının içinde bir alt başlık var "Öncüyü Tecrit Etme Girişimleri Sürüyor!" Başlığın altında, gerek sendika bürokratlarının, gerekse de siyasi polisin Emeğin Bayrağı da dahil, diğer tüm devrimci, sosyalist gazete ve dergi temsilcilerine, elemanlarına karşı tavırları sergileniyor. Dergilerin ve gazetelerin dağıtmaya çalıştıkları özel sayıların yırtılmasından, işçilerin yürüyüşüne almama ve tutuklamalara kadar bir dizi baskılar uygulanıyor sosyalistler üzerinde. "Olay" diyor gazete, "başından sonuna yığın mücadelesinin meşruiyetine saldırmaya cesaret edemeyen devletin, polis ve

münist işçilerin de ön safları tuttukları, önderliği aldıkları anlar az değil. Nitekim, "Bahar Eylemleri"ni -sendika politikası anlamında- kendiliğinden eylemler olarak kabul edersek -ki zaten öyleydi- bu eylemlerin ön saflarında sınıf bilinçli, değişik siyasal -sosyalist- çevrelere mensup işçilerin küçümsenmeyecek kadar olduğu bir gerçekti. Hatta tek tek fabrikalarda da olsa eylemlerin bu işçilerin önderliğinde gündeme geldiği de bir gerçekti. Ancak bu örnekler azdır. Üzerinde durduğumuz nokta, sınıfla sosyalist hareketin ayrı ayrı alanlarda seyrettiği, sınıfın genel anlamda geri ve bilincinin düşük olduğu, öncünün -partinin- olmadığı, ya da sınıf içerisindeki örgütlenmesinin yok denecek kadar az olduğu böylesi durumlarda sınıfın hareketliliği -siyasal boyutlarda cereyan etse bile- kendiliğindencidir. Bunu bir başka bölümde açtık. İşte bu hareketliliğe önderlik edenler de çoğunlukla "doğal önderler"dir.

Şimdi bir başka açıdan, bir noktayı daha belirtmek gerekiyor. Yukarıda sıraladığımız durumlarda, "doğal önder" olarak tanımlanan "önder"ler tanımlamasında yanılgıya düşmek olasılıkları da var. "Doğal önder" olarak tırnak içerisin-

---

mahkeme kurumlarının, işçi hareketinden *öncüleri* (a.b.ç.) yalıtma planının bir ürünüdür..."

Evet... yanlış okumadıysak, yazar bu tavırları, öncüyü yalıtma planı olarak görüyor. Doğrudur. Birilerini yalıtma planı var. Ama bunlar "öncüler"mi? Burada duralım.

Birincisi; Bu öncüler kim? "Öncü işçiler"mi? Grevin yöneticileri mi? Dışarıdan "öncü"ler mi? Belli değil. Aslında yazının anlatımlarından anlaşılan o ki, "öncü"ler olarak tanımlananlar, grev başladıktan sonra dışarıdan, Zonguldak dışından gelen devrimciler, sosyalistler. Burada sendikacılar, asıl olarak da devlet, sosyalistlerle işçilerin eylemlilik içerisinde yanyana gelmemesi, temas kurmaması için harekete geçmiştir. Şimdi henüz bir grevde bile, işçilerle yanyana gelmek için şehirlerarası yolculuk yapan (kesinlikle küçümsemiyorum) çırpınan ve çaba sarfeden; üstelik tüm yönüyle kendi iradeleri dışında meydana gelen bir eylemin nasıl olur da bu insanlar "öncü"sü olur? Bu anlayış, bir kalem sürçmesi değilse şayet, bir anlayış hatasıdır. İkincisi, "öncü" zaten eylemin, hareketin önünde, onu yönlendirendir. Nasıl olur da tecrit olur? O zaman öncülük sıfatı nerede? Yazara şunu hatırlatmak istiyorum. Sosyalizm düşüncesinin sınıfın öncüsü olması, onun sınıfın hareketliliğine pratikte yön vermedikçe, öncüsü olduğu anlamına gelmez.

de gösterilmesi gereken "önder"ler de çıkmaktadır. Şöyle ki, siyasal alan boşluk tanımıyor. Bu durumlarda, devrimci sosyalistler sınıf hareketinin alanında yok. O halde bu alanı, sosyalistlerin dışında bir başkalarının doldurduğu açık. Bu başkalarının da burjuva siyaseti olduğu belli değil mi? Burjuva siyaseti ve partileri tarafından bizzat yoğrulmuş, onların militanı diyebileceğimiz işçiler de, sınıfın kendiliğinden hareketliliğine çıkarları elverdikçe önderlik edebilirler. Etmektedirler de. Bunlar kendilerini görüşlerini yığınlardan saklayarak çoğu zaman da siyaset dışı tavırlara girerek "doğal önderler" kategorisinde görülür. Bu olgu, komünistlerin politikalarında ve işçi eylemlerini değerlendirmelerinde yanılsamalara neden olmaktadır. Bu olguya bir biçimde tekrar döneceğiz.

Olanlarla, olması gerekenleri, bizim neyi savunduğumuzu birbirinden ayırmak gerektiğini vurgulayarak yazımıza devam edelim.

Bizim savunumuz ve isteğimiz "komünist öncü işçi". Evet "komünist öncü işçi".* Ama yaşamın yeşilliği bizim isteğimizle, bazen birebir renk uyumu sağlamıyor. Denk düşmüyor. Bir hareketlilikte, hem "komünist öncü işçi", hem de "doğal önderler" olur. Bunların birbirilerine oranının nasıl olduğunu yukarıda belirtmiştik. Savunumuz "komünist öncü işçi", bir başka ifadeyle "önder işçilerin" komünistleştirilmesi olduğundan; önder işçilere nasıl yaklaşılacağı, komünist örgütlenmenin temel anlayışlarından en önemlisini, sınıf içerisinde parti örgütlenmesi ve kadro anlayışını ele verir. Hiç kuşkusuz sınıfın öncü örgütü, sınıf hareketinin ken-

* "Komünist öncü işçi" kavramının aynı zamanda "komünist önder işçi" olarak algılanmasını istiyorum. Çünkü diyorum, Komünist işçi fikri olarak zaten öncüdür. Bu tartışılmaz. Ama üzerinde durduğumuz sorun pratik mesele olduğundan "komünist öncü işçi" derken pratikte, "komünist önder" olarak varolanı kastediyorum. Buna "komünist önder işçi" de denilebilir. Böyle olmadığı takdirde o zaman "komünist öncü işçi" kavramı sadece fikriyatı, düşünsel olarak ileriyi temsil etme anlamına indirgenir ki bunun da yanlış olduğunu düşünüyorum.

diliğinden öne çıkardığı, eylemlerin yöneticisi konumuna yükselttiği bu unsurları örgütlemeli, komünist öncü işçiyi, "örgütlü önderler" konumuna getirmelidir. Böyle olmadığı takdirde, bu "öncüler" politik bilinçten, komünist örgütlülükten uzak durdukça, bir zaman sonra sendika bürokratı, ya da burjuva partilerinin yatırımı olmaktan ileriye gidemez. Bir başka kesimi ise, hareketlilik basitten karmaşığa doğru ilerledikçe, geliştikçe geri kalıyor, etkisizleşiyor. Bugün sayısız sendika bürokratının bir zamanların "önder işçileri" olmadığını kim iddia edebilir? O halde, "doğal önder işçi" kavramını, ya da onları pek de meşrulaştırıp, tapınmamak gerekir.* Bunlar elbette olacaktır. Önemlidir de. Ama sınıfın tarihsel çıkarları anlamında, tek başlarına bir şey ifade etmeyeceklerini; bazen de devrimci örgütlenmenin önünde engel olabileceklerini, hatta olduklarını -siyaset dışı kalarak, bir çok yerde sosyalistlerin dışlanmasında rol oynadıklarını hepimiz biliyoruz- görmek gerekiyor.

Buradan bir başka noktaya atlamak istiyorum.

Hemen herkesin, denebilir ki, tüm sosyalist çevrelerin literatürüne yerleşmiş ortak kavramlardan biri de, "sendikal bürokrasi" veya "sendika ağalığı"dır. Aslında bunlar kavram olmakla birlikte, yaşayan olgudur da. Belamızdır. Sınıf hareketinin önünde dikilmiş en büyük engellerden biridir. Çıkarları sermayenin çıkarlarıyla özdeşleşmiştir. Eleştirilmesi, mücadele edilmesi ve paramparça edilmesi gereken bir olgudur. Sosyalizmin acımasız düşmanıdır. Şimdi tüm bunlar bilinen şeyler. Mücadele edilmesi gerektiği de herkes tarafından binlerce defa yazılır, çizilir.

---

* Bu gün işçi sınıfına tapınan ve Leninizmi katleden uvriyeristlerimiz, tüm iradi müdahaleleri ikamecilik olarak suçlayıp "mahkum ettik"ten sonra, getirdikleri şey şudur: "İşçi hareketi kendi önderlerini kendileri yaratacaktır. Doğrudur. Ama bu önderler bazen kimler olur acaba? Walesa'lar, Metin Türker'ler, Denizer'ler. Maşallah her biri, işçi sınıfı ideolojisine "inanan", "savunan" yiğit önderler. Daha da sayalım mı?

Ancak, bana öyle geliyor ki, sendikal bürokrasiye karşı olan bizler, bizim anlayışımız, biraz da bu sendikal bürokrasiye zemin hazırlıyor. Acı ve haksızlık da olsa, sendikal bürokrasinin kaynağının biraz da kendi anlayışlarımızda, pratiklerimizde aranması gerektiğine inanıyorum. (Zaten yazımızın bir başka bölümünde etraflıca belirttiğimiz ekonomizmin de bunu doğurması kaçınılmaz değil mi?)

Şöyle ki;

Sınıfı kazanma, yıllardan beri, tek başına sendikaları ele geçirme olarak algılandı. Bu tek yanlı algılanmış politik bir geleneğimiz oldu.* Öyle ki, istisnalar bir yana bırakılacak olursa, ortalama devrimci bir militan işçinin içselleşmiş faaliyeti, ne olursa olsun sendika temsilciliği, ya da sendika yönetimine seçilmek. Doğaldır ki, bu militan temsilci ya da sendikacı olmak için -makyavelizm yöntemi- her yola baş vurmaktan kaçınmıyor. Hepimiz biliriz. Sendikal bürokrasinin siyaset dışı kalma yönündeki propagandası sınıf içerisinde etkindir. Bunun için seçilememek ve tecrit olma korkusuyla, bir yandan siyaset dışı kalınırken; bir yandan da burjuva muhalefetin şemsiyesi altına girilerek, onunla ittifak yapıldığı alenidir. Şimdi sorun böyle olunca, ilkelerin zedelenmesiymiş, sınıfın bağımsız politikasının kirlenmesiymiş, o saatten sonra önemli olmuyor. Amaç seçilmek ise, seçilmek

---

* Birileri bana örneğin şunu hatırlatabilir.

"Tek doğru ilke, sendikaların partiyle mümkün olan en yakın işbirliğidir. Siyasetimiz, sendikaları mümkün olduğunca partiye yaklaştırmak ve ona bağlamak olmalıdır. Bu siyaset, sadece görüşlerimizin "tanınmasını" sağlamakla yetinmeksizin ve ayrı görüşte olanları sendikadan ihraç etmeksizin bütün propaganda, ajitasyon ve örgütlenme faaliyetlerimizde inat ve sebatla izlenmelidir..." (Lenin, 12 Yıl Derlemesi)

Ya da şunları:

"Ve mutlaka yığınların olduğu yerde çalışmak gerekir. Asıl kurumlarda, derneklerde, örgütlerde, proleter ya da yarı-proleter yığınların bulunduğu her yerde (bunlar en gerici eğilimde olsalar bile) yöntemli, azimli, inatçı ve sabırlı bir bilinçlendirme çalışmasıyla bütün özverileri göze almak, en büyük engelleri göğüslemeyi bilmek gerekir. Sendikalar ve (bazı durumlarda) işçi kooperatifleri ise, yığınların bulunduğu örgütlerin ta kendileridir." (Sol Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı, say. 52)"

için gerekirse "şeytanla bile ittifak yapılabilir"* Ayrıca her nedense bizim temsilcilerimiz, ya da sendikacılarımız dokunulmaz oluyor. Ayrıcalıklı oluyorlar. Öyle ki, siyaset dışı kalmaları, liberal davranışları "aman açığa çıkmamaları" gerekçesinin arkasına saklanıyor.** Bırakalım alelade bir işçiyi, bizler bile şaşırıyoruz. Hangilerinin gerçekte siyaset dışı sendika bürokratı, hangisinin "sosyalist" olduğunun ayırdında olamıyoruz. Şimdi külahımızı önümüze koyup düşünelim, böylesi yöntemlerin, böylesi pratiklerin "devrimci çıkarlar" adına yapılması, bunların sendikal büroksasiyi besleyen kanallardan birisi olduğunu engeller mi?

---

* Geçmiş dönemlerde, sendika seçimlerinde delegelerin kaçırılması, oy sandıklarının kaçırılması, kongrelere dışarıdan militanlar getirilerek müdahale edilmesinin bir anlamı vardı. O da bunların devrimci politika olmadığı. Hala hafızalardadır.

Aniden görüş değiştirerek sosyalizmi keşfeden, şu veya bu devrimci grubun görüşlerini bir gece ansızın-bu genellikle kongreler arefesinde oluyor- öğrenip kabul eden sendika bürokratlarının, sözkonusu gruplar tarafından militanca savunulması, anılarımız ve faaliyetlerimiz arasındadır. Devam ediyorum...

Sendikaların sınıf sendikası olduğunu, devrimci olduğunu; tüzük ve programına bakmaksızın, sendika içi demokrasinin işleyişine bakmaksızın, üyelerinin sendikayı denetleyip denetlememesine bakmaksızın, grev, toplusözleşme ve seçimler gibi bir dizi etkinliklerindeki tutumuna bakmaksızın; salt birkaç insanımızın -ki bunlar bizden olmadığı halde bizden de görünebilirler- yönetime gelmesiyle yeterli olduğunu savunmak, pratikte nedir? Yönetime gelmek için, dün CHP, bugün SHP gibi partilerin listesinden seçilmeye çalışmak nedir?

Bırakalım bunları...

Şevket Yılmaz gibi adamların son Türk-İş kongresinde aldıkları ve bir türlü yaşama geçirilmeyen göstermelik "sol" kararlar nedeniyle, "Türk-İş sola kayıyor" gibisinden saptamalar yapmak, en az sendikal bürokrasi kadar, bürokrasiyi "şirin" göstermek değil de nedir? Dün olduğu gibi, bugün de acaba bizden olabilir mi? Ya da kafalayabilirmiyiz? Mantığıyla, sendikal bürokrasiye şirin görünme, onlarla içli dışlı olma çabaları ve politikaları görebilen hiç kimsenin gözünden kaçmıyor...

** Bunun sendikaların siyaset dışı kalmalarını savunan bürokratik ve sağ anlayışlardan, Şevket Yılmaz'ların mantığından pratikte ne yazık ki farkı yok!

Tekrarlıyoruz...

Savunumuz "komünist öncü işçi", "örgütlü işçi"dir. Bu işçilerin varlık koşulu, bir sendika sekreterinden önce, komünist olması olmalıdır. Bundan dolayıdır ki, sendikalarda ve diğer işçi örgütlerindeki konumları ne olursa olsun, Lenin'in "partililer kendilerini partisizlere denetlettirmelidir" önermesinin içselleştirilmesi gerekir. Bu gibi işçilere verilen değerler, sendikacı olduğu için değil, gerçekten "öncü" olduğu için olmalıdır. İşçilerle birlikte örgütlü yapıların da böyle düşünmesi, bürokrasiyle arasındaki ayrımın göstergesi olacaktır. Bir başka görev, devrimci gruplara sırtını dayayarak sendikacılığa oynayan, ya da oynayabilecek olan işçilerin yakından izlenmesi "bizim adamımız olarak gözükse bile" teşhir edilmesi, niteliğinin açığa çıkarılmasıdır.

YAPTIKLARIMIZ VE YAPILMASI GEREKENLER

YAPTIKLARIMIZ VE YAPILMASI GEREKENLER

Bu bölüme, bir ön hatırlatma yaparak başlamak istiyorum. Anlatımlarımda, a priori olarak, devrimci ve komünist grubun, hareket ya da hareketlerin varlığı üzerinden hareket edeceğim. Öyle ki, "devrimciler örgütü"nün görevlerini ve sınıf hareketine yaklaşımını anlatmaya çalışacağım. Böyle bir örgüt, ya da hareketler olmasa bile, nasıl oluşturulması gerektiği tartışmasına girilmeyecek. Zaten amaç bu olmadığı gibi, bu konunun başlı başına bir inceleme ve tartışmayı gerekli kıldığını düşünüyorum.

Hani bazı sözler vardır, herkes tarafından bilinir. Buna karşın gene de tekrarlanır ve tekrar bıkkınlık getirir. Bir kez daha bıkkınlık verse de, bu sözleri ben de tekrarlayacağım: "Komünistlerin görevi, günlük talepler için mücadeleyi, reformlar için mücadeleyi özgürlük ve sosyalizm mücadelesiyle birleştirmek, ona bağımlı kılmaktır". Bu görevi yerine getirirken, her an kendilerini tehlikelerin beklediği de açık. Hele perspektif net değilse, başka alanlara kaymamak için bir neden yok. Söz konusu görevde politikamızı saptarken ayrım ne olmalı? Öncelikle şu ayrım kaçınılmazdır: "Günlük taleplerden hareketle mi sosyalizme varmaya çalışma pratiğini yaşayacağız? Yoksa sosyalizm üzerinden mi günlük taleplere yaklaşacağız?" Bu ayrım, pratikte Leninizmle, reformizm, ekonomizm ve kendiliğindenlik arasındaki ayırımın

ta kendisidir. Komünistlerin ne olduğunu ve varlık koşullarını Lenin yıllar öncesinden hatırlatmıştı:

"Sosyal demokrasi" diyordu Lenin, "kendini, işçi sınıfı hareketine basit bir şekilde hizmet etmekle sınırlamaz. O (Karl Kautsky'nin Komünist Manifesto'nun temel fikirlerini tekrarladığı tanımı kullanacak olursak) 'sosyalizm ve işçi hareketinin birleştirilmesini' temsil eder; sosyal demokrasinin görevi belirli sosyalist ülküleri, işçi sınıfının kendiliğinden hareketine götürmek, bu hareketi, çağdaş bilimin düzeyine erişmiş olması gereken sosyalist inançlarla bağlamak, sosyalizme erişmenin bir aracı olarak demokrasi uğruna düzenli siyasal mücadele ile bu hareketi, devrimci partinin faaliyeti aracılığıyla bir bütün haline sokmaktır. Batı Avrupa'daki sosyalizm ve demokrasi tarihi, Rus devrimci hareketinin tarihi, işçi hareketinin - işte partimiz için bir amaca yönelik taktikler ortaya çıkarmada üzerinde durup incelememiz gereken malzeme budur. Bununla birlikte bu malzemenin 'tahlili'nin bağımsız olarak yapılması gerekmektedir, çünkü hiçbir yerde hazır olarak bulunabilecek modeller yoktur. Bu konuda hayale kapılmak kadar tehlikeli bir şey olamaz."(Acil Görevlerimiz, Toplu Eserler, cilt; 4)

Peki biz, görevimizi karıştırıyor muyuz? Evet! Tam da karıştırdığımızı düşünüyorum. Elbette ki biz de işçilerle siyasal ilişkiler kurmak istiyoruz. Leninist önermeler üzerinden yaklaşmak istiyoruz. Ya da yaklaştığımıza inanıyoruz. Ama böyle inanmamız ve düşünmemiz, bir yanılsamanın içinde olmayacağımız anlamına gelmez. Gelmiyor da. Yapılan işler devrimci politika mı? Başka şeyleri yeniden üretme mi? Sorunumuz bu ve biz pratiğin neresindeyiz?

a) Sınıfa gitmekten pratikte ne anlıyoruz? Sınıfa nasıl gidiyoruz?

b) Ajitasyon ve propagandamızın merkezine neleri alıyoruz?

Sınıfa gitmekle, sınıfa gitmek arasında fark var. Sınıfa düşünsel olarak gitmek, sınıfın önderlerini örgütlemek için sınıfa gitmek var; sınıfın kendiliğinden hareketinin arkasına takılarak sınıfa gitmek var! Sınıfa gitme anlarımız neredeyse bellidir. Örneğin grev ve toplusözleşme anları, işçilere gitme faaliyetimizin en yoğun olduğu dönemler oluyor. Grevleri ziyaret ederiz. Grev ve toplusözleşmeler için özel sayılar çıkartırız. Sendikaların hazırladığı toplusözleşme taslaklarının alternatifi taslaklar önerip, işçilere biraz daha fazla zam - ücret zammı talep etmelerini isteriz. Önerilen ücretin alım gücüne göre, işçilerin satılıp satılmadığını haykırırız. Teorik olarak kabul etmesek bile, sınıfla bağ kurmanın, işçilere ulaşmanın en geçerli yönteminin -belki de devrimci yöntemin - bu olduğu doğrultusunda pratik bir konsensus oluşmuş ve bu konsensus da gelenekselleşmiş gibi. Peki bunlar, komünistlerin faaliyetleri dışında mı? İşçilerin ekonomik ve günlük taleplerinin mücadelesine katılma gibi bir görevi, komünistler nasıl yerine getirecekler? Bu görevi siyasal faaliyetin yönlendiriciliğinde görmek başka; işçilerin ne kadar yoksullaştığını, ücretlerin ne kadar düşük olduğunu, en ateşli ajitasyon ve propagandalarımız arasında ilk sırayı tutması ve açlık edebiyatı yapmak, işçilerin midesine daha çok hitap etmek başka şeydir. Bugün devrimcilerin dışında, işçilerin midesine burjuva muhalefetin değişik kesimleri -demagoji de olsa- sosyal demokratlar, sendika bürokratları vs. akımlar da hitap ediyor.* Burada bir parantez açalım: İşçilerin

* Uç bir örnek vermek istiyorum. Demirel'in bütçe konuşması: "Bizim dönemimizde" diyor Demirel, tabii utanmıyor, "işçilerin aç kalması, şimdi sizin işçileri aç bırakmanızı haklı çıkarır mı? Benim işçim açtır. Onun hakkını verin"

Yanlış anlaşılmaması anlamında birkaç noktayı açmakta yarar görüyorum. İşçilerin ve diğer emekçi kesimlerin, özellikle de 12 Eylül darbesiyle giderek yoksullaştığı, onbir yıldır krizin faturasını ödediği açıktır. Bunun ısrarla işlenmesi elbette gerekir. Ayrıca sosyalistlerin ekonomik ajitasyonu reddetmeleri gibi bir anlayışlarının olmayacağı bilinir. Buna karşın çubuğu bükmemin nedeni, yukarıda da belirttiğim gibi, komünist faaliyeti ve gö-

bilinciyle -ki, işçilerin bilincinin ekonomik bilinci aştığını (eylemler değil tabi) kimse iddia edemez- örtüştüğü oranda, onları, yani işçileri kimlerin etkileyeceği, kesinlikle bu alandaki -ekonomik alandaki- güçle orantılıdır. Bu alanda sendikaların daha avantajlı olduğu açık değil mi?

Toplusözleşme imzalayarak, zam alma, ekonomik istemlere yanıt aramada avantajlı olan sendika bürokratları, siyaset dışı propaganda yaparak işçileri politikaya karşı ilgisiz kılma çabasıyla birleşince, bu yolla işçilerle ilişki kurmaya çalışan sosyalistler dışarıda kalabiliyor. Kalıyor.*

Kanımca bu, işçi sınıfı hareketiyle, sosyalist hareketin neden çakışmadığına yanıt bir'dir.

Yaklaşımda şöyle bir perspektif kayması var. İşçi sınıfının tarihsel olarak devrimci olması, sosyalizm düşüncesinin yanında saf tutması, buna aday tek devrimci sınıf olması; onun her koşul altında veya konjonktürel durumda, devrimci olduğu, siyasal alanda sosyalistleri tercih edeceği, ya da birlikte olacağı anlamına gelmez. Eğer böyle olsaydı, komünist faaliyete gerek kalmazdı zaten. Bizde bu konuda perspektif kayması, kendini en çok işçilerin istem ve eylemlerine yaklaşımda, onların günlük, tek tek çıkarlarıyla, tarihsel çıkarlarını karıştırmamızda gösteriyor. Çünkü diyorum, önceden kendimizi sınıfın a priori olarak devrimci olduğuna dair şartlı

---

revleri buna indirgeme pratiğine vurgu yapmaktır. Kimseye haksızlık etme tavrına girmeyi ve kimsenin siyasi faaliyeti, politakayı reddettiği gibi bir çocukluğu da yaşıyor değiliz. Ama;

"Biz" diyordu Lenin, "daha önce 'ekonomistlerin' politikayı kesin olarak yadsımadıklarını, ama sürekli olarak sosyal-demokrat politika anlayışından sendikal politika anlayışına saptıklarını gösterdik". (Ne Yapmalı, Başak Yayınları, say: 53)

---

* İşçilerin varolan bilinciyle de çakışınca, sendikalar bugün işçi hareketinde denebilir ki, belirleyici konumda olan işçi örgütleridir. Bu bize sendikaların önemini de göstermekte. Ama, nesnellik böyle diye, nesnelliğin ve sendika politikasının bizi yönlendirmesine, görevlerimizin karıştırılmasına izin vermek, ona teslim olmak anlamına gelir ki, bu da sosyalizmden vazgeçmek olur.

kılmışızdır. Bu şartlanma devrimci bakış açımızı daraltıyor; bu ekonomik alanda hitap etmeyle de birleşince, komünistlerin, olay ve olguları yorumlayışı işçilerin -ki işçilerin bilinci ve siyasal tercihleri sorgulanmıyor- bakış açılarıyla oluyor.* Halbuki, komünistler işçilerin içinde olacak ama, olaylara ve işçilerin genelinin üzerinden bakabilecektir. Bakmalıdır. Çünkü işçilerin üzerinden bakmak, aynı zamanda hakim ideolojinin, burjuva ideolojisinin ve bu ideolojinin işçilere kazandırdığı bencilliğin, liberalizmin ötesinden de bakmaktır.

Bir başka yaklaşım fabrika çalışmasında kendini gösteriyor. Değişik düşünceden -sosyalist çevreden- işçiler, çalıştığı işyeri ya da fabrika sendikasız ise, birincil görev olarak önüne sendika örgütlenmesini alır. Bu örgütlenmeyi iradi olarak hızlandırıp, önderlik etmeye çalışır. Şayet, fabrikası sendikalı ise-ki genel olarak böyledir- devrimci faaliyetinin merkezine sendika muhalefetini örgütlemeyi oturtur.** Kendini, işçilerin karşısında sendika muhalefeti konumuna indirgeyerek konumlandırır. Bugün, Devrimci Sendikal Mu-

---

* Yayınlanan işçi gazetelerine bir gözatın. İşçi haberlerine. Ne görürsünüz? Bol miktarda, ekonomik ağırlıklı klasik cümlelerle yanıtlanmış işçilerle yapılan röportajlar. Şöyle bir yöntemi ben de önemsiyorum. Diyelim ki, işçiler kendi eylemlerini yorumluyorlar, sorunlarını anlatıyorlar ve bu sorunları üzerinden önermelerde bulunuyorlar. Bu da gene tek fabrikayla sınırlı olacağından dolayı, işçilerin yorumunun yanında, gazete ya da derginin yoruma ilişkin değerlendirmesi olmalıdır. Fakat gazete ve dergilerin bu yönteme baş vurmadıklarını okuyucu görecektir.

Ajitasyon ve propagandamızda yaptığımız işlerden biri de işçilerin yaşadıklarını tekrar tekrar kendilerine anlatmak.

** Sayısız devrimci işçinin salt sendikal faaliyet nedeniyle işten atıldıklarını inkar edemeyiz. Salt sendikal faaliyet ve günlük sorunlar dolayısıyla kendisini açığa çıkaran bu işçiler, sendikal bürokrasinin işverenle birlikte fabrikalardan tasfiyesi ile sonuçlanıyor. Okur şunu diyebilir: Peki devrimci işçiler, sendikal faaliyete katılmayacak mı? Elbetteki katılacak. Ama asli görevinin yerine ikame etmeden. Ya da örgütlenmenin görev bölümü çerçevesinde katılacaktır.

halefet önermelerinin, bağımsız sendika önermelerinin doğrusu buna indirgenmiş anlayışların sonucu olduğunu düşünüyorum.

Son olarak, hepimizin bir biçimde bildiği büyük fabrikaların, işletmelerin hemen hepsinde kurulan, kurulması için yoğun çalışmalar yapılan, üstüne üstlük, devrimci işçilerin de yönetimine gelmeleri için kıyasıya mücadele verdikleri kooperatiflerin, Çarlık Rusya'sındaki ekonomistlerin bir zamanlar kurmuş oldukları "Yardım Sandıkları"ndan farkının ne olduğunu bir düşünelim!

Lenin'in yıllar öncesinden kendi sendikalistlerine sarfettiği alaylı sözlere dönüyoruz: "bütün batılı burjuvalar gibi, biz de işçileri politikaya sürüklemek istiyoruz, ama öyle sosyal demokrat politikaya değil, sadece sendikacı politikaya sürüklemek istiyoruz. İşçi sınıfında sendika politikası işçi sınıfında burjuva politikasının ta kendisidir. Bu 'öncü' ise kendi görevini biçimlendirirken, tam da sendikacı bir politikayı biçimlendirmektedir! Bu nedenle onlar kendi kendilerine istedikleri kadar sosyal demokrat desinler. Ben ne de olsa etiketlere kanacak bir çocuk değilim." (Ne Yapmalı, say: 80).

Okur dikkat ederse, buraya kadar yaptıklarımızı ve yapmamamız gerekenleri anlattık. Bundan sonra asıl sorunumuza geçip, eleştiriler üzerinden yapılması gereken işlere dair, alternatifler ve politik önermelerde bulunacağız.

Lenin'den, çokca, alıntılar, aktarmalar yaptık. Bu alıntıları sadece biz mi biliyoruz? Hayır. Bu aktarmaların bir başkaları tarafından çok daha fazlasının bilindiğini söyleyebilirim. Leninizmi rehber alan, hemen herkes, ekonomizmle, kendiliğindenlik vs. ile hesaplaşmak gerektiğini kabul eder. Bu kavganın önemini de ısrarla vurgular. Ama ne yazık ki, Lenin'i okumak, yazdıklarını bilmek tek başına yeterli olmuyor. Pratikte, onun savaştıklarının düştüğü konuma düşme tehlikemizi ortadan kaldırmıyor. Hatırlayalım, ne diyordu

Lenin, "Bununla birlikte bu malzemenin 'tahlili'nin bağımsız olarak yapılması gerekmektedir. Çünkü hiç bir yerde hazır olarak bulunabilecek modeller yoktur. Bu konuda hayale kapılmak kadar tehlikeli bir şey olamaz.." Evet modeli biz bulacağız. Pratiğimizi kendimiz yaratacağız.

Amacımız, işçilerle siyasal ilişkiler kurmak. Sınıfı sosyalizm alanına kazanmak. Onu öncü örgütüyle birlikte, özgürlük ve sosyalizm savaşının olmazsa olmaz öncüsü konumuna yükseltmek.

İşçilerle siyasi ilişkileri, siyasi insanlar kurabilir ancak. Bizim sözünü ettiğimiz ve amaçladığımız şey, komünist faaliyet olduğuna göre, bu görevi ifa edecek olanlar da komünist kadrolardan, komünist işçilerden başkası olamaz. O halde tam da bu alanda modeli bulmak için üç noktanın altını çizip açıklık getireceğiz:

1- Komünist işçinin görev ve faaliyet alanı.

2- Öznenin -işçi sınıfının- nesnelliği ve kuşatılmışlığı.

3 - Propaganda araçlarımız.

1- Komünist işçi, sınıf içerisinde komünist örgütlenmenin olmazsa olmaz koşuludur. Varlığıdır. Komünist program, ajitasyon ve propagandanın, öncelikle sınıfın eylemliliğine yön vermesi için var gücüyle çalışır. Bu çalışmasını yaparken, kendisini koruma gibi bir zorunluluğu olduğundan, ülkenin koşullarında hangi hareketlilikte ve eylemde açığa çıkması, öncülük görevine soyunması gerektiğini bilir. Bilmelidir. Her eylem, her günlük talep, fabrika içi her sorun, komünist işçinin, "örgütlü işçi"nin öne çıkıp sözcülük yapmasını zorunlu kılmaz. Bu anlamda sorunların çözümüne ilişkin eylem ve tavırlarda seçicilik yapılır. Komünist işçilerin konumları ne olursa olsun, öne çıkması, önderlik etmesi gereken eylemlerin çerçevesi şöyle çizilir: Fabrika duvarını aşan, ekonomik özlü başlasa da, devletle işçilerin dolaylı ya

da doğrudan karşı karşıya geldiği tüm alanlarda; toplumun ve sınıfın diğer kesimlerine yönelen saldırılara karşı tepkiler örgütlemede, diğer uluslara yapılan baskıları kınamada ve dayanışma eylemlerinde, nihayet siyasi teşhir kampanyalarında yerini almalıdır. Bu görevlerinin yanısıra, gerek günlük mücadelelerde, gerekse diğer hareketliliklerde öne çıkan işçilerle ilişkiler geliştirerek, devrimci faaliyetin içine çekmeye çalışır.

Burada bir önermeye değinmek gerekiyor. Fabrikaları örgütlemek veya örgütlenmede temel halka olarak bugün "komiteler" öneriliyor. Zamanlama olarak ayrım yok. Bu zamanlama durgunluk dönemi de olabilir, hareketlilik dönemi, toplusözleşme dönemi de olabilir. Söz konusu öneri, siyasal gazete ve dergi çevrelerinden geldiğine göre, bu önerinin muhatapları öncelikle dergilerin taraftarları olacaktır. Yani bir biçimde devrimci işçiler. Komitelerin hangi dönemlerde nasıl gündeme geldiğini, getirmek gerektiğini bir başka bölümde etraflıca açmıştık. Burada bir başka noktaya değinmeye çalışalım. Bilinmelidir ki, devrimci işçinin öncelikle görevi devrimci-komünist örgütlenmenin yaratılması için çalışmaktır. Devrimci işçiler geniş anlamda kendilerini demokratik örgütlenmeleri yaratmaya çalışmakla konumlandırmazlar. Elbette ki, birbirlerinin karşısına da koymazlar.

2) Öznenin -işçi sınıfının- nesnelliği ve kuşatılmışlığı:

Spotlar halinde sıralayabiliriz;

a- İşçi sınıfı bir bütün olarak diğer sınıf ve tabakalarla ilişki içindedir. İçiçe yaşar ve üretim alanı dışındaki yaşamın tüm alanlarında karşılıklı etkileşim halindedir.

b- Dünyamız küçülmüştür. Haberleşme, eğitim ve propaganda araçları içselleşmiştir. Artık işçiler de, fabrika çeperlerinin arkasında değil, onlar da bu yolla, tek tek fabrika

duvarlarını, hatta ülke sınırlarını aşıp, burjuva ideolojisi, iletişimi ve propaganda araçları vasıtasıyla, dünyanın en ücra köşesindeki sınıf kardeşleriyle, emekçilerle "diyalog" kurdu. Ve bunu hergün her saat yeniden ve yeniden yaşıyor içselleştiriyor. Üretiyor. Ürettiği şey kapitalist ahlak, ideoloji, yaşam ve ilişki biçimi.

c- Burjuva muhalefet, işçilerin, öncelikle bizim gibi yasakların bol olduğu ülkelerde ekonomik ve demokratik taleplerine sahip çıkıyor. Onu kullanıyor ve işçilerin bilincine denk düştükçe, olanakları da geniş olduğundan sınıfı politik olarak kendi yedeğine alabiliyor.

d- Yazımızın bir yerinde de belirttiğimiz gibi, bugün işçiler için neredeyse tek örgüt konumunda olan sendikalarda, hem örgüt içinde, hem fabrikalarda yoğun bir siyaset dışı propagandası, tavırları "ekmek kavgasının önünde engel olarak görmesi" de, bir biçimde işçilerin politika yapmasını fabrika dışına itmiştir.

e- Burjuva muhalefet ve reformist akımlar, sınıfın günlük taleplerine özellikle ağırlık vermekte, onu propaganda malzemesi olarak kullanmaktadır. Sınıfın bilinç ve istekleriyle de örtüşebilen bu propaganda, sendika bürokrasisinin desteği ve burjuva muhalefetin diğer imkanlarıyla da birleşince, burjuva muhalefet, sınıfı siyasal olarak etkileyebilmekte. Bu etkilemenin bir başka ağırlıklı örneğini doğrudan hizmet sektörü oluşturuyor. Abartısız, sınıfın bu sektörü, burjuva politikasının en çok kirlettiği ve konumlarının da teorisini yapabilecek konuma yükselttiği kesim oluyor.

f- Toplusözleşmelerle geri alınan nispi kayıplar, işsizliğin devleştiği bu koşullarda, her an işini kaybetme -ki hızla işten çıkarmalar yaşanıyor- korkusu işçiye çalıştığı işi -halâ işgücünü satıyor olması- bugün kaybedeceği bir zincir değil, kazanacağı, kazandığı bir dünya olarak görünüyor. Ve kaybedeceği şeyleri olduğunu düşünüyor. Böyle davranıyor. Bu

düşünüş ve davranış, onu, özellikle fabrikası içinde politikaya karşı ilgisiz -en azından korkunun getirdiği ilgisizlik- kılıyor.

Bir dizi kuşatılmışlığın yanısıra, belirleyici konumda olduğu söylenebilecek bu örnekler, bazı saptamalar yapmayı kaçınılmaz kılıyor. Ajitasyon ve propagandamızda, sınıfa siyasi gerçekleri açıklamamızda, sınıfla politik ilişkiler geliştirmenin yöntemlerine ilişkin olan saptama ve alternatiflerimizi kısaca şöyle formüle etmek mümkün:

1- İşçiler -ki yapanları- politikayı ağırlıklı olarak fabrika dışına taşımışlar, dışarıda yapıyorlar.

2 - Diğer sınıf ve tabakalarla içiçe yaşıyor ve her yönüyle karşılıklı etkileşim halindedir. Burjuva ideolojisinin, kendi acil sorunlarını bile -gündem değişikliği ile- unutturacak kadar yoğun propagandası altındadır.

O halde;

a- Burjuva ideolojisini kırabilecek, en azından onun propaganda ve eğitim araçlarının karşısına çıkarılabilecek, propaganda araçları bulmak ve yaratmak gerekiyor. Bu araçlarla siyasal gerçekleri açıklama kampanyası temelinde, gündemi belirleyebilme de dahil, fabrika dışında toplumun diğer kesimleri içinde işçilere ulaşmak, hitap etmek. "Bunun tek başına yerel ve ulusal faaliyetle tamamen başarılamayacak kadar önemli olduğunu unutmadan".

b- Yukarıda burjuva muhalefetin demokratik talepleri kullanarak, işçileri etkilediği, yedeğine aldığını belirttik. Burjuva muhalefetin ötesinde, demokratik mücadelenin sokaklarda cereyan ettiğini belirtelim. Devrimci - demokratik talepler için sokaklarda mücadele verenlerin büyük -hatta belirleyici kesiminin- işçi sınıfının dışındaki güçler olduğu açık. Devlet terörüne karşı, işkenceye ve cezaevlerindeki baskılara karşı, Kürdistan'daki sömürgeci politikalara karşı vs. vs. sayısız siyasal ve demokratik tepkileri ortaya koyan-

lar; öğrenci gençlik, gecekondu gençliği, ara tabakalar ve işsiz diyebileceğimiz kesim. Şimdi bunlar sınıfla içiçe yaşıyorlar, sınıfı etkilemesi kaçınılmaz. Bir yanıyla bunların içinde yeralarak, bunların bir biçimde "komünist faaliyete" bağlanması gerekir. Ancak burada bir handikap vardır. Bu güçlerin "komünist örgütlenme"nin merkezine oturtulması tehlikesi vardır ki, böyle yapıldığı takdirde, birincisi; sınıf perspektifi kaybedilmiş olunur, ikincisi; kalıcı siyasi komünist örgütlülük, örgütlülükler ve ilişkiler kurulamaz. Altını çizelim, ajitasyon ve propaganda, siyasi gerçekleri açıklama, hatta işçileri siyasal alanlara çekmede faaliyet fabrika dışında da olsa; 'komünist örgütlenme'de şiar: Fabrikalar olmalıdır. Hemen herkesin görebileceği gibi, bu güçler, kesimler, yani sınıf dışındaki kesimler, kaygandır. Devrimci saflarda çabuk yeralabilecekleri gibi, o kadar hızla da ayrılmakta, uzaklaşmaktadırlar. 12 Eylül öncesi devrimci hareketin kitlesinin abartısız bu kesimlerden oluştuğunu söyleyenler doğru tesbitler yapmışlardı. Gördük ki, sonuçta bu kesimlerin doğasından gelen nedenlerin ağırlığıyla, sağlıklı ilişkiler ve siyasal örgütlenmeler yaratılamıyor. Tekrarlamak gerekiyor. Kalıcı siyasal ilişkiler "komünist örgütlenme"ler, denebilir ki, eşyanın doğasına uygun olarak sınıfın içinde, fabrikalarda yaratılır. Gene de sınıfın dışındaki bu kesimlerin içinde yer almadan, o alanda olmadan, tek başına bir bütün olarak sınıfın siyasal alana çekilebileceğini, demokrasi ve siyasal özgürlükler savaşının verileceğini düşünmek de biraz ham hayal olur.

Unutulmamalı, siyasallaşmanın, işçileri siyasal alana çekmenin, onlarla siyasal ilişkiler kurmanın belirleyici araçlarından biri sokaklardır. Hatta en etkilisi. "İşçileri fabrikaların dışına çıkararak, onlara bilinç verebilirsiniz" sözünün anlamı ne ola ki?

Son Söz Yerine

Bugün "işçi hareketine yaklaşmak isteyen herkesin tekrar ve tekrar bilincin ve siyasal önderliğin önemine vurgu yapması gerekir. Bilinç, çalışmanın her alanında içselleştirilmesi, varolmanın olmazsa olmaz koşulu oluyor. Ajitasyon--propagandayı ve örgütlenme etkinliğini, ekonomizm ve kendiğindenliğe övgü yapmanın, dönüp dönüp onları işlemenin ötesine taşırmak, doğrudan sosyalizm alanı üzerinden yürütmenin varolmanın koşulu olduğunu anlamak gerekiyor. Bu çalışmada bunu tartışmak istedik.

ORADA OLMAK

Orada olmak vardı,
onbir yıl önce bugün
İzmir'de
Kuşatılmış makinaların üzerinde
sıkılı bir yumruk gibi okurken Che'nin
şiirini.

Orada olmak vardı,
1980 yılı Ocak
Şubat'ta
İkinci uykusundayken şehir
barikatların arkasında dimdik ayakta
nöbette.

Orada olmak vardı,
Giydiği tulumun üzerine dökülmüş ipek
saçların
dururken halaylara tutulan incecik bileğin
yüreğe saldığı o ilk sevda
ateşinde,

Orada olmak vardı,
Halaylarında
Türkülerinde
Şiirlerinde
Barikatlarında
Direnişin.

Ve Orada olmayı taşımak var
sevgilim
meydan okurcasına yıkımlara
taşımak bugüne, yarınlara
yüreğe düşen o ilk sevdanın ateşi
gibi.

Varsın birileri teslimiyetlerini taşısın
alınlarında
pişman olsun orada olmaktan
hafiflesin hafiflesin, hatta o meşhur
"varolmanın dayanılmaz hafifliği"
kadar.

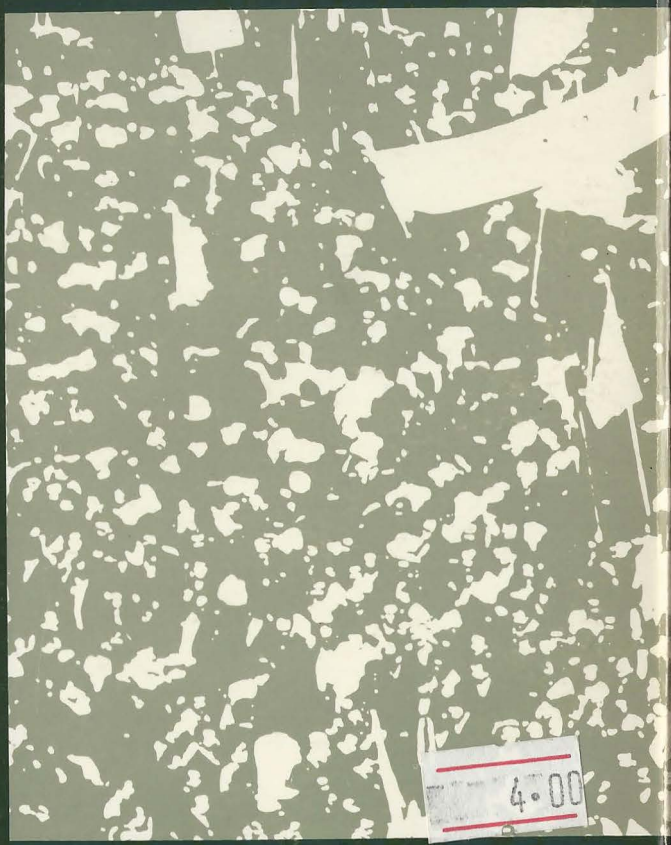
Ama taşımak ne olursa
olsun,
Oranın direnişini, Bilinçle
daha da dikleşerek
fabrikalarına caddelerine, sokaklarına
şehrin.

Ve kıskanırcasına
Botan'da
Peşmergelerin yaktığı ateşi
demeli
ey Gerilla
artık yalnız değil
senin ülken

Bak ses veriyor
Cizre'ye Nusaybin'e
tulumların barikatı
yayılacak ateşler dört bir yana
boş kalmayacak tarihteki
sayfalar

İşte Zonguldak
Işıldadı maden
Titredi Saltanat
Şimdi yeniden merhaba dedi

Ocak 1991
Hacay Yılmaz

4·00